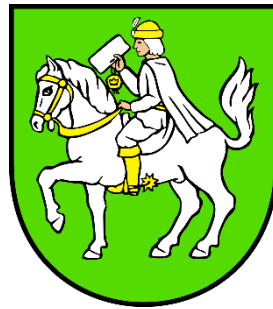
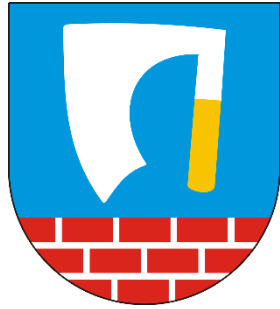
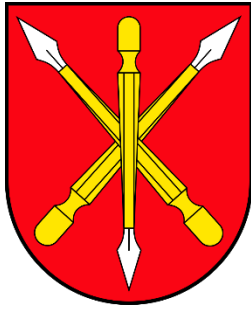

Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika do 2030 roku

Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika do 2030 roku została opracowana pod kierunkiem Rady Sterującej w składzie:

Wojciech Wilk

Burmistrz miasta Kraśnik, Lider Porozumienia

Mirosław Chapski

Wójt gminy Kraśnik

Paweł Dąbrowski

Burmistrz gminy Urzędów

Marcin Gąsiorowski

Wójt gminy Dzierzkowice

Redakcja i opracowanie:

Biuro Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Kraśnik we współpracy z Lubelską Akademią Rozwoju Piotr Majchrzak.

Ikony użyte w Strategii pochodzą ze strony: www.flaticon.com

Spis treści:

Wykaz stosowanych skrótów i pojęć.....	6
Metryka dokumentu.....	7
Wprowadzenie	8
Metodologia	10
1. Synteza diagnozy i założenia do Strategii ZIT.	12
1.1 Obszar geograficzny, którego dotyczy Strategia i podstawowe informacje o partnerstwie.....	12
1.2 Podstawowe wnioski z analizy powiązań funkcjonalnych – analiza problemów, potrzeb rozwojowych, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych.	16
1.3 Wnioski z analizy statystycznej.....	18
1.3.1 Uwarunkowania wynikające z położenia geograficznego, dostępność komunikacyjna i mobilność.	18
1.3.2 Ludność i procesy demograficzne	19
1.3.3 Gospodarka i rynek pracy.....	20
1.3.4 Środowisko naturalne i infrastruktura	21
1.3.5 Kultura i dziedzictwo kulturowe.....	22
1.3.6 Sport, rekreacja i turystyka.....	22
1.3.7 Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne	23
1.3.8 Bezpieczeństwo publiczne.....	24
1.3.9 Polityka społeczna	25
1.3.10 Edukacja i wychowanie.....	25
1.3.11 Kapitał społeczny	26
1.3.12 Finanse samorządowe	26
1.3.13 Analiza SWOT	27
1.4 Kluczowe potencjały i bariery zidentyfikowane w procesie diagnostycznym.....	30
1.5 Kluczowe determinanty potrzeb rozwojowych obszaru MOF	33
1.6 Kluczowe wyzwania oraz kierunki strategicznej interwencji i współpracy.	35
2. Cele ZIT MOF wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych.	37
2.1 Podejście zintegrowane w procesie konstruowania celów Strategii	37
2.2 Cel główny MOF Kraśnika	38
2.3 Cele strategiczne MOF Kraśnika	38

2.4 Szczegółowy opis celów strategicznych MOF Kraśnika wraz z propozycjami projektów.....	38
Cel 1. Poprawa jakości życia mieszkańców MOF w wymiarze społecznym i gospodarczym.	38
Cel 2. Ochrona walorów środowiska i wzrost bezpieczeństwa energetycznego.	42
Cel 3. Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej.....	45
3. Powiązania z programem regionalnym (i/lub krajowym) i oczekiwane wskaźniki produktu oraz rezultatu	49
4. Warunki i procedury obowiązujące w realizacji Strategii ZIT (system zarządzania strategią).	58
4.1 Merytoryczne mechanizmy wdrażania opracowanej Strategii.	58
4.1.1 Zgodność Strategii ZIT z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030.	58
4.1.2 Zgodność Strategii ZIT ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) – SOR.	58
4.1.3 Zgodność Strategii ZIT ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku (SRWL).	59
4.1.4 Zgodność Strategii ZIT ze Strategią Rozwoju Ponadlokalnego obszaru obejmującego Miasto Kraśnik, Gminę Kraśnik, Gminę Anopol, Gminę Dzierzkowice, Gminę Gościeradów, Gminę Trzydnik Duży, Gminę Urzędów, Gminę Wilkołaz, Gminę Zakrzówek na lata 2023-2027 z perspektywą do 2035 roku.	60
4.1.5 Zgodność Strategii ZIT ze Strategiami Rozwoju Lokalnego.	61
4.1.6 Zgodność Strategii ZIT z innymi dokumentami strategicznymi w toku wdrażania zapisów dokumentu.	61
4.2 Organizacyjne mechanizmy wdrażania opracowanej Strategii.....	62
4.3 Społeczne mechanizmy wdrażania opracowanej Strategii	63
4.4 Opis systemu monitoringu i oceny skuteczności realizacji Strategii.	64
4.4.1 Monitorowanie wdrażania Strategii ZIT.....	64
4.4.2 Ewaluacja - ocena skuteczności realizacji Strategii.	66
5. Opis procesu zaangażowania lokalnych interesariuszy zgodnie z zasadą partnerstwa i partycypacji społecznej.....	68
5.1 Etap przygotowania Strategii ZIT.....	68
5.1.1 Procedura wyboru interesariuszy wraz ze wskazaniem reprezentatywności i kompletności.	68
5.1.2 Wskazanie rodzajów oraz wyników badań ilościowych i jakościowych towarzyszących etapowi diagnozy.	69
5.1.3 Konsultacje społeczne.	74
5.2 Etap realizacji Strategii ZIT.	75

5.2.1 Mechanizmy planowanego włączenia w proces wdrażania Strategii mieszkańców, przedsiębiorców oraz innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gmin tworzących Partnerstwo ZIT.	75
5.2.2 Struktury społeczne biorące udział w monitoringu.	75
5.2.3 Zasady współpracy pomiędzy sektorem publicznym, społecznym i gospodarczym.	75
5.3 Etap oceny efektów Strategii ZIT.	77
6. Planowane źródła i formy finansowania	78
7. Lista projektów zintegrowanych i elementy projektu zintegrowanego.	81
7.1 Sposób wskazania projektów zawartych na liście.	81
7.2 Lista projektów (wykaz operacji, które mają być wspierane).	82
Podsumowanie	87

Wykaz stosowanych skrótów i pojęć

Tabela 1. Wykaz stosowanych skrótów w kolejności alfabetycznej.

Skrót/Pojęcie	Wyjaśnienie:
BDL	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.
GUS	Główny Urząd Statystyczny.
JST	Jednostka samorządu terytorialnego.
KGW	Koło Gospodyń Wiejskich.
KPP	Komenda Powiatowa Policji.
KPWik	Kraśnickie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o.
MOF	Miejski Obszar Funkcjonalny to powiązany ze sobą obszar charakteryzujący się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi, jednolitymi celami rozwoju, obejmujący Miasto Kraśnik, Gminę Kraśnik, Gminę Dzierzkowice i Gminę Urzędów.
MPZP	Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego.
OSP	Ochotnicza Straż Pożarna.
OWP	Obszar Współpracy Ponadlokalnej. Obszar Funkcjonalny obejmujący Miasto Kraśnik, Gminę Kraśnik, Gminę Zakrzówek, Gminę Wilkołaz, Gminę Urzędów, Gminę Dzierzkowice, Gminę Gościeradów, Gminę Anopol, Gminę Trzydnik Duży.
OZE	Odnawialne Źródła Energii.
Porozumienie	Porozumienie Międzygminne zawarte 10 marca 2022 r. w sprawie współpracy celem realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika przez miasto Kraśnik, gminę Kraśnik, gminę Dzierzkowice i gminę Urzędów.
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności.
PSP	Państwowa Straż Pożarna.
REGON	Rejestr Gospodarki Narodowej.
Strategia	Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika do 2030 roku.
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne. Forma współpracy samorządów współfinansowana ze środków Funduszy Europejskich. Przy pomocy tego instrumentu, partnerstwa jednostek samorządu terytorialnego miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie mogą osiągać wspólne cele poprzez realizację zintegrowanych działań.

Źródło: Opracowanie własne.

Metryka dokumentu

Tabela 2. Metryka dokumentu.

Dokument strategii terytorialnej dla MOF	Strategia ZIT
Podstawa prawna.	Podstawą opracowania niniejszej Strategii ZIT jest ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027.
Forma współpracy wybrana dla MOF.	Porozumienie międzygminne.
Kiedy podpisano dokumenty konstytuujące Związek ZIT.	W dniu 10 marca 2022 r.

Źródło: Opracowanie własne.

Wprowadzenie

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) – to nowa forma współpracy samorządów współfinansowana ze środków Funduszy Europejskich. Partnerstwa miast i otaczających je gmin oraz władze województw wspólnie ustalają cele i wskazują inwestycje niezbędne do ich osiągnięcia. Środki na realizację pochodzą z programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027¹. Formuła ta umożliwia wyjście poza sztywne granice administracyjne samorządów, co przełoży się na większe oddziaływanie realizowanych wspólnie przedsięwzięć.

Celem wdrażania instrumentu ZIT jest:

- 1) budowanie partnerstwa i współpracy w ramach obszaru funkcjonalnego oraz wspieranie współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy Związkami ZIT zarówno w poszczególnych województwach, jak i na szczeblu krajowym i międzynarodowym,
- 2) wspieranie rozwoju kompetencji samorządu terytorialnego niezbędnych do przygotowania i wdrażania Strategii, w tym „Strategii ZIT” lub „Strategii rozwoju ponadlokalnego”,
- 3) wspieranie realizacji projektów i zdolności do pozyskania środków finansowych z różnych źródeł.

Wdrożenie ZIT zwiększa wpływ miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie na kształt i sposób realizacji działań na ich obszarze, w tym w szczególności działań wspieranych w ramach polityki spójności, poprzez realizację projektów zintegrowanych przyczyniających się do rozwiązywania wspólnych problemów oraz skoordynowanego świadczenia usług publicznych na rzecz mieszkańców MOF.

Podstawowym zadaniem Związku ZIT jest kreowanie polityki rozwoju na obszarze ZIT i koordynowanie realizacji projektów wynikających ze Strategii ZIT/Strategii rozwoju ponadlokalnego, w szczególności tych współfinansowanych ze środków polityki spójności. Związki ZIT wspólnie reprezentują władze miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie wobec władz krajowych i regionalnych.

Podstawą opracowania niniejszej Strategii ZIT jest **ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027²**.

Stworzenie wspólnej Strategii ZIT, poprzedził etap diagnozy obszaru Porozumienia. Główne wnioski raportu diagnostycznego zostały wykorzystane w pierwszym rozdziale Strategii. Już na etapie działań diagnostycznych w proces zaangażowano lokalną społeczność. Przeprowadzono badania w formie ankiety elektronicznej skierowanej do wszystkich mieszkańców i podmiotów działających na terenie MOF. Etap diagnozy zakończyło upublicznienie raportu diagnostycznego i debata publiczna nad wnioskami. Diagnoza została również skierowana do zaopiniowania przez członków Rady Społeczno-Gospodarczej ZIT MOF Kraśnika.

Należy nadmienić, że celem działania wspomnianej wyżej Rady Społeczno-Gospodarczej jest stworzenie forum współpracy i dialogu w ramach MOF Kraśnika oraz opiniowanie Strategii na etapie opracowania, a następnie jej wdrażania, monitorowania i ewaluacji.

¹ <https://funduszeue.lubelskie.pl/poradniki/fundusze-europejskie-dla-lubelskiego-2021-2027/o-programie/>.

² <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/dokumenty/ustawa-wdrozeniowa-2021-2027/>.

Jednym z powodów opracowania Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych były nowe uwarunkowania wynikające z celów i kierunków polityki regionalnej na poziomie krajowym co związane jest z terytorialnym wymiarem wsparcia oraz polityką spójności w ramach perspektywy finansowej 2021 – 2027.

Zarówno w „*Diagnozie na potrzeby opracowania Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika do 2030 roku*” jak i w niniejszej Strategii zidentyfikowano społeczne, gospodarcze, środowiskowe i przestrzenne powiązania funkcjonalne, które występują na obszarze objętym Porozumieniem.

Metodologia

W trakcie opracowania Strategii ZIT przyjęto następujące założenia metodologiczne:

Model opracowania Strategii. Zastosowano model ekspercko – partycypacyjny zakładający wiodącą rolę Grupy Roboczej Porozumienia (w skład której weszło kierownictwo jednostek samorządu terytorialnego objętych Porozumieniem i wyznaczeni pracownicy tychże jednostek) oraz ekspertów przy szerokim udziale przedstawicieli różnych grup interesariuszy w procesie opracowania i konsultowania dokumentu Strategii. Kluczową rolę odegrała Rada Sterująca ZIT MOF i Rada Społeczno-Gospodarcza, które wyznaczyły kierunki rozwojowe.

Analiza danych i wniosków wynikających z raportu diagnostycznego. Dokonano analizy danych w obszarach społecznym, gospodarczym i środowiskowym oraz przestrzennym pod kątem problemów i potencjałów rozwojowych MOF Kraśnika. Określono kierunki działań służące realizacji celów oraz wskazano najważniejsze obszary aktywności samorządów w latach 2023 – 2030.

Koncentracja wsparcia. Ograniczono liczbę obszarów rozwojowych i celów do takich, które w procesie tworzenia Strategii uznano za priorytetowe i mające decydujący wpływ na rozwój obszaru objętego Porozumieniem.

Wymiar terytorialny. Zastosowano zasady wynikające z podejścia terytorialnego i zintegrowanego planowania – zidentyfikowano społeczne, gospodarcze, środowiskowe i przestrzenne powiązania funkcjonalne, które występują w MOF Kraśnika.

Partycypacja społeczna. Rada Sterująca ZIT MOF, Grupa Robocza wraz z ekspertami realizowali proces opracowania Strategii zgodnie z dobrymi praktykami partycypacji społecznej. Położono nacisk na uspołecznienie kolejnych etapów prac nad Strategią, przy wykorzystaniu doświadczeń lokalnej społeczności, podmiotów publicznych i prywatnych. Zasadę partnerstwa i współpracy z interesariuszami zastosowano również w proponowanym systemie wdrażania Strategii. Szczególną rolę w zapewnieniu partycypacji społecznej odgrywa Rada Społeczno-Gospodarcza ZIT MOF Kraśnika.

System wdrażania. Opracowano przejrzysty system wdrażania Strategii nie tylko w oparciu o wiodącą rolę Lidera Porozumienia, ale również zasadę partnerstwa i stałą współpracę interesariuszy, uwzględniając elastyczność przyjętych rozwiązań, tak by zwiększyć sprawność realizacji Strategii i skuteczność wykorzystywania dostępnych funduszy.

Wybór kierunków działań i projektów. Określenie kierunków działań rozwojowych i wybór projektów, które zapewnią osiągnięcie celów Strategii, nastąpiły we współpracy z interesariuszami w oparciu o proces partycypacji społecznej (ankieta, konsultacje społeczne). Zgodnie z dokumentem wydanym przez Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej pt. „Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027” ograniczono się do przedsięwzięć partnerskich i zintegrowanych, czyli takich, które rozwiązują wspólne problemy MOF Kraśnika lub wzmacniają i rozwijają jego potencjały. Ideą takich przedsięwzięć jest połączenie sił samorządów zapewniające efekt synergii, w taki sposób, aby rezultaty i oddziaływanie projektów partnerskich były większe i korzystniejsze niż jest to możliwe do osiągnięcia w projektach indywidualnych. Ze względu na znaczną rolę funduszy zewnętrznych we wdrażaniu zapisów Strategii ZIT, podczas planowania działań skupiono się na zapewnieniu spójności dokumentu z nowym

regionalnym programem operacyjnym „Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027”, w tym ze Szczegółowym Opisem Osi Priorytetowych przedmiotowego dokumentu.

Perspektywa finansowa 2021 – 2027. Dostosowano rodzaj i zakres interwencji oraz system wdrażania Strategii do wyzwań i uwarunkowań perspektywy finansowej UE 2021 – 2027 opierając się na zasadach obowiązujących w unijnych, krajowych i regionalnych dokumentach strategicznych i operacyjnych.

Spójność z celami polityki regionalnej na poziomie województw. Zachowano spójność z założeniami polityki regionalnej Państwa tak, aby Strategia była zgodna z kierunkami i obszarami interwencji oraz celami określonymi w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 oraz Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030 roku.

Zapewnienie zgodności Strategii ZIT z zapisami wynikającymi z Procedury opiniowania Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w województwie lubelskim w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027.

1. Synteza diagnozy i założenia do Strategii ZIT.

1.1 Obszar geograficzny, którego dotyczy Strategia i podstawowe informacje o partnerstwie.

Zasięg Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika został określony w dokumencie strategicznym szczebla krajowego tj. „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030”, a potwierdzony w „Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku”.

Miejski Obszar Funkcjonalny, obejmuje teren 4 jednostek samorządu terytorialnego z powiatu kraśnickiego. W jego skład wchodzi:

1. Miasto Kraśnik – jako ośrodek rdzeniowy.
2. Gmina wiejska Kraśnik.
3. Gmina wiejska Dzierzkowice.
4. Gmina miejsko-wiejska Urzędów.

W dniu 10 marca 2022 r. strony Porozumienia, tj. Miasto Kraśnik, Gmina Kraśnik, Gmina Dzierzkowice i Gmina Urzędów podpisały Porozumienie międzygminne w sprawie współpracy celem realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika. Liderem Porozumienia zostało Miasto Kraśnik.

MOF Kraśnika zajmuje łącznie 337 km² co stanowi 1,34% powierzchni województwa lubelskiego i 33,53% powierzchni powiatu kraśnickiego. W 2021 r. obszar objęty Porozumieniem zamieszkiwały łącznie 52 772 osoby (57,99% ludności powiatu).

Spośród jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład MOF w 2021 r. najwięcej mieszkańców miało Miasto Kraśnik: 32 189. Gminę Urzędów zamieszkiwało 8 271 osób. Gmina Kraśnik liczyła 7 069 mieszkańców. Najmniej osób zamieszkiwało Gminę Dzierzkowice – 5 243 osoby.

Podstawowe dane o MOF Kraśnika prezentuje tabela.

Tabela 3. Zasięg oraz podstawowe informacje o MOF Kraśnika.

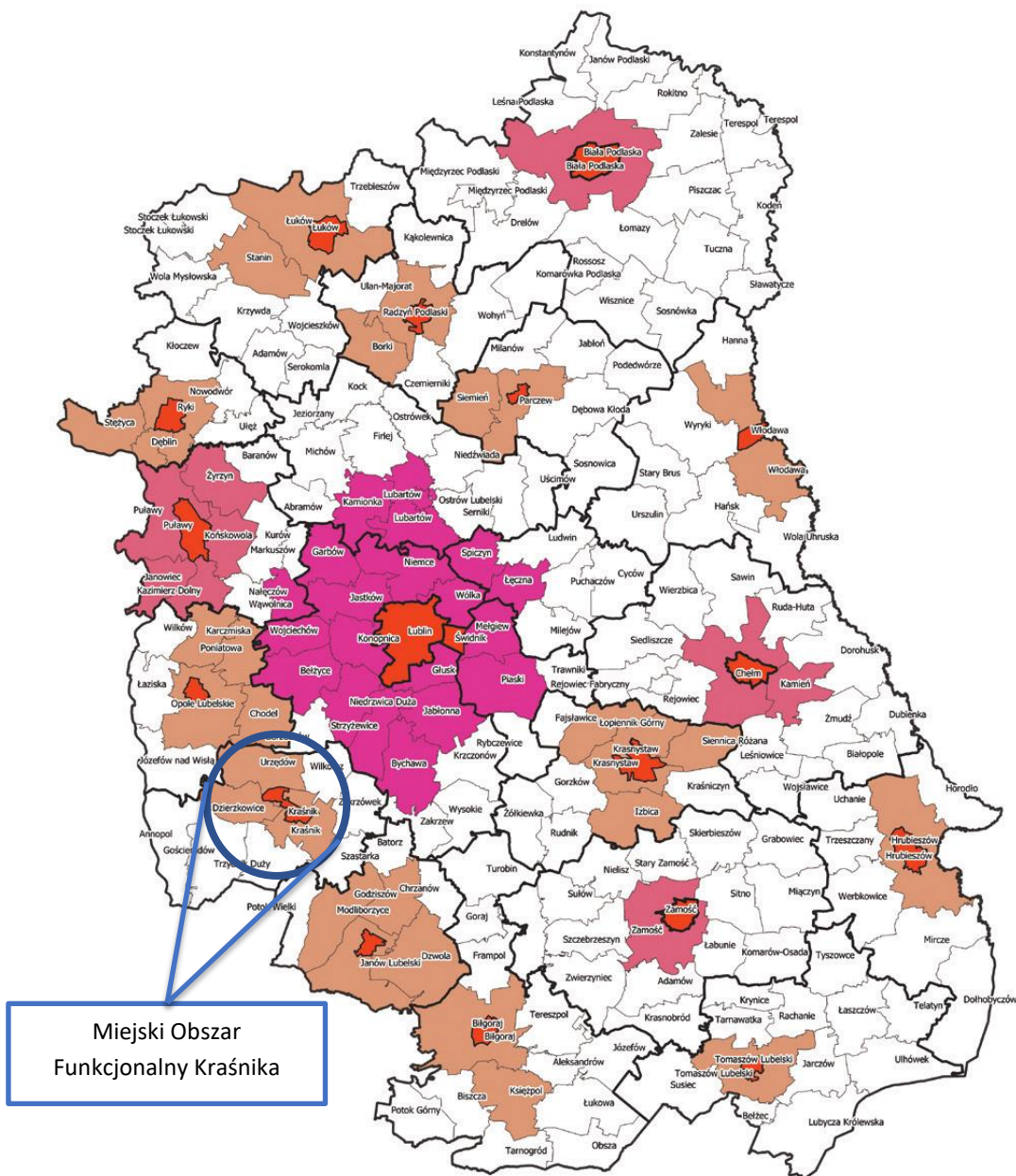
Lp.	Jednostki wchodzące w skład MOF Kraśnika	Herb Miasta/Gminy	Powierzchnia (km ²)	Liczba mieszkańców
1.	Miasto Kraśnik (bez formalnego podziału na osiedla).		26	32 189
2.	Gmina Kraśnik, składająca się z 16 sołectw: Dąbrowa-Bór, Karpówka, Kowalin, Lasy, Mikulin, Pasieka, Pasieka-Kolonia, Podlesie, Słodków Pierwszy, Słodków Drugi, Słodków Trzeci, Sławy Pierwsze, Sławy Drugie, Stróża, Stróża-Kolonia, Suchynia.		105	7 069
3.	Gmina Dzierzkowice składająca się z 14 sołectw: Dębina, Dzierzkowice-Góry, Dzierzkowice-Podwody, Dzierzkowice-Rynek, Dzierzkowice-Wola, Dzierzkowice-Zastawie, Krzywie, Ludmiłówka, Sosnowa Wola, Terpentyna, Wyżnianka, Wyżnianka-Kolonia, Wyżnica, Wyżnica-Kolonia.		87	5 243
4.	Gmina Urzędów składająca się z 22 sołectw: Bęczyn, Boby-Kolonia, Boby-Księżę, Boby-Wieś, Góry, Józefin, Kozarów, Leszczyna, Majdan Bobowski, Majdan Moniacki, Mikołajówka, Mikuszewskie, Moniaki, Natalin, Popkowice, Popkowice Księżę, Rankowskie, Skorczyce, Urzędów, Wierzbica, Zadworze, Zakościelne.		119	8 271
łącznie MOF Kraśnika:			337	52 772

Źródło: Opracowanie własne.

Lokalizację jednostek wchodzących w skład MOF Kraśnika zaznaczono na poniższej mapie.

Mapa 1. OSI Miejskie Obszary Funkcjonalne z zaznaczeniem MOF Kraśnika

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.

Mapa 2. Jednostki Samorządu Terytorialnego wchodzące w skład MOF Kraśnika.

Źródło: Opracowanie własne.

1.2 Podstawowe wnioski z analizy powiązań funkcjonalnych – analiza problemów, potrzeb rozwojowych, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych.

1. Analiza wykonana w ramach dokumentu „*Diagnoza na potrzeby opracowania Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika*” pozwala na wyciągnięcie następujących wniosków:
2. Wzajemne powiązanie jednostek wchodzących w skład MOF Kraśnika zostało potwierdzone analizami przeprowadzonymi na potrzeby opracowania dokumentów strategicznych poziomu krajowego („*Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju*”, „*Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030*”) oraz regionalnego („*Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku*”).
3. Na terenie omawianego obszaru występują zbliżone problemy społeczno-gospodarcze skutkujące spadkiem znaczenia poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego w regionie. W „*Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego*” Miasto Kraśnik zaliczono w poczet miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Gmina Kraśnik, Gmina Dzierzkowice i Gmina Urzędów należą natomiast do gmin zagrożonych trwałą marginalizacją.
4. Mieszkańcy obszaru objętego Porozumieniem realizują wiele aspektów życia społeczno-gospodarczego na terenie lub terenach sąsiadujących do miejsca zamieszkania jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład MOF. Dotyczy to zarówno kwestii związanych ze świadczeniem pracy, dowozem dzieci do szkół (zwłaszcza ponadpodstawowych), chęcią skorzystania z oferty spędzania czasu wolnego, czy koniecznością skorzystania z opieki zdrowotnej.
5. Znaczny obszar MOF stanowią tereny użytkowane rolniczo.
6. Wśród problemów współwystępujących w obszarze gmin partnerskich należy wymienić: niskie dochody mieszkańców, niską bazę dochodową samorządów terytorialnych, brak integracji usług pomiędzy ośrodkami wiejskim i miejsko-wiejskimi a miastem rdzeniowym.
7. Jednym z kluczowych powiązań występujących pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego jest wspólna komunikacja publiczna. Usługi w tym zakresie świadczy Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Sp. z o. o. Istotną rolę rozwoju systemu komunikacyjnego potwierdza powołanie Powiatowo-Gminnego Związku Komunikacyjnego Ziemi Kraśnickiej. Potrzeba rozwoju wspólnego transportu jest podyktowana między innymi chęcią umożliwienia mieszkańcom gmin sąsiadujących z miastem Kraśnik dojazdu do pracy jak również skorzystania z usług zlokalizowanych na terenie ośrodka rdzeniowego.
8. Analiza dokumentów strategicznych poziomu gminnego (Lokalnych Programów Rewitalizacji oraz raportów diagnostycznych stworzonych na potrzeby opracowania Gminnych Programów Rewitalizacji) wskazuje, że we wszystkich omawianych jednostkach samorządu terytorialnego występują obszary zdegradowane. Omawiane dokumenty potwierdzają występowanie

kryzysu o charakterze społecznym, środowiskowym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym i technicznym w gminach.

9. Gminy wchodzące w skład MOF Kraśnika położone są w obszarze Kraśnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Jednostki samorządu terytorialnego charakteryzuje również występowanie zbliżonego ryzyka powodziowego. Wskazane elementy świadczą o środowiskowym charakterze powiązań pomiędzy poszczególnymi jednostkami samorządu terytorialnego.
10. Wykonane przez ekspertów zewnętrznych analizy oraz wnioski ze spotkań z przedstawicielami gmin Porozumienia i Radą Społeczno-Gospodarczą potwierdzają występowanie zbliżonych potrzeb inwestycyjnych w jednostkach wchodzących w skład MOF.
11. Wszystkie gminy wchodzące w skład MOF Kraśnika posiadają warunki sprzyjające rozwojowi odnawialnych źródeł energii.
12. Prowadzenie polityki wobec miejskich obszarów funkcjonalnych, a szczególnie wobec MOF ośrodków wojewódzkich, jest bardzo ważne dla polityki rozwoju, ponieważ przeciwdziała nierównościom w poziomie ich zagospodarowania, pozwala na trafniejsze definiowanie ich potencjałów rozwojowych oraz umożliwia kompleksowe rozwiązywanie konfliktów występujących na ich terenie.

1.3 Wnioski z analizy statystycznej.

Niniejszy rozdział został przygotowany w formie podsumowań poszczególnych obszarów tematycznych zgodnie z „Diagnozą na potrzeby opracowania Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika do 2030 roku”. Syntetyczne przedstawienie mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń wykonano w oparciu o analizę SWOT, która jest przedmiotem oddzielnego rozdziału.

1.3.1 Uwarunkowania wynikające z położenia geograficznego, dostępność komunikacyjna i mobilność.

- + **Niewielka odległość MOF Kraśnika od stolicy województwa – miasta Lublin.**
 - + **Dobre skomunikowanie obszaru.**
 - + **Bardzo istotnym elementem rozwoju systemu komunikacyjnego w MOF Kraśnika jest „Powiatowo-Gminny Związek Komunikacyjny Ziemi Kraśnickiej”. Jego celem jest organizacja transportu publicznego na terenie miasta Kraśnik i ościennych samorządów: miasta i gminy Urzędów, gminy Dzierzkowice i gminy wiejskiej Kraśnik. Do najważniejszych zadań Związku należy: planowanie rozwoju transportu, organizowanie publicznego transportu zbiorowego, zarządzanie publicznym transportem zbiorowym, w zakresie powiatowo-gminnych przewozów pasażerskich, niestanowiących komunikacji miejskiej. Inicjatywa ma na celu poprawę dostępności komunikacyjnej w ramach Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika.**
 - + **Plany inwestycyjne Zarządców Dróg Krajowych i Wojewódzkich na drogach przebiegających przez teren MOF Kraśnika.**
 - + **Dobrze rozwinięta sieć teleinformatyczna.**
-
- **Parametry techniczne i użytkowe części dróg zarówno powiatowych i gminnych nie odpowiadają wymaganym standardom.**
 - **Zły stan części dróg przebiegających przez obszar funkcjonalny.**
 - **Mimo wysiłków podejmowanych przez jednostki wchodzące w skład MOF Kraśnika istniejące systemy transportu publicznego nadal w niewystarczającym stopniu uwzględniają potrzeby demograficzne obszarów peryferyjnych (o niskiej gęstości zaludnienia i starzejącego się społeczeństwa). Obecny stan rzeczy nie zachęca do rezygnacji z korzystania z przemieszczania się samochodami osobowymi. Najczęstszym problemem jest brak zintegrowanej przestrzennie i funkcjonalnie oferty transportu publicznego, w tym polityki cenowej zachęcającej do zmiany nawyków transportowych.**

1.3.2 Ludność i procesy demograficzne

- i** W 2021 roku mieszkańcy MOF Kraśnika stanowili 57,99% osób zamieszkujących na terenie powiatu kraśnickiego.
 - i** Na 100 mężczyzn w MOF przypadało 105 kobiet.
-
- Znaczny ubytek ludności. W latach 2012-2021 (10 letni okres odniesienia) liczba mieszkańców MOF zmniejszyła się o ponad 8% (4 798 osób).
 - Zmniejszający się udział procentowy ludności MOF w ogólnej liczbie mieszkańców powiatu kraśnickiego.
 - Znaczny spadek liczby urodzeń i przyrostu naturalnego. Wartość przyrostu naturalnego w 2021 roku w MOF Kraśnika wyniosła -462. W ciągu 10 lat wartość wskaźnika zanotowała spadek aż o 683%. Analogiczna tendencja występuje na terenie powiatu kraśnickiego.
 - Ujemne saldo migracji. Więcej osób wymeldowuje się z terenu obszaru funkcjonalnego niż się na nim zameldowuje. W 2021 roku bilans wyniósł -246 osób.
 - Ujemny przyrost naturalny i ujemne saldo migracji przyczyniają się do istotnych zmian w udziale procentowym ludności według ekonomicznych grup wieku. Systematycznie spada liczba osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym na korzyść grupy osób w wieku poprodukcyjnym.
 - Emigracja zarobkowa i mała liczba urodzeń przyczyniają się do sytuacji, w której na 100 osób pracujących w obszarze MOF przypadają, aż 73 osoby niepracujące (dzieci, młodzieży i emerytów). W okresie odniesienia wartość wskaźnika obciążenia demograficznego wzrosła, aż o 14 punktów procentowych. Analogiczna sytuacja występowała na terenie powiatu kraśnickiego, choć nasilenie zjawiska było minimalnie niższe.
 - Wiek przeciętnego mieszkańca MOF Kraśnik to 40-44 lata. W tym wieku znajduje się, aż 8,34% mieszkańców obszaru.
 - Proces starzenia się ludności Polski będący wynikiem korzystnego zjawiska, jakim jest wydłużanie trwania życia, jest pogłębiany niskim poziomem dzietności. Zmiany te są jednocześnie zintensyfikowane przez emigrację osób młodych. Rosnący udział osób starszych w strukturze ludności wpłynie na pogorszenie sytuacji ekonomicznej jednostek wchodzących w skład MOF. Potwierdzeniem dalszego nasilania się zjawiska w czasie jest trafna estymacja trendów demograficznych dokonana przez GUS, w ramach dokumentu „Prognoza demograficzna gmin na lata 2017-2030”.
 - Skutkiem procesu starzenia się społeczeństwa będą daleko idące potrzeby w zakresie zorganizowania opieki zdrowotnej i socjalnej nad osobami starszymi. Przy zmniejszającej się liczbie dzieci, sektor edukacji również będzie wymagał dalszych przekształceń. Odływ młodych, dobrze wykształconych osób do dużych aglomeracji miejskich lub poza granice kraju będzie nasilał występowanie efektu wymywania zasobów kapitału ludzkiego i utraty przez MOF potencjału intelektualnego. Skutkiem opisanych zjawisk będzie zmniejszanie się szans rozwojowych gmin wchodzących w skład Porozumienia.

1.3.3 Gospodarka i rynek pracy

- i** Istotną funkcją jednostek wchodzących w skład MOF Kraśnika jest rolnictwo. Użytki rolne zajmują powierzchnię 69,41% terenu MOF.
 - i** Działalność rolnicza stanowiła źródło utrzymania prawie 50% gospodarstw domowych na analizowanym terenie w 2020 roku.
 - i** W latach 2012–2021 liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na terenie MOF Kraśnika wzrosła z poziomu 5 969 do 7 175, wykazując tym samym tempo wzrostu na poziomie ponad 20%.
 - i** Najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych było na terenie Miasta Kraśnik (w 2021 r. stanowiły one 69,47% wszystkich przedsiębiorstw z terenu MOF).
 - i** Dominującą grupą przedsiębiorstw zarówno na terenie obszaru objętego Porozumieniem, jak również w powiecie, były mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 pracowników (96,28 %).
-
- +** Obszar cechuje dość wysoki potencjał produkcji rolnej.
 - +** Grupą najszybciej rozwijającą się w MOF są mikroprzedsiębiorstwa.
 - +** Spadający poziom bezrobocia.
 - +** Zmniejszająca się grupa osób bezrobotnych do 30 roku życia.
 - +** Wysoka średnia atrakcyjność inwestycyjna MOF, powodowana szczególną atrakcyjnością dwóch jednostek wchodzących w skład MOF – miasta Kraśnik i gminy Kraśnik.
 - +** Funkcjonowanie Specjalnej Strefy Ekonomicznej w mieście Kraśnik.³
-
- Największy odsetek gospodarstw rolnych (63,46%) stanowią gospodarstwa małe, o powierzchni od 1 do 5 ha. Analiza danych statystycznych potwierdza niekorzystną strukturę agrarną gospodarstw rolnych.
 - Niskie tempo rozwoju elementów infrastruktury koniecznych do obsługi procesów produkcyjnych.
 - Dominacja produkcji surowców i niskiego poziomu ich przetwórstwa.
 - Przewaga produkcji roślinnej nad bardziej dochodową produkcją zwierzęcą.
 - Niski poziom rozwoju organizacji i stowarzyszeń producenckich.
 - Zauważalny spadek liczby przedsiębiorstw publicznych.
 - Obecność zjawiska bezrobocia ukrytego oraz emigracja zarobkowa mieszkańców MOF.
 - Dysproporcja wewnętrzna w rozwoju gospodarczym MOF Kraśnika.
 - Nieznaczna liczba lub brak terenów inwestycyjnych w gminach ościennych do miasta Kraśnik, a wchodzących w skład MOF. Sytuacja znacząco ogranicza możliwości przyciągnięcia nowych inwestorów.

³ Wskazywaną na etapie diagnozy na potrzeby Strategii silną stroną była duża liczba terenów inwestycyjnych w posiadaniu miasta Kraśnik. W związku z tym, że na moment opracowywania niniejszej Strategii informacja ta się zdezaktualizowała została usunięta z przedmiotowej tabeli.

1.3.4 Środowisko naturalne i infrastruktura

- i** MOF położony jest w obszarze Kraśnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu o powierzchni 293 km².
 - i** Obszar terytorialny miasta Kraśnik oraz pozostałych gmin wchodzących w skład MOF zasilany jest ze stacji 110/SN Budzyń, za pośrednictwem linii kablowych i napowietrznych SN – 15 kV. Stacja 110/SN zlokalizowana jest w mieście Kraśnik i zasila ościenne gminy.
-
- +** Duża liczba obszarów objętych ochroną przyrodniczą w MOF Kraśnika warunkuje wysokie walory turystyczne i stwarza możliwości rozwoju gospodarczego poprzez rozwój zorganizowanych form turystyki.
 - +** Wszystkie gminy objęte Porozumieniem posiadają na swoim terenie oczyszczalnie ścieków. W przypadku obszarów o zabudowie rozproszonej wykorzystywane są przydomowe oczyszczalnie ścieków.
 - +** W ostatnich latach wchodzące w skład MOF Kraśnika samorzady dokonały dużego postępu w zakresie rozwoju infrastruktury komunalnej. Wiązało się to m.in. z modernizacją istniejących i oddawaniem do eksploatacji nowych oczyszczalni ścieków, rozbudową sieci wodociągowo-kanalizacyjnej czy też wyłączeniem z eksploatacji obiektów przestarzałych i nieefektywnych.
 - +** Funkcjonujące na terenie gmin Punkty Selektywnej Zbiórki Odpadów spełniają podstawowe potrzeby w tym zakresie.
 - +** Wszystkie jednostki samorządu terytorialnego wchodzące w skład MOF Kraśnika mają dostęp do sieci gazowej.
 - +** Duże zainteresowanie mieszkańców instalacjami OZE dla indywidualnych odbiorców.
-
- Duża liczba obszarów objętych ochroną przyrodniczą w obszarze funkcjonalnym ogranicza, utrudnia bądź uniemożliwia realizację inwestycji, które w sposób znaczący mogłyby wpłynąć na środowisko.
 - Jednym z istotnych problemów obszaru jest zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego.
 - Obszar funkcjonalny należy do terenów o nieharmonijnie rozwiniętej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej.
 - Brak stacji uzdatniania wody na omawianych obszarach.
 - Wciąż utrzymują się różnice w dostępie do infrastruktury wodno-kanalizacyjnej między obszarami miejskimi a wiejskimi.
 - Niezbędna jest rozbudowa istniejących i budowa nowych Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów.
 - Mimo wysiłków inwestycyjnych jednostek samorządu terytorialnego nadal występują potrzeby w zakresie wymiany nieefektywnych źródeł światła na energooszczędne, które przyczyniłyby się do uzyskania oszczędności w szerszym horyzoncie czasowym.
 - Niezaspokojone potrzeby w zakresie instalacji OZE w budynkach użyteczności publicznej.
 - Potrzeba budowy farmy fotowoltaicznej zaopatrującej w energię elektryczną gminy wchodzące w skład MOF.

1.3.5 Kultura i dziedzictwo kulturowe

- + Liczne występowanie obiektów zabytkowych w gminach wchodzących w skład MOF Kraśnika.
 - + Wysoka atrakcyjność turystyczna obszaru warunkowana występowaniem obiektów i zespołów dziedzictwa kulturowego oraz instytucji kultury, miejsc pielgrzymkowych, a także kultywowania przejawów tradycyjnej kultury ludowej.
 - + Duża liczba instytucji kultury działających w obszarze MOF.
 - + Instytucje kultury działające na terenie jednostek samorządu terytorialnego prowadzą szeroki wachlarz działań skierowany do wszystkich grup wiekowych odbiorców, w tym przede wszystkim: młodzieży, rodzin z dziećmi oraz seniorów.
 - + Dziedzictwo kulturowe stwarza możliwość rozwoju funkcji turystycznej jako istotnego czynnika aktywizacji obszaru MOF i źródła dochodu mieszkańców.
-
- Zły stan materialny części obiektów zabytkowych.
 - Spadek czytelnictwa w obszarze MOF i powiatu kraśnickiego.

1.3.6 Sport, rekreacja i turystyka

- + Większość obiektów sportowych jest ogólnodostępna. Bez przeszkód mogą być wykorzystywane przez mieszkańców chętnych do uprawiania sportu.
 - + Obszar MOF Kraśnika charakteryzuje dość wysoka ogólna atrakcyjność turystyczna i przyrodnicza.
-
- Objęte Porozumieniem jednostki samorządu terytorialnego są zróżnicowane pod względem liczby posiadanych boisk, siłowni napowietrznych, hal sportowych. Najlepsze warunki do uprawiania sportu posiada miasto Kraśnik, na terenie którego znajdują się 54 obiekty sportowe. W obszarze gminy Kraśnik znajdują się 2 tego typu obiekty. W gminie Dzierżkowice 7 a na terenie gminy Urzędów 19.
 - Część infrastruktury sportowej jest przestarzała i wymaga bieżących inwestycji.
 - Gminy z obszaru MOF Kraśnika są zróżnicowane zarówno pod względem atrakcyjności przyrodniczej i turystycznej, jak i poziomu wykorzystania występujących na ich terenie walorów przyrodniczo-kulturowych.
 - Wciąż występują braki w zakresie zagospodarowania miejsc atrakcyjnych turystycznie i przyrodniczo.

1.3.7 Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne

- i** Politykę przestrzenną na terenie obszaru funkcjonalnego regulują studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.
 - i** Układ osadniczy gmin Kraśnik, Dzierzkowice i Urzędów jest związany z dominowaniem na tych terenach funkcji rolniczej oraz lokalnym układem sieci drogowej. W przypadku każdej z jednostek wchodzących w skład MOF Kraśnika widoczne jest oddziaływanie miasta Kraśnik na kształtowanie się sieci osadniczej w miejscowościach przylegających do granic miasta.
-
- +** Obszar cechuje uporządkowana polityka przestrzenna. Dokumenty planistyczne, w miarę możliwości, są na bieżąco aktualizowane i dostosowywane do zmieniających się uwarunkowań.
 - +** Przystępowanie przez wchodzące w skład MOF gminy do opracowania Gminnych Programów Rewitalizacji ma pozwolić na wykorzystanie współfinansowania ze środków programu operacyjnego Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027. Skorzystanie ze środków zewnętrznych przez interesariuszy rewitalizacji może przyczynić się do istotnej poprawy warunków życia w obszarach problemowych zlokalizowanych na terenie poszczególnych samorządów.
-
- Zgodnie z „Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030” gminy wchodzące w skład obszaru objętego Porozumieniem zostały zaliczone do obszarów o szczególnych problemach i barierach rozwojowych. Miasto Kraśnik znalazło się na liście imiennej 139 miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Jednostkę samorządu terytorialnego zaliczono w poczet miast stagnujących (umiarkowane powiększanie niekorzystnego dystansu, zła sytuacja społeczno-gospodarcza). Pozostałe wchodzące w skład MOF jednostki, tj. gminę Kraśnik, gminę Dzierzkowice i gminę Urzędów wskazano jako gminy zagrożone trwałą marginalizacją.
 - Na terenie każdej, wchodzącej w skład MOF Kraśnika, jednostki samorządu terytorialnego występują obszary o szczególnym natężeniu występowania negatywnych zjawisk: społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych. Było to powodem opracowania przez poszczególne samorzady Lokalnych i Gminnych Programów Rewitalizacji. Celem zaplanowanych w dokumentach działań jest ograniczenie negatywnych zjawisk występujących na obszarze problemowym poprzez szerokie działania rewitalizacyjne, zakładające również włączenie społeczności lokalnej.

1.3.8 Bezpieczeństwo publiczne

- i** Jednostkami odpowiedzialnymi za utrzymanie bezpieczeństwa w obszarze powiatu kraśnickiego są Komenda Powiatowa Policji w Kraśniku i Komisariat Policji w Kraśniku.
 - i** Za bezpieczeństwo pożarowe na terenie powiatu kraśnickiego odpowiada Komenda Powiatowa Straży Pożarnej w Kraśniku.
-
- +** W MOF następuje systematyczna poprawa poziomu bezpieczeństwa. Spada liczba popełnianych przestępstw i przestępstw kryminalnych.
 - +** W MOF Kraśnika odnotowuje się polepszenie ogólnego poziomu bezpieczeństwa pożarowego.
 - +** Jednostki OSP odgrywają bardzo ważną rolę w funkcjonowaniu ochrony przeciwpożarowej. Często wspomagają Jednostkę Ratowniczo – Gaśniczą w Kraśniku przy różnego rodzaju działaniach oraz są siłami tzw. „*pierwszego rzutu*”, na odległych od Kraśnika terenach powiatu, dzięki czemu działania ratowniczo – gaśnicze mogą zostać podjęte zanim do miejsca zdarzenia dojedzie jednostka zawodowa.
 - +** Duża liczba jednostek OSP należących do Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego (KSRG).
-
- Rosnąca liczba wykroczeń na terenach gmin wiejskich i miejsko-wiejskiej wchodzących w skład MOF.
 - Notowany jest systematyczny wzrost liczby interwencji policyjnych w jednostkach wchodzących w skład MOF.
 - W MOF spada wykrywalność przestępstw, co wskazuje na zmniejszenie się wydolności służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo. Jest to wynikiem braków kadrowych i sprzętowych w KPP w Kraśniku i w Komisariacie w Kraśniku.
 - Wzrost liczby interwencji jednostek PSP w gminach Urzędów i Dzierzkowice.

1.3.9 Polityka społeczna

- i** Zadania pomocy społecznej wynikające z programów rządowych, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia realizują: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kraśniku, Ośrodek Pomocy Społecznej w Dzierzkowicach, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kraśniku, Ośrodek Pomocy Społecznej w Urzędowie.

- +** Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w MOF Kraśnika systematycznie spada. Jest to trend charakterystyczny nie tylko dla powiatu kraśnickiego, ale występujący również w skali województwa i kraju. Wśród przyczyn spadku liczby beneficjentów pomocy wskazuje się: spadek bezrobocia i wzrost płac.
- +** Obszar MOF cechuje dobry dostęp do usług podstawowej opieki zdrowotnej. Najważniejszą jednostką odpowiedzialną za ochronę zdrowia w obszarze objętym Porozumieniem jest szpital – Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Kraśniku (SPOZ w Kraśniku). Ponadto na terenie każdej z gmin MOF znajduje się przynajmniej jeden ośrodek zdrowia lub niepubliczny zakład opieki zdrowotnej.
- +** Wzrastająca liczba udzielonych porad podstawowej opieki zdrowotnej.
- +** Rozwój mieszkalnictwa w obszarze MOF warunkowany przez wzrost liczby budynków mieszkalnych, liczby mieszkań, ich przeciętnej powierzchni użytkowej oraz postępu w zakresie dostępu do urządzeń sieciowych.

- Wśród najczęstszych przyczyn korzystania z pomocy w samorządach wchodzących w skład MOF należy wymienić: bezrobocie, ubóstwo, długotrwałą lub ciężką chorobę oraz niepełnosprawność.
- Braki w dostępie do urządzeń sieciowych w mieszkaniach zlokalizowanych na terenie gmin wchodzących w skład MOF Kraśnika.

1.3.10 Edukacja i wychowanie

- +** Rozwinięta infrastruktura oświatowa w obszarze funkcjonalnym.
- +** Wysoki odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym.

- Wydatki na oświatę znacznie przekraczają kwotę otrzymanych subwencji.
- Niewystarczająca do potrzeb liczba miejsc wychowania przedszkolnego w jednostkach samorządu terytorialnego sąsiadujących z miastem Kraśnik.
- Zmniejszający się wskaźnik skolaryzacji brutto w gminie Kraśnik, Dzierzkowice i Urzędów (zmniejszająca się liczba uczniów uczących się na terenie gmin, w których są zameldowani).
- Dysproporcje w poziomie edukacji pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi.

1.3.11 Kapitał społeczny

- + Duża liczba i prężna działalność organizacji pozarządowych w obszarze MOF Kraśnika.
 - + Nieznacznie wyższa od średniej dla powiatu kraśnickiego frekwencja wyborcza w gminach wchodzących w skład Porozumienia.
-

1.3.12 Finanse samorządowe

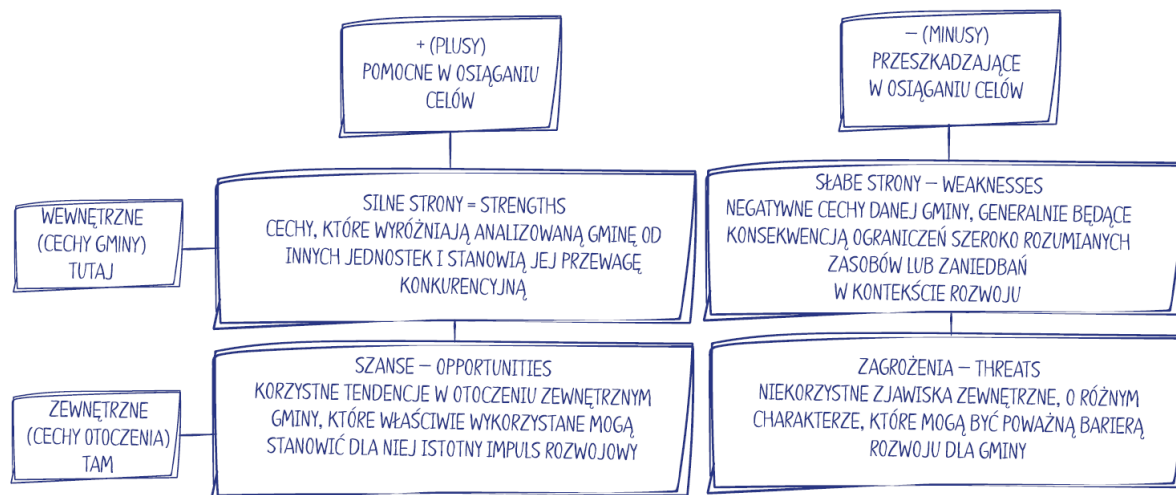
- i Wartości wskaźników dochodów i wydatków w przeliczeniu na 1 mieszkańca są porównywalne we wszystkich samorządach wchodzących w skład MOF Kraśnika.
 - i Poziom wydatków inwestycyjnych wahał się w okresie odniesienia w analizowanych jednostkach samorządu terytorialnego.
-
- + Dochody do budżetów gmin wchodzących w skład MOF Kraśnika rosną nieznacznie szybciej niż wydatki.
 - + Dodatni wynik finansowy samorządów MOF w 2021 roku.
 - + Wysoka i rosnąca skuteczność gmin w pozyskiwaniu środków z funduszy europejskich.
-
- Wynik finansowy gmin zależny od poziomu wydatków inwestycyjnych.
 - Wyniki przeprowadzonej na potrzeby diagnozy ankiety oraz rozmowy z pracownikami samorządów wchodzących w skład MOF wskazują na pogorszenie się sytuacji samorządów w roku 2022.

1.3.13 Analiza SWOT

Metoda SWOT jest narzędziem stosowanym w celu syntezy diagnozy wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań mających wpływ na rozwój MOF. Celem tej metody jest rozróżnienie mocnych stron od szans oraz słabych stron od zagrożeń na podstawie ich lokalizacji. Mocne i słabe strony to pozytywne i negatywne cechy danej organizacji terytorialnej (opracowane w oparciu o wyniki diagnozy porównawczej i pogłębionej). Z kolei szanse i zagrożenia opisują czynniki zewnętrzne w stosunku do MOF (opracowane w oparciu o wyniki diagnozy otoczenia strategicznego).

Rysunek 1. Klasyfikacja czynników wpływających na pozycję strategiczną gminy w metodzie SWOT.

Źródło: Strategia rozwoju Gminy. Poradnik praktyczny.

Pierwszy etap stosowania metody SWOT polega na identyfikacji mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń. Poradnik praktyczny „Strategia Rozwoju Ponadlokalnego” wskazuje na kilka zasad, o których należy pamiętać przy stosowaniu opisywanej metody:

- Strategia powinna zawierać jedną macierz SWOT. Wykonywanie macierzy branżowych lub dziedzinowych (np. osobno dla sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej) jest niewłaściwe.
- SWOT jest metodą syntezy ustaleń diagnostycznych i nie może być zbyt mocno rozbudowana – maksymalnie kilka czynników w każdej z ćwiartek macierzy SWOT.
- Zidentyfikowane mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia powinny opierać się na materiale empirycznym, który dowiedzie, że dany czynnik jest rzeczywiście mocną stroną MOF, a inny z kolei – jego słabą stroną.

Tabela 4. Analiza SWOT.

	Pozytywne	Negatywne
	Mocne strony	Słabe strony
Czynniki wewnętrzne	<ul style="list-style-type: none">+ Rozwijający się rynek pracy. Rozwinięty sektor rolniczy i duży potencjał w zakresie jego rozwoju, wzrastająca liczba MŚP, spadające bezrobocie oraz spadająca liczba osób korzystających z pomocy społecznej.+ Warunki geograficzne i krajobrazowe sprzyjające wykorzystywaniu Odnawialnych Źródeł Energii oraz zapewniające ich wysoką efektywność.+ Wspólna komunikacja publiczna - działalność Powiatowo-Gminnego Związku Komunikacyjnego Ziemi Kraśnickiej.+ Powołanie Kraśnickiego Klastra Energii.+ Dobrze rozwinięta sieć teleinformatyczna.+ Wysoka atrakcyjność obszaru: zarówno inwestycyjna, krajobrazowa, jak i turystyczna.+ Dobry dostęp do infrastruktury spędzania czasu wolnego (duża liczba instytucji kultury i obiektów sportowych – w tym ogólnodostępnych i bezpłatnych).+ Ciągły rozwój mieszkalnictwa w obszarze MOF.+ Rozwinięta infrastruktura oświatowa w obszarze funkcjonalnym.	<ul style="list-style-type: none">- Występowanie nasilających się problemów demograficznych i procesu starzenia się społeczeństwa (ujemny przyrost naturalny, ujemne saldo migracji, niekorzystna struktura wiekowa mieszkańców, wysokie obciążenie demograficzne).- Występowanie czynników ograniczających rozwój przedsiębiorczości (niewystarczająca liczba lub brak terenów inwestycyjnych, niewystarczająca liczba żłobków i przedszkoli, zwłaszcza w jednostkach samorządu terytorialnego sąsiadujących z miastem Kraśnik).- Występowanie problemów środowiskowych (czystość powietrza – w tym niewystarczająca liczba stacji pomiarowych, niewystarczająca liczba Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych).- Luki i braki w infrastrukturze komunikacyjnej i transportowej (parametry techniczne i użytkowe części dróg niespełniające wymagań, brak centrum przesiadkowego).- Problemy w zakresie infrastruktury technicznej (nieharmonijnie rozwinięta sieć wodociągowa i kanalizacyjna).- Niezaspokojone potrzeby w zakresie montażu Odnawialnych Źródeł Energii.- Brak lub niewystarczające wykorzystanie potencjału przyrodniczego i krajobrazowego (brak profesjonalnej oferty turystycznej, słaby stan bazy noclegowej i gastronomicznej).- Niewystarczający poziom usług społecznych (niewielka liczba placówek stacjonarnej opieki społecznej).- Rosnące wydatki na edukację i niewystarczająca kwota subwencji oświatowej.

	Pozytywne	Negatywne
Czynniki zewnętrzne	Szanse <ul style="list-style-type: none">+ Możliwość pozyskania środków ze źródeł zewnętrznych, wykorzystanie programów unijnych i krajowych umożliwiające realizację wielu prorozwojowych działań, zarówno w wymiarze społecznym, jak i gospodarczym.+ Rozwój społeczeństwa informacyjnego.+ Adaptacja do zmian klimatu, inwestycje w odnawialne źródła energii, małą retencję itd.+ Rozwój edukacji na poziomie ponadpodstawowym dostosowanej do potrzeb lokalnych pracodawców.+ Rozwój transportu kolejowego i drogowego.+ Poprawa dostępności komunikacyjnej oraz zmniejszenie problemu niskiej emisji poprzez wykorzystanie działalności Powiatowo-Gminnego Związku Komunikacyjnego Ziemi Kraśnickiej, którego celem jest wspólna organizacja publicznego transportu zbiorowego.+ Sieciowanie przedsiębiorstw w klastry i siatki powiązań (powiązanie dostawców, odbiorców, przetwórców).+ Promocja przedsiębiorczości wśród ludzi młodych.+ Rozwój przetwórstwa rolnego, tworzenie grup producenckich.+ Rozwój infrastruktury i usług edukacji przedszkolnej, pozwalającej na godzenie życia zawodowego i prywatnego, a tym samym stymulowania przedsiębiorczości.+ Wykorzystanie walorów przyrodniczo-krajoznawczych i kulturowych w oparciu o nowoczesne usługi i infrastrukturę.	Zagrożenia <ul style="list-style-type: none">- Nasilanie występowania problemów demograficznych i zjawiska starzenia się społeczeństwa.- Trudne do przewidzenia skutki społeczne i ekonomiczne globalnego kryzysu gospodarczego, zmian klimatycznych oraz uwarunkowania wynikające z wojny w Ukrainie.- Inflacja i jej konsekwencje przyczyniające się do ubożenia mieszkańców, wzrostu obciążeń dla pracodawców (podwyższanie minimalnej pensji), likwidacji miejsc pracy, ograniczenia nowych inwestycji, trudności w realizacji zamierzeń inwestycyjnych w związku z ich rosnącymi kosztami, zamykania prowadzonych działalności i spadku dochodów do budżetów gmin.- Wzrost cen prądu ograniczający rentowność pojazdów elektrycznych i zmuszający do korzystania z paliw konwencjonalnych w transporcie.- Rosnące ceny surowców energetycznych.- Spadająca dochodowość pracy w rolnictwie, połączona ze zmianami klimatycznymi, warunkującymi spadek efektywności produkcji rolnej.- Niestabilna polityka rolna państwa.- Zmiana systemu finansowania inwestycji w ramach polityki spójności 2021–2027, np. zwiększona rola instrumentów zwrotnych w finansowaniu inwestycji.- Skomplikowane procedury i wydłużające się terminy ogłaszania programów unijnych oraz rozpatrywania i oceny wniosków.- Brak zainteresowania mieszkańców korzystaniem z komunikacji publicznej.- Zanieczyszczenie powietrza, które jest wynikiem używania paliw konwencjonalnych (np. węgla), wzrostu cen surowców energetycznych oraz niewystarczającego wykorzystania OZE.- Zwiększające się obciążenia budżetów JST oraz wzrost nakładów na zadania własne gmin (oświata, służba zdrowia, gospodarka odpadami) przy jednoczesnych zmniejszeniach dochodów.

Źródło: Opracowanie własne.

1.4 Kluczowe potencjały i bariery zidentyfikowane w procesie diagnostycznym.

W toku prac nad raportem diagnostycznym zdefiniowane zostały główne bariery oraz problemy i deficyty rozwojowe omawianego obszaru.

1. **Demografia.** Jednym z najpoważniejszych problemów MOF Kraśnika, przekładającym się na pojawianie się zjawisk kryzysowych w innych sferach, są nawarstwiająca się negatywne trendy demograficzne. Przeanalizowane w ramach procesu diagnostycznego wskaźniki, takie jak: przyrost naturalny, saldo migracji, struktura wiekowa mieszkańców, przyjmują niekorzystne wartości. Utrzymywanie się obecnych trendów w tym zakresie będzie prowadziło do depopulacji jednostek samorządu terytorialnego MOF Kraśnika. Implikacjami tego stanu rzeczy będą: spadek poziomu dochodów samorządów, wzrost kosztów jednostkowych podstawowych usług publicznych powodujących pogorszenie jakości ich świadczenia, wzrost kosztów korzystania z infrastruktury technicznej, niedobór siły roboczej na rynku pracy i niewydolność systemu emerytalnego.
2. **Komunikacja i transport.** Położenie gmin wchodzących w skład Porozumienia jest jednym z najistotniejszych atutów MOF. Aby było możliwe jego pełne wykorzystanie niezbędne jest, poza modernizacją szlaków komunikacyjnych, także podniesienie jakości i dostępności transportu publicznego. W tym względzie kluczowymi problemami obszaru jest brak centrum komunikacyjnego Kraśnik. Wśród wyzwań, przed którymi stoi MOF Kraśnika należy wymienić: rozwój zrównoważonej mobilności miejskiej, łagodzenie zmian klimatu poprzez zastosowanie zielonych i niebieskich inwestycji i gospodarki o obiegu zamkniętym, wprowadzenie niskoemisyjnej komunikacji oraz poprawę międzygminnej komunikacji i warunków podróżowania. Pozostałymi problemami w zakresie transportu zbiorowego w obszarze objętym Porozumieniem są: zły stan przystanków komunikacji publicznej, brak autobusów elektrycznych i brak stacji ładowania pojazdów elektrycznych. Mimo znaczącego atutu jakim jest transport publiczny obsługujący wszystkie jednostki MOF i działalność „Powiatowo-Gminnego Związku Komunikacyjnego Ziemi Kraśnickiej”, wciąż występują obszary o utrudnionym dostępie do usług transportu publicznego. Zjawisko stanowi barierę zarówno dla części mieszkańców i ich aspiracji zawodowych oraz potrzeb, jak i dla osób odwiedzających MOF, które są zmuszone do korzystania z własnych środków transportu
3. **Rynek pracy.** Choć wykonana w oparciu o dane BDL GUS oraz publikację „Bezrobocie rejestrowane w województwie lubelskim w I półroczu 2022 r.” diagnoza wskazuje na istotną poprawę na rynku pracy MOF Kraśnika, należy zwrócić uwagę, że odbiór społeczny tego zagadnienia jest zupełnie inny. Jak wskazują wyniki badań ankietowych wysoki poziom bezrobocia jest uznawany za słabą stronę jednostek samorządu terytorialnego przez 46,3% respondentów. Bezrobocie (60,1%) oraz niekorzystne warunki na rynku pracy (51,88%) są również wymieniane przez ankietowanych jako największe zagrożenie obszaru funkcjonalnego.
4. **Inwestycje.** Na obecny kształt lokalnego rynku pracy istotny wpływ ma zdiagnozowany niski poziom inwestycji i brak oferty inwestycyjnej. Czynnikiem utrudniającym podejmowanie

decyzji inwestycyjnych jest brak atrakcyjnych i dużych terenów inwestycyjnych. Problem ten dotyczy zarówno miasta Kraśnik, jak i gmin ościennych miasta Kraśnik.

5. **Inflacja.** Jest to zjawisko kryzysowe istotnie powiązane z wcześniej opisanymi problemami. Wzrost cen był najczęściej wskazywanym zagrożeniem dla MOF. Zagadnienie to jest wymieniane przez 75 % respondentów.
6. **Środowisko naturalne.** Czystość środowiska naturalnego MOF jest warunkiem niezbędnym dla realizacji głównych kierunków rozwoju obszaru objętego Porozumieniem (rolnictwo, przetwórstwo rolno-spożywcze, turystyka). Chociaż poziomy zanieczyszczenia powietrza na stacji pomiarowej w Kraśniku mieszczą się zazwyczaj w normach wynikających z przepisów prawa to pożądane jest zmniejszenie poziomu emisji pochodzącej z gospodarstw domowych oraz transportu. Warty podkreślenia problemem jest brak infrastruktury, badającej zanieczyszczenie powietrza na terenie pozostałych samorządów oraz fakt, że stacja pomiarowa w Kraśniku mierzy tylko jeden ze wskaźników złego stanu jakości powietrza (PM-10). Uznaje się, że poprawa stanu środowiska naturalnego jest niezbędna dla wykorzystania potencjału obszaru funkcjonalnego i zrealizowania planowanych kierunków rozwoju.
7. **Infrastruktura techniczna.** Problemy w zakresie infrastruktury technicznej występują w największym stopniu w gminach położonych wokół ośrodka rdzennego (tj. gmina Urzędów, gmina Kraśnik i gmina Dzierzkowice). Znaczne rozproszenie zabudowy, znacząco utrudnia rozwój infrastruktury technicznej ze względu na wzrost kosztów inwestycyjnych i eksploatacyjnych w porównaniu do analogicznych inwestycji prowadzonych w zabudowie zwartej. Istniejący stan rzeczy powoduje sytuację, w której sieć wodociągowa i kanalizacyjna są rozwinięte w sposób nieharmonijny. Odsetek osób korzystających z kanalizacji jest znacznie wyższy od odsetka osób korzystających z wodociągu. Obecny stan rzeczy stanowi wyzwanie w zakresie przechodzenia MOF w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym. Jednym z problemów jest również niewystarczające zaspokojenie potrzeb w zakresie stacji uzdatniania wody, przepustowości oczyszczalni ścieków lub ich zupełnego braku oraz niewystarczająca liczba Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych.
8. **Odnawialne Źródła Energii.** Mimo realizacji wielu projektów parasolowych przez wchodzące w skład MOF samorządy problemem jest wciąż niewykorzystany potencjał w zakresie OZE. Obszar funkcjonalny, podobnie jak cała wyżyna lubelska, z racji nasłonecznienia, jest jednym z posiadających najlepsze warunki do rozwoju OZE z regionów w kraju. Niewykorzystany potencjał obszaru funkcjonalnego jest związany również z brakiem lub niewystarczającą liczbą farm fotowoltaicznych. Budowa infrastruktury do produkcji czystej energii jest istotnym czynnikiem nie tylko istotnej poprawy jakości powietrza, ale również warunkującym bezpieczeństwo energetyczne terenów.
9. **Dziedzictwo kulturowe i turystyka.** Bogaty zasób dziedzictwa kulturowego obszaru funkcjonalnego oraz wysokie walory przyrodnicze warunkują duży potencjał rozwoju branży turystycznej. W obszarze MOF nie występuje profesjonalna oferta turystyczna. Dodatkowym problemem uniemożliwiającym właściwe wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego jest słaby stan bazy noclegowej i gastronomicznej. Potwierdzeniem tego stanu rzeczy są wyniki badań ankietowych. Rozwiązanie przedmiotowych problemów pozwoliłoby na powstanie atrakcyjnych miejsc pracy w sektorze turystycznym.

10. **Bezpieczeństwo publiczne.** Choć w objętym Porozumieniem obszarze zauważalny jest spadek liczby przestępstw oraz przestępstw kryminalnych, istotny problem stanowi ich spadająca wykrywalność. Zagroženiem jest również rosnąca liczba wykroczeń i interwencji policyjnych. Stawia to pod znakiem zapytania wydolność jednostek odpowiedzialnych za ochronę bezpieczeństwa mieszkańców MOF.
11. **Dostęp do usług publicznych – ochrona zdrowia.** MOF jest znacznie zróżnicowany pod kątem dostępu do usług ochrony zdrowia. Należy zauważyć znacznie gorszy dostęp do opieki medycznej w obszarach położonych poza miastem Kraśnik, co przekłada się na dodatkowe obciążenie głównego ośrodka odpowiedzialnego za ochronę zdrowia, tj. Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Kraśniku. Rosnące (jak pokazują analizowane dane) zapotrzebowanie na opiekę lekarską prowadzi do niewydolności służby zdrowia i konieczności długiego oczekiwania na zabiegi medyczne.
12. **Włączenie i integracja społeczna mieszkańców.** Problemem obszaru jest niewielka liczba placówek stacjonarnej opieki społecznej. W MOF Kraśnika stwierdzono niewystarczającą ofertę w zakresie usług pomocy społecznej. Deficyt dotyczy takich form pomocy jak: miejsca dla matek z dziećmi, noclegownie i ogrzewalnie dla osób bezdomnych, placówki interwencyjne dla ofiar przemocy, specjalistyczne placówki terapeutyczne, placówki całodobowej opieki dla osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych. Problem dotyczy również mieszkalnictwa wspomaganego. Deficyty zauważalne są w zakresie: środowiskowo zorganizowanego wsparcia osób z problemami zdrowia psychicznego, ofert usług społecznych o charakterze powszechnym. Opisane powyżej braki stanowią barierę dla aktywizacji wielu grup osób, co wydaje się szczególnie istotne w obliczu wspomnianych problemów demograficznych, a ich konsekwencje rzutują na jakość życia mieszkańców MOF.
13. **Dostęp do usług publicznych – edukacja.** Obserwowalny jest spadek wskaźnika skolaryzacji na poziomie szkół podstawowych w ościennych jednostkach samorządu terytorialnego do miasta Kraśnik. W konsekwencji może pociągać to za sobą brak przywiązania do obszaru mieszkańców gmin. Ponadto nasilanie się opisanego zjawiska, połączone z problemami demograficznymi oraz niewystarczającą wysokością przekazywanych subwencji oświatowych będzie prowadzić, w dłuższej perspektywie czasowej, do zamykania szkół z terenu gminy Kraśnik, gminy Dzierzkowice i gminy Urzędów. Stwierdzony w oparciu o badania ankietowe i proces diagnostyczny brak dostępu do miejsc opieki żłobkowej i przedszkolnej w jednostkach samorządu terytorialnego sąsiadujących z miastem Kraśnik przyczyni się do sytuacji, w której rodzice dzieci będą mieli utrudniony dostęp do powrotu na rynek pracy.
14. **Finanse samorządów.** Choć zjawiskiem pozytywnym jest szybszy wzrost dochodów budżetów gmin niż wydatków, należy zwrócić szczególną uwagę, że relacja wydatków inwestycyjnych do wydatków ogółem jest skorelowana z wykorzystaniem środków zewnętrznych – głównie dotacji unijnych. Istotny problem stanowi wysokość subwencji oświatowej. Kwota wydatków na oświatę co roku znacznie przekracza kwotę otrzymanych subwencji. Zła sytuacja budżetów gmin była jednym z najczęściej wymienianych problemów w odpowiedziach osób, które uzupełniły ankietę.

1.5 Kluczowe determinanty potrzeb rozwojowych obszaru MOF

W procesie planowania rozwoju istotne jest wskazanie determinant rozwojowych, które mogą wzmacniać lub osłabiać potencjały MOF. Równie ważne jest zidentyfikowanie tych elementów, które mogą pogłębiać istniejące problemy lub przyczyniać się do ich eliminowania.

W tabeli nr 5 dokonano oceny wpływu wybranych, najważniejszych determinant rozwojowych na potencjały MOF Kraśnika. Zastosowano następujące symbole:

2 – bardzo duży, pozytywny wpływ na potencjały.

1 – duży, pozytywny wpływ na potencjały.

0 – brak wpływu – czynnik neutralny.

-1 – duży, negatywny wpływ na potencjały.

-2 – bardzo duży, negatywny wpływ na potencjały.

PO_1 – Potencjał demograficzno-społeczny – kapitał ludzki (silne więzi społeczne, poczucie wspólnotowości mieszkańców, aktywni liderzy).

PO_2 – Potencjał przyrodniczo-kulturowy – poczucie dziedzictwa kulturowego i historycznego, dziedzictwo kulinarne, miejsc do rekreacji, działalność instytucji sfery kultury.

PO_3 – Potencjał gospodarczy – rynek pracy, produkcja rolnicza roślinna i zwierzęca.

PO_4 – Potencjał instytucjonalny – struktura organizacyjna MOF, wcześniejsze doświadczenie członków MOF, otwartość na dialog i zmianę, altruistyczne nastawienie na cele, przywództwo.

PO_5 – Potencjał przestrzenny – istniejąca infrastruktura drogowa i kolejowa, położenie geograficzne względem dużych miast, charakter rolniczy obszaru, szlaki turystyczne, zróżnicowana struktura osiedleńcza, czyste powietrze na terenach niezamieszkałych.

Tabela 5. Determinanty rozwoju - wpływ na potencjały MOF Kraśnika.

Wyszczególnienie:	PO_1	PO_2	PO_3	PO_4	PO_5
Zmiany demograficzne.	-2	0	-2	-1	-1
Depopulacja, starzenie się społeczeństwa.	-2	0	-2	-1	-1
Zatrzymanie/przyciągnięcie nowych mieszkańców.	-2	0	-2	-1	-1
Poprawa jakości życia mieszkańców.	-1	1	0	1	-2
Edukacja.	-2	1	0	1	-2
Rozwój usług społecznych.	-1	0	2	0	-1
Poprawa dostępności do dobrze płatnych miejsc pracy.	-1	0	-1	0	-1
Poprawa dostępności komunikacyjnej.	-1	0	-1	0	-1
Poprawa dostępności cyfrowej.	0	0	1	1	0
Lepsza dostępność mieszkań.	-1	0	1	0	0
Dostęp do wykształconych, przygotowanych kadr pracowniczych.	-2	0	-1	0	0
Warunki do prowadzenia biznesu / rozwoju przedsiębiorczości.	-1	0	-1	1	0
Jakość środowiska.	0	0	0	0	-1
Angażowanie mieszkańców i przedsiębiorców we współpracę na rzecz rozwoju.	-1	0	1	1	0
Integracja społeczna.	-1	0	0	2	-1
Rozwój potencjału administracyjnego.	-2	0	-1	2	0
Stabilność i bezpieczeństwo.	0	0	-1	1	0
Stabilne prawodawstwo.	0	0	0	1	0
Wspólna wizja rozwoju.	1	1	1	2	2
Lepsza sytuacja finansowa samorządów.	-2	0	-1	1	0
Dostępność funduszy.	0	0	1	1	0

Źródło: Opracowanie własne.

Wśród kluczowych z punktu widzenia MOF Kraśnika determinant potrzeb rozwojowych należy wymienić:

1. **Istniejące powiązania społeczno-gospodarcze.** Mieszkańcy obszaru objętego Porozumieniem realizują wiele aspektów życia społeczno-gospodarczego na terenie sąsiadujących do miejsca zamieszkania jednostek samorządu terytorialnego. Dotyczy to zarówno kwestii związanych ze świadczeniem pracy, dowozem dzieci do szkół (zwłaszcza ponadpodstawowych), chęcią skorzystania z oferty spędzania czasu wolnego, czy koniecznością skorzystania z opieki zdrowotnej. Występowanie opisanych powiązań wskazuje na konieczność wykonania inwestycji mających na celu poprawę komunikacji wewnątrz MOF.
2. **Rynek pracy.** Mimo, że rynek pracy w MOF Kraśnika został przedstawiony w analizie SWOT jako mocna strona, wyniki ankiet przeprowadzonych wśród mieszkańców i przedsiębiorców wskazują, że jednym z czynników, który w sposób istotny ogranicza dalszy rozwój gospodarczy obszaru objętego Porozumieniem, jest brak lub niewielka liczba dostępnych terenów inwestycyjnych. Wśród czynników determinujących potrzeby rozwojowe MOF w kontekście poprawy sytuacji na rynku pracy należy wymienić również konieczność dalszego rozwoju usług społecznych, zwłaszcza edukacyjnych oraz opieki przedszkolnej i żłobkowej.

3. **Uwarunkowania wynikające z położenia MOF.** Gminy wchodzące w skład MOF posiadają bardzo dobre warunki do rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii. Potrzeby związane z rozwojem energetyki odnawialnej wciąż pozostają niezaspokojone. Dotyczy to nie tylko małych, lokalnych instalacji wytwórczych, ale również dużych instalacji fotowoltaicznych pozwalających na zwiększenie lokalnego bezpieczeństwa energetycznego. Dalszy rozwój OZE jest podyktowany koniecznością poprawy jakości powietrza atmosferycznego. Jak wskazuje raport diagnostyczny w omawianym obszarze występują przekroczenia w zakresie obecności w powietrzu pyłu PM-10. Ważnym z punktu widzenia MOF czynnikiem jest niewystarczająca liczba stacji mierzących jakość powietrza. Większa liczba tego rodzaju instalacji pozwoliłaby na dokładne określenie, w których częściach MOF przekroczenia standardów jakości powietrza są najwyższe i pociągają za sobą konieczność podjęcia najpilniejszych działań.
4. **Walory krajobrazowe, atrakcyjność turystyczna.** Wysokie walory krajobrazowe MOF są jedną z determinant rozwoju funkcji organizacji czasu wolnego. Wśród kluczowych potrzeb w tym zakresie należy wymienić konieczność wykorzystania potencjału turystycznego poprzez stymulowanie rozwoju nowoczesnych usług i rozbudowę infrastruktury.
5. **Warunki środowiskowe.** W zakresie szeroko rozumianej ochrony środowiska rekomenduje się dalszy rozwój sieci kanalizacyjnej oraz zwiększenie liczby Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych. Jak wskazuje wykonany raport diagnostyczny, sieć kanalizacyjna jest nieharmonijnie rozwinięta względem sieci wodociągowej, co w połączeniu z wciąż niewystarczającym wykorzystaniem przydomowych oczyszczalni ścieków, może prowadzić do pogorszenia jakości środowiska naturalnego. Zwiększająca się liczba odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku wskazuje również na konieczność zapewnienia miejsc pozwalających na selektywną zbiórkę śmieci. Rozwój PSZOK jest również jednym z kluczowych czynników mających na celu wdrożenie gospodarki o obiegu zamkniętym.

1.6 Kluczowe wyzwania oraz kierunki strategicznej interwencji i współpracy.

Wykonane analizy statystyczne oraz badania ankietowe przeprowadzone wśród mieszkańców i przedsiębiorców pozwalają na wyciągnięcie wniosków, iż wytyczenie właściwych kierunków rozwoju opartych na wykorzystaniu potencjałów, będzie mieć znaczący wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą MOF i pozwoli na wyjście ze stanu marginalizacji.

Wchodzące w skład MOF Kraśnika jednostki samorządu terytorialnego posiadają niezbędne zasoby, pozwalające na stymulowanie kluczowych obszarów funkcjonowania obszaru Porozumienia. Niezbędna jest koordynacja podejmowanych działań w wymiarach: społecznym, gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym i technicznym.

Kluczowe wyzwania i kierunki strategicznej interwencji i współpracy koncentrują się w następujących obszarach:

1. **Komunikacja i transport.** Jednym z kluczowych elementów jest zapewnienie dostępności komunikacyjnej w MOF. Dużą szansę w tym aspekcie stanowi wykorzystanie działalności „Powiatowo-Gminnego Związku Komunikacyjnego Ziemi Kraśnickiej”. Celami jednostki są planowanie rozwoju transportu, organizowanie publicznego transportu zbiorowego, zarzą-

dzanie publicznym transportem zbiorowym w zakresie powiatowo-gminnych przewozów pasażerskich, niestanowiących komunikacji miejskiej. Zapewnienie dobrej jakości komunikacji zbiorowej przyczyni się nie tylko do poprawy stanu środowiska naturalnego, ale też pozwoli stworzyć możliwości dojazdów do pracy dla osób zatrudnionych na terenie ośrodka rdzeniowego. W aspekcie komunikacji kluczowym wyzwaniem jest również budowa centrum przesiadkowego obsługującego miasto oraz sąsiednie gminy, które znacząco przyczyniłoby się do poprawy międzygminnej komunikacji i warunków podróżowania.

2. **Rynek pracy.** Potencjał rolniczy stwarza możliwości rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego i zwiększenia efektywności samego rolnictwa. Rynek pracy w branżach pozarolniczych oparty o sektor małej i średniej przedsiębiorczości dysponuje potencjałem umożliwiającym wyhamowanie negatywnych trendów demograficznych poprzez zapewnienie mieszkańcom odpowiedniego poziomu życia i stabilizacji. Umożliwienie dalszego rozwoju rynku pracy jest uzależnione od zapewnienia dobrej jakości usługi otoczenia biznesu i praktycznej edukacji w zakresie przedsiębiorczości. Kluczowym aspektem jest wsparcie opisanych wyżej działań ciekawą ofertą inwestycyjną i zapewnieniem dostępu do terenów inwestycyjnych.
3. **Środowisko naturalne.** Za kluczowy czynnik rozwoju mający znaczący wpływ na bezpieczeństwo energetyczne, stan środowiska i stan zdrowia mieszkańców należy uznać konieczność dalszego rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii. Istotną rolę w tym zakresie pełni Kraśnicki Klaster Energii. Jest on porozumieniem cywilnoprawnym czterech gmin wchodzących w skład MOF Kraśnika. Celem istnienia klastra energii jest zapewnienie lokalnego bezpieczeństwa energetycznego poprzez wspólne inwestycje klastrowe, integrację społeczności gminnej, pomoc przedsiębiorcom w zapewnieniu stabilnego źródła zasilania i edukację mieszkańców.
4. **Dostęp do usług publicznych.** Niezbędnej interwencji wymaga szereg usług społecznych takich jak: poprawa bezpieczeństwa, poprawa dostępu do usług ochrony zdrowia i opieki społecznej. Jednym z decydujących elementów jest zapewnienie możliwości powrotu na rynek pracy rodziców małych dzieci poprzez stworzenie większej liczby miejsc w żłobkach oraz przedszkolach.

2. Cele ZIT MOF wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych.

2.1 Podejście zintegrowane w procesie konstruowania celów Strategii

Podczas określenia celów strategicznych wykorzystano podejście zintegrowane, które przejawia się w niżej opisany sposób:

1. Cele strategiczne nie ograniczają się do ewidencji potrzeb społeczności lokalnych poszczególnych gmin, ale skupiają się na przedsięwzięciach partnerskich i zintegrowanych, które zapewniają realizację wspólnych celów, rozwój wspólnych potencjałów i rozwiązywanie wspólnych problemów.
2. Wszystkie cele strategiczne mają służyć podniesieniu jakości życia mieszkańców poprzez równoczesne realizowanie rozwoju społecznego, gospodarczego, środowiskowego i przestrzennego. Każdy z określonych celów strategicznych zawiera cele operacyjne i działania prowadzące do realizacji wszystkich z ww. form rozwoju.
3. Przewidziane w ramach celów strategicznych kluczowe działania będą realizowane przez wszystkie samorzady wchodzące w skład MOF.
4. Podczas określania celów strategicznych kierowano się wynikami analiz dokonanych w procesie partycypacji społecznej. Mocne, słabe strony obszaru, szanse i zagrożenia stanowiły punkt wyjścia dla określenia zawartości poszczególnych celów strategicznych, operacyjnych, jak również konkretnych projektów.
5. Zadbano, aby cele strategiczne były zgodne z celami dokumentów nadrzędnych, w tym przede wszystkim Strategii Rozwoju Kraju do 2030 roku, Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego i dokumentem Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027. Zgodność z dokumentami wyższego rzędu została opisana w rozdziale 4.

2.2 Cel główny MOF Kraśnika

**Cel główny
(nadrzędny)
MOF Kraśnika:**

**Tworzenie oraz wzmacnianie struktur i kompetencji
do długoterminowej, wielowymiarowej współpracy
Partnerów na terytorium MOF Kraśnika.**

2.3 Cele strategiczne MOF Kraśnika

Wyznaczono trzy główne cele strategiczne:

**Cele
strategiczne**

- 1. Poprawa jakości życia mieszkańców MOF w wymiarze społecznym i gospodarczym.**
 - 2. Ochrona walorów środowiska i wzrost bezpieczeństwa energetycznego.**
 - 3. Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej.**
-

2.4 Szczegółowy opis celów strategicznych MOF Kraśnika wraz z propozycjami projektów.

Cel 1. Poprawa jakości życia mieszkańców MOF w wymiarze społecznym i gospodarczym.

Problemy i potrzeby na jakie odpowiada cel.

Cel 3. Poprawa jakości życia mieszkańców MOF w wymiarze społecznym i gospodarczym odpowiada na problemy wynikające z przemian demograficznych w obszarze MOF Kraśnika. Wiąże się on również z koniecznością zaspokojenia potrzeb w zakresie usług społecznych oraz wykorzystania potencjału lokalnego rynku pracy.

Demografia. W obszarze MOF stwierdzono nawarstwianie się problemów społecznych takich jak spadek liczby ludności (-8% w okresie odniesienia), ujemny przyrost naturalny (-403 w 2021 roku), ujemne saldo migracji (-246 w 2021 roku) i proces starzenia się społeczeństwa (wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle ludności +6,40%). Estymacje wykonane przez Główny Urząd Statystyczny w ramach „Prognoza demograficzna gmin na lata 2017-2030”, wskazują również na nasilanie się kryzysu demograficznego w kolejnych latach.

Skutkiem spadającej liczby ludności i procesu starzenia się społeczeństwa są daleko idące potrzeby w zakresie opieki zdrowotnej i socjalnej nad osobami starszymi, w tym wzrost udziału wydatków w tym zakresie. Zmniejszająca się liczba dzieci skutkuje dalszymi przekształceniami w sektorze

edukacji. Wśród problemów należy również wymienić odpływ młodych, dobrze wykształconych osób do dużych aglomeracji miejskich lub poza granice kraju. Obecność tego zjawiska będzie prowadziła do wymywania zasobów kapitału ludzkiego i utraty przez MOF potencjału intelektualnego, skutkując zmniejszaniem się szans rozwojowych poszczególnych samorządów.

Rolą celu strategicznego 3, poza zapewnieniem możliwości rozwoju gospodarczego, jest również odpowiedź na zdiagnozowane problemy społeczne. Wśród osłabiających lokalne potencjały deficytów wymienia się słaby dostęp do usług publicznych – zarówno tych związanych z ochroną zdrowia, jak również mających na celu zapewnianie włączenia i integracji społecznej. W MOF brak jest miejsc dla matek z dziećmi, noclegowni i ogrzewalni dla osób bezdomnych, placówek interwencyjnych dla ofiar przemocy, specjalistycznych placówek terapeutycznych, jak też placówek całodobowej opieki dla osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych. Problemem pozostaje niewystarczająca liczba jednostek zajmujących się zagospodarowaniem czasu wolnego osobom w różnym wieku (zarówno dzieciom, młodzieży, jak i osobom starszym).

Potencjały obszaru, które będą wzmacniane w trakcie realizacji tak zdefiniowanego celu.

Wśród potencjałów obszaru, które będą wzmacniane poprzez realizację tak zdefiniowanego celu należy wymienić rynek pracy. Został on szczegółowo opisany w podrozdziale 1.6.

Zagadnienia przekrojowe.

- Infrastruktura na potrzeby wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem.
- Projekty z zakresu infrastruktury sportowej.
- Infrastruktura na potrzeby szkolnictwa podstawowego i średniego.

Terytorialność celu.

Interwencje w ramach celu będą obejmowały w sposób spójny całość lub większość obszaru.

Zaangażowanie Partnerów.

W realizację projektów zaangażowane będą w głównej mierze jednostki samorządu terytorialnego tworzące Partnerstwo. Projekty będzie cechowała zdolność do gromadzenia szeregu interesariuszy z różnych sektorów przy realizacji i wykorzystaniu efektów działań podejmowanych w ramach tego celu.

Propozycje projektów

- **7. Przedszkole miejscem edukacji inkluzyjnej. (7.5).**

Partnerzy projektu: Miasto Kraśnik.

Numer i nazwa Działania w ramach Szczegółowego Opisu Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla lubelskiego 2021-2027:

FELU.07.05 Infrastruktura edukacyjna w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

121 - Infrastruktura na potrzeby wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem.

Typy projektów:

1. Inwestycje w infrastrukturę edukacji przedszkolnej, w tym w szczególności na obszarach deficytowych, m. in.: budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja obiektów na potrzeby prowadzenia działalności edukacyjnej, w tym m.in. place zabaw wraz z zapewnieniem niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia.
2. Inwestycje w infrastrukturę włączającą dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Charakterystyka wskazująca na zintegrowany charakter projektu:

Strategia ZIT MOF zidentyfikowała problemy w zakresie niewystarczającej do potrzeb liczby miejsc wychowania przedszkolnego, brak dostępności do miejsc opieki przedszkolnej, brak specjalistycznych placówek terapeutycznych dla dzieci, przestarzałość infrastruktury sportowej oraz konieczność realizowania inwestycji na potrzeby wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, migrację dzieci z placówek zlokalizowanych na terenie gminy wiejskiej Kraśnik, Dzierzkowice oraz Urzędów do placówek miasta Kraśnik. PM nr 5 obecnie przyjmuje dzieci z terenu wymienionych gmin, szczególnie dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności i/lub orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego. Dostosowanie budynku PM nr 5 doprowadziłoby do rozwiązania wymienionych problemów MOF oraz do realizacji celu 3. Poprawa jakości życia mieszkańców MOF w wymiarze społecznym i gospodarczym.

▪ **8. Szkoła miejscem edukacji inkluzyjnej (7.5).**

Partnerzy projektu: Miasto Kraśnik.

Numer i nazwa Działania w ramach Szczegółowego Opisu Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla lubelskiego 2021-2027:

FELU.07.05 Infrastruktura edukacyjna w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

EFRR.CP4.II – Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online.

Zakres interwencji

122 - Infrastruktura na potrzeby szkolnictwa podstawowego i średniego.

Typy projektów:

2. Inwestycje w infrastrukturę włączającą dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Charakterystyka wskazująca na zintegrowany charakter projektu:

SP2 i SP6 umożliwiają naukę w formie klas integracyjnych z nauczycielem współorganizującym kształcenie dla uczniów niepełnosprawnych: niedowidzących, słabosłyszących, ze spektrum autyzmu oraz z niepełnosprawnością ruchową, tworzą klasy ogólnodostępne dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Część uczniów pochodzi z gmin zlokalizowanych na obszarze ZIT MOF z uwagi na większą dostępność specjalistów i wyposażenia umożliwiające edukację włączającą.

Strategia ZIT MOF zidentyfikowała problemy w zakresie dostosowania infrastruktury placówek edukacyjnych do potrzeb osób niepełnosprawnych, migrację dzieci z placówek zlokalizowanych na terenie gminy wiejskiej Kraśnik, Dzierzkowice oraz Urzędów do placówek

Miasta Kraśnik. SP2 oraz SP6 w chwili obecnej są jedynymi placówkami na terenie Miasta, które zapewniają szerokie spektrum dostępności do zajęć specjalistycznych dla ww. uczniów.

▪ **9. Adaptacja infrastruktury na potrzeby realizacji usług społecznych na terenie MOF Kraśnika. (7.7)**

Partnerzy projektu: Miasto Kraśnik.

Numer i nazwa Działania w ramach Szczegółowego Opisu Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla lubelskiego 2021-2027:

FELU.07.07 Infrastruktura usług i integracji społecznej w ramach Zintegrowanych Instrumentów Terytorialnych.

127 Pozostała infrastruktura społeczna przyczyniająca się do włączenia społecznego.

Projekt zakłada prace remontowe, adaptacyjne oraz wyposażenie infrastruktury na potrzeby realizacji usług w społeczności lokalnej, w szczególności na rzecz osób z niepełnosprawnościami, przewlekle chorych i osób starszych w powiązaniu z działaniami EFS+ w ramach rozwoju usług społecznych i zdrowotnych.

Charakterystyka wskazująca na zintegrowany charakter projektu:

Przedsięwzięcie jest skierowane do wszystkich mieszkańców miasta Kraśnik, gminy Kraśnik oraz gminy Dzierzkowice. Projekt ma na celu ułatwienie dostępu, a także koordynacji usług społecznych na terenie powyższych JST.

Realizacja projektu wpisuje się w cel MOF: Poprawa jakości życia mieszkańców MOF w wymiarze społecznym i gospodarczym. Dzięki realizacji projektu mieszkańcy partnerskich gmin będą mieli ułatwiony dostęp do usług społecznych.

▪ **10. Bądźmy bliżej – usługi społeczne dla mieszkańców MOF Kraśnika (8.7).**

Partnerzy projektu: Miasto Kraśnik, Gmina Kraśnik, Gmina Dzierzkowice.

Numer i nazwa Działania w ramach Szczegółowego Opisu Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla lubelskiego 2021-2027:

FELU.08.07 Usługi społeczne w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

158 Działania w celu zwiększenia równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości trwałych i przystępnych cenowo usług.

W ramach projektu realizowane będą usługi opiekuńcze świadczone dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu i usługi asystenckie, w szczególności dla osób z niepełnosprawnościami.

Charakterystyka wskazująca na zintegrowany charakter projektu:

Przedsięwzięcie jest skierowane do osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, OzN oraz ich rodzin, zamieszkałych na obszarze miasta Kraśnik, gminy Kraśnik oraz gminy Dzierzkowice, a także kadry świadczącej usługi w społeczności lokalnej.

Realizacja projektu wpisuje się w cel MOF: Poprawa jakości życia mieszkańców MOF w wymiarze społecznym i gospodarczym. Dzięki realizacji projektu mieszkańcy partnerskich gmin będą mieli równy dostęp do tego samego katalogu usług społecznych, które dotychczas były realizowane w sposób niewystarczający przez poszczególne gminy. Projekt zwiększy równy i szybki dostęp mieszkańców miasta Kraśnik, gminy Kraśnik i gminy Dzierzkowice do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, zwłaszcza opiekuńczych, skoncentrowanych na osobie. Partnerstwo między gminami tworzy możliwość korzystania z doświadczeń i zasobów wszystkich podmiotów je tworzących.

Cel 2. Ochrona walorów środowiska i wzrost bezpieczeństwa energetycznego.

Problemy i potrzeby na jakie odpowiada cel.

Działania w zakresie ochrony walorów naturalnych koncentrują się na zachowaniu wysokiej jakości komponentów środowiska, a także zasobów przyrodniczych. Z jednej strony dotyczą one inwestycji służących ochronie przyrody, z drugiej zaś budowaniu świadomości ekologicznej mieszkańców regionu. W kontekście zachowania walorów środowiska ważnym aspektem jest ograniczanie wykorzystania jego zasobów nieodnawialnych. Z tego względu szczególnie istotne znaczenie ma promowanie rozwiązań służących zmianie miksu energetycznego, a także popularyzacja idei gospodarki obiegu zamkniętego.

OZE. Jak wykazano w diagnozie na potrzeby opracowania niniejszej Strategii, mimo realizacji wielu projektów parasolowych przez wszystkie wchodzące w skład MOF samorządu problemem jest wciąż niewykorzystany potencjał w zakresie OZE.

W ramach projektów parasolowych realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego wchodzące w skład Porozumienia zainstalowanych zostało 5 606 kolektorów słonecznych (miasto Kraśnik 2 806, gmina Kraśnik 1 149, gmina Dzierzkowice 624, gmina Urzędów 1 027), 729 instalacji paneli fotowoltaicznych (miasto Kraśnik 345, gmina Dzierzkowice 250, gmina Urzędów 134) oraz 179 kotłów na biomasę (miasto Kraśnik 6, gmina Kraśnik 42, gmina Dzierzkowice 70, gmina Urzędów 61). O niezaspokojeniu potrzeby na czyste źródła energii świadczą analizy przeprowadzone przez samorządy MOF, jak również wyniki ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców na etapie sporządzania diagnozy.

Cel 2 odpowiada również na potrzeby związane z produkcją energii elektrycznej na szerszą skalę. Władze samorządowe zwracają uwagę na wciąż niewykorzystany potencjał MOF związany z brakiem lub niewystarczającą liczbą farm fotowoltaicznych. Budowa nowych jednostek wytwórczych opartych o czystą energię jest istotnym czynnikiem służącym nie tylko poprawie jakości powietrza, ale również warunkującym bezpieczeństwo energetyczne. Podejmowane dotychczas działania w tym obszarze zaowocowały powołaniem Kraśnickiego Klastra Energii, którego działalność ukierunkowana jest na rozwój energetyki odnawialnej, integrację społeczności gminnej, pomoc przedsiębiorcom w zapewnieniu stabilnego źródła zasilania i edukację mieszkańców gmin wchodzących w skład MOF Kraśnika.

Infrastruktura gospodarowania odpadami. Wykonana w ramach diagnozy analiza danych rzeczywistych wskazuje na systematyczny wzrost produkcji odpadów zebranych w ciągu roku, we wszystkich jednostkach samorządu terytorialnego. W okresie 5 lat wzrost ten osiągnął w MOF wartość 0,75 tysiąca ton, co stanowiło wzrost o 6,65%. W 2021 r. udział śmieci zebranych selektywnie w stosunku do ogółu odpadów wyniósł 39,3%. Analiza danych zastanych wskazuje na konieczność przeprowadzenia dalszych inwestycji w zakresie gospodarowania odpadami. Za kluczowe zagadnienie uznaje się rozbudowę już istniejących oraz budowę nowych Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów.

Infrastruktura wodno-kanalizacyjna. Wyposażenie w infrastrukturę techniczną do dystrybucji wody i odprowadzania ścieków jest jednym z czynników mających istotne znaczenie zarówno dla jakości życia mieszkańców, ich zdrowia jak również stanu środowiska naturalnego. Jak wynika z danych GUS, MOF Kraśnika cechuje nieharmonijnie rozwinięta sieć wodno-kanalizacyjna. Istotnymi problemami są

braki w infrastrukturze wodociągowej i kanalizacyjnej, niewystarczająca liczba stacji podnoszenia ciśnienia, konieczność budowy nowych ujęć wody i zwiększenie wydajności istniejących oczyszczalni ścieków.

Głęboka termomodernizacja budynków. Istotnym czynnikiem mającym negatywny wpływ na czystość środowiska są niezaspokojone potrzeby w zakresie termomodernizacji budynków. Z uwagi na brak aktualnych statystyk dotyczących liczby niepoddanych termomodernizacji budynków w obszarze MOF za istotne należy uznać informacje pozyskane w toku rozmów z władzami samorządowymi oraz wyniki ankiety przedstawionej metodą CAWI, z których wynika, że termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej oraz obiektów mieszkalnych powinna być jednym z priorytetowych działań wdrażanych w Strategii.

Potencjały obszaru, które będą wzmacniane w trakcie realizacji tak zdefiniowanego celu.

Realizacja celu 2 zapewni wykorzystanie potencjału związanego z położeniem obszaru funkcjonalnego na terenach rekomendowanych do rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii.

Wdrożenie zaplanowanych działań przyczyni się do wzrostu bezpieczeństwa energetycznego i poprawy jakości powietrza atmosferycznego.

Zagadnienia przekrojowe.

W ramach celu będą realizowane projekty mające na celu poprawę stanu środowiska naturalnego oraz podnoszące bezpieczeństwo energetyczne obszaru. Wśród typów projektów należy wymienić:

- projekty mające na celu poprawę jakości i dostępności do usług wodno-ściekowych mieszkańców MOF,
- projekty rozbudowy już istniejących oraz budowy nowych Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych,
- projekty z zakresu głębokiej termomodernizacji budynków użyteczności publicznej,
- projekty mające na celu budowę biogazowni odpadowych,
- projekty mające na celu wykonanie instalacji OZE w tym magazynów energii w budynkach użyteczności publicznej,
- projekty z zakresu budowy farm fotowoltaicznych,
- projekty parasolowe dla mieszkańców gmin wchodzących w skład MOF mające na celu wykonanie instalacji OZE oraz magazynów energii.

Terytorialność celu.

Interwencje w ramach celu będą obejmowały w sposób spójny całość lub większość obszaru.

Zaangażowanie Partnerów

W realizację projektów zaangażowane będą w głównej mierze jednostki samorządu terytorialnego tworzące Partnerstwo. Projekty będzie cechowała zdolność do gromadzenia szeregu interesariuszy z różnych sektorów przy realizacji i wykorzystaniu efektów działań podejmowanych w ramach tego celu.

Propozycje projektów.

- **3. Poprawa jakości usług wodociągowych dla mieszkańców MOF w oparciu o inwestycje w nowoczesną infrastrukturę. (3.5)**

Partnerzy projektu: Gmina Dzierzkowice, Gmina Urzędów.

Numer i nazwa Działania w ramach Szczegółowego Opisu Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla lubelskiego 2021-2027:

FELU.03.05 Działanie 3.5 Zrównoważona gospodarka wodno-ściekowa w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

062 Dostarczanie wody do spożycia przez ludzi (infrastruktura do celów ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji, działania na rzecz efektywności, zaopatrzenie w wodę do spożycia).

Zgodność projektu z działaniem 3.5: projekt dotyczy modernizacji infrastruktury wodociągowej, a więc spełnia założenia opisane w SZOP FELU 2021-2027.

Charakterystyka wskazująca na zintegrowany charakter projektu: Realizacja projektu będzie miała wpływ na zrównoważoną gospodarkę wodociągową w ramach ZIT oraz przyczyni się do zwiększenia dostępu mieszkańców do wody na cele bytowo-gospodarcze. Projekt jest ściśle powiązany z innymi projektami realizowanymi w ramach MOF.

- **4. Prawidłowe gospodarowanie odpadami komunalnymi w oparciu o infrastrukturę PSZOK. (3.7)**

Partnerzy projektu: Gmina Urzędów, Gmina Dzierzkowice.

Numer i nazwa Działania w ramach Szczegółowego Opisu Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla lubelskiego 2021-2027:

FELU.03.07 Gospodarka odpadami w sektorze publicznym w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskich Obszarów Funkcjonalnych

067 Gospodarowanie odpadami z gospodarstw domowych: działania w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów, ich minimalizacji, segregacji, ponownego użycia, recyklingu.

Zgodność projektu z działaniem 3.7: projekt dotyczy budowy infrastruktury do selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK), a więc spełnia założenia opisane w SZOP FELU 2021-2027

Charakterystyka wskazująca na zintegrowany charakter projektu: Projekt jest realizowany przez 2 gminy leżące na obszarze MOF Kraśnika. Jego realizacja będzie miała wpływ na gospodarowanie odpadami w na terenie MOF Kraśnika i ma na celu wsparcie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym. Realizacja projektu jest ujęta w planie inwestycyjnym, stanowiącym załącznik do zaktualizowanego planu gospodarki odpadami dla woj. lubelskiego.

- **5. Głęboka termomodernizacja wybranych budynków użyteczności publicznej na terenie MOF Kraśnika. (4.3.)**

Partnerzy projektu: Miasto Kraśnik, Gmina Urzędów, Gmina Kraśnik, Gmina Dzierzkowice.

Numer i nazwa Działania w ramach Szczegółowego Opisu Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla lubelskiego 2021-2027:

FELU.04.03 Wspieranie efektywności energetycznej i energooszczędności w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskich Obszarów Funkcjonalnych

044 Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej.

Projekt służy zwiększeniu efektywności energetycznej wybranych budynków użyteczności publicznej znajdujących się na terenie MOF Kraśnika.

Charakterystyka wskazująca na zintegrowany charakter projektu: Do projektu przystąpią wszyscy Partnerzy Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika, a jego odbiorcami będą mieszkańcy MOF.

Projekt wpisuje się w cel MOF, którym jest ochrona walorów środowiska i wzrost bezpieczeństwa energetycznego.

Jednym z celów realizacji projektu jest zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza poprzez ograniczenie emisji gazów cieplarnianych (zmniejszenie użycia paliw kopalnianych).

▪ **6. Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych dzięki utworzeniu Regionalnego Centrum Turystyki i Wypoczynku w Kraśniku (11.2).**

Partnerzy projektu: Miasto Kraśnik, Gmina Urzędów, Gmina Dzierzkowice, Gmina Kraśnik.

Numer i nazwa Działania w ramach Szczegółowego Opisu Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla lubelskiego 2021-2027:

DW EFRR Działanie 11.2 Ochrona dziedzictwa naturalnego, bezpieczeństwo i zrównoważony rozwój turystyki obszarów miejskich i ich obszarów funkcjonalnych w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

165 Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych.

Charakterystyka wskazująca na zintegrowany charakter projektu:

Z terenu Zalewu oraz miejsc atrakcyjnych turystycznie, zlokalizowanych w mieście Kraśnik, gminie Kraśnik, gminie Dzierzkowice i gminie Urzędów, będą korzystać mieszkańcy wszystkich 4 gmin. Pozwoli to na integrację, wypoczynek i edukację mieszkańców MOF. Modernizacja infrastruktury Zalewu otworzy nowe możliwości dla turystyki związanej z odpoczynkiem nad zbiornikiem wodnym, zarówno dla mieszkańców MOF, jak i turystów spoza tego obszaru. Do zbiornika oprócz istniejących ścieżek rowerowych z terenu gmin sąsiednich będą ścieżki rowerowe (wytyczone i oznakowane) łączące turystyczne atrakcje MOF. Infrastruktura rowerowa uwzględniona w projekcie, przyczyni się do rozwoju turystyki rowerowej na obszarze MOF.

Projekt wpisuje się w cel MOF, którym jest rozwój obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, jak też opartych o walory kulturowe stanowiące o ich potencjale, w tym m. in. o wysokiej atrakcyjności turystycznej.

Cel 3. Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej

Problemy i potrzeby na jakie odpowiada cel

Rozwój e-usług. Jednym z kluczowych problemów omawianego obszaru jest nierówny dostęp do e-usług w samorządach wchodzących w skład MOF. Rozwijanie portfolio cyfrowych usług oraz udostępnianie ich dla mieszkańców, przedsiębiorców i turystów jest jednym z priorytetowych działań wymienianych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku. Zgodnie z najnowszym raportem GUS „Społeczeństwo informacyjne w Polsce w 2021 r.”, w 2021 roku odsetek osób w wieku 16–74 lata korzystających z usług administracji publicznej przez Internet wyniósł 47,5%, tj. o 5,6

p. proc. więcej niż w roku poprzednim. Jest to również związane z wciąż rosnącym dostępem do Internetu. W 2021 roku dostęp do Internetu posiadało 92,4% gospodarstw domowych, co stanowi wzrost o 2,0 p. proc. w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego. Tym samym należy założyć, że zapotrzebowanie na dostęp do szeroko rozumianych e-usług będzie systematycznie wzrastało w kolejnych latach, co uzasadnia potrzebę realizacji projektów w tym zakresie.

Komunikacja i transport. Jak już wielokrotnie wskazywano w niniejszym opracowaniu, położenie MOF jest jednym z najpoważniejszych atutów obszaru Porozumienia. Pełne wykorzystanie potencjału tej silnej strony wymaga, poza modernizacją szlaków komunikacyjnych, także podniesienia jakości i dostępności transportu publicznego. W tym względzie kluczowymi problemami obszaru pozostaje brak centrum przesiadkowego łączącego wszystkie samorzady związane z MOF Krasnika. Wśród wyzwań przed którymi stoi MOF Kraśnika należy wymienić: rozwój zrównoważonej mobilności miejskiej, łagodzenie zmian klimatu poprzez zastosowanie zielonych i niebieskich inwestycji i gospodarki o obiegu zamkniętym, wprowadzenie niskoemisyjnej komunikacji oraz dalszą poprawę międzygminnej komunikacji i warunków podróżowania. Pozostałymi problemami w zakresie transportu zbiorowego w obszarze objętym Porozumieniem są: zły stan przystanków komunikacji publicznej, brak autobusów elektrycznych i brak stacji ładowania pojazdów zasilanych energią elektryczną. Pomimo działalności „Powiatowo-Gminnego Związku Komunikacyjnego Ziemi Kraśnickiej” oraz transportu publicznego obsługującego wszystkie jednostki samorządu terytorialnego wchodzące w skład MOF, nadal występują obszary o utrudnionym dostępie do usług transportu publicznego. Zjawisko to stanowi barierę zarówno dla części mieszkańców i ich aspiracji zawodowych oraz potrzeb, jak i dla osób odwiedzających MOF, które są zmuszone do korzystania z własnych środków transportu. Rozwój systemów infrastruktury technicznej, poprzez poprawę jakości i dostępności komunikacyjnej, w oparciu o zrównoważoną multimodalną mobilność miejską jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy.

Potencjały obszaru, które będą wzmacniane w trakcie realizacji tak zdefiniowanego celu.

Głównymi potencjałami, które zostaną wzmocnione poprzez realizację omawianego celu są komunikacja i transport oraz dostęp do usług publicznych. Szczegółowe informacje na ten temat znajdują się w podrozdziale 1.4.

Zagadnienia przekrojowe

1. Projekty związane z rozwojem e-usług- np. uruchamianie aplikacji mobilnych i systemów kart mieszkańca, cyfryzację usług publicznych, tworzenie portali dla mieszkańców, umożliwiających wgląd i obsługę zobowiązań podatkowych.
2. Projekty mające na celu poprawę jakości i dostępności komunikacyjnej w oparciu o zrównoważoną multimodalną mobilność miejską - stworzenie Centrum Komunikacyjnego, miejsc ładowania samochodów elektrycznych, rozwój infrastruktury dla ruchu niezmotoryzowanego, cyfryzacja transportu miejskiego, wymiana istniejących i budowa nowych wiat przystankowych, budowa Centrów Przesiadkowych z parkingami Park&Ride.

Terytorialność celu

Interwencje w ramach celu będą obejmowały w sposób spójny całość lub większość obszaru.

Zaangażowanie Partnerów

W realizację projektów zaangażowane będą w głównej mierze jednostki samorządu terytorialnego tworzące Partnerstwo oraz MPK Sp. z o. o. w Kraśniku. Projekty będzie cechowała zdolność do gromadzenia szeregu interesariuszy z różnych sektorów przy realizacji i wykorzystaniu efektów działań podejmowanych w ramach tego celu.

Propozycje projektów

▪ 1. Realizacja Strategii ZIT MOF Kraśnika poprzez rozwój e-usług. (2.2).

Partnerzy projektu: Miasto Kraśnik, Gmina Kraśnik, Gmina Urzędów, Gmina Dzierzkowice.

Numer i nazwa Działania w ramach Szczegółowego Opisu Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla lubelskiego 2021-2027:

DW EFRR Działanie 2.2 Cyfrowe Lubelskie w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskich Obszarów Funkcjonalnych.

016 Rozwiązania TIK, usługi elektroniczne, aplikacje dla administracji .

Projekt zakłada wdrożenie rozwiązań cyfrowych przynoszących korzyści mieszkańcom, przedsiębiorcom oraz JST na terenie MOF Kraśnika.

Charakterystyka wskazująca na zintegrowany charakter projektu: Do projektu przystąpi czterech Partnerów Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika, jest on dedykowany dla wszystkich mieszkańców i podmiotów działających na jego terenie.

Wpisuje się w cel, którym jest rozwój elektronicznych usług publicznych na poziomie regionalnym i lokalnym (tworzenie, cyfryzacja nowych usług, integracja usług, tworzenie i rozwijanie platform służących udostępnianiu usług, wsparcie rozwoju systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją, rejestrów, aplikacji i systemów bazodanowych).

Jednym z celów realizacji projektu jest integrowanie się Kraśnika i gmin ościennych dzięki ułatwieniu ich mieszkańcom dostępu do usług jakie oferuje miasto, a których gminy nie mają (np.: kino, basen, wydarzenia kulturalne).

▪ 2. Poprawa jakości środowiska poprzez zwiększenie dostępności komunikacyjnej w oparciu o zrównoważoną multimodalną mobilność miejską. (5.2).

Partnerzy projektu: Miasto Kraśnik, Gmina Kraśnik, Gmina Urzędów, Gmina Dzierzkowice.

Numer i nazwa Działania w ramach Szczegółowego Opisu Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla lubelskiego 2021-2027:

Działanie 5.2. Niskoemisyjny transport miejski w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

EFRR/FS.CP2.VIII Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej

077 - Działania mające na celu poprawę jakości powietrza i ograniczenie hałasu, 081 - Infrastruktura czystego transportu miejskiego, 082 - Tabor czystego transportu miejskiego, 083 - Infrastruktura rowerowa, 085 - Cyfryzacja transportu, gdy ma częściowo na celu redukcję emisji gazów cieplarnianych: transport miejski, 086 - Infrastruktura paliw alternatywnych.

Charakterystyka wskazująca na zintegrowany charakter projektu:

Projekt realizowany będzie na terenie wszystkich samorządów z terenu MOF. Jego odbiorcami będą mieszkańcy tych samorządów.

3. Powiązania z programem regionalnym (i/lub krajowym) i oczekiwane wskaźniki produktu oraz rezultatu

W ramach niniejszego rozdziału, w tabeli wskazano jak określone w Strategii ZIT cele strategiczne wpisują się w cele programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 oraz określone w nim Cele Szczegółowe.

Tabela 6. Zgodność celów Strategii ZIT z Programem Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027.

Cel Strategii ZIT	Odpowiadający priorytet w Funduszach Europejskich dla Lubelskiego w latach 2021-2027	Odpowiadający cel szczegółowy Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027
1. Poprawa jakości życia mieszkańców MOF w wymiarze społecznym i gospodarczym.	Priorytet FELU.07 Lepsza dostępność do usług społecznych i zdrowotnych.	EFRR.CP4.II –` Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online.
1. Poprawa jakości życia mieszkańców MOF w wymiarze społecznym i gospodarczym.	Priorytet FELU.07 Lepsza dostępność do usług społecznych i zdrowotnych.	EFRR.CP4.III – Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne.
1. Poprawa jakości życia mieszkańców MOF w wymiarze społecznym	Priorytet FELU.08 Zwiększanie spójności	EFS+.CP4.K – Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym

Cel Strategii ZIT	Odpowiadający priorytet w Funduszach Europejskich dla Lubelskiego w latach 2021-2027	Odpowiadający cel szczegółowy Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027
i gospodarczym.	społecznej.	usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej.
2. Ochrona walorów środowiska i wzrost bezpieczeństwa energetycznego.	Priorytet FELU.03 Ochrona zasobów środowiska i klimatu.	EFRR/FS.CP2.V - Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej.
2. Ochrona walorów środowiska i wzrost bezpieczeństwa energetycznego.	Priorytet FELU.03 Ochrona zasobów środowiska i klimatu.	EFRR/FS.CP2.VI - Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej.
2. Ochrona walorów środowiska i wzrost bezpieczeństwa energetycznego.	Priorytet FELU.04 Efektywne wykorzystanie energii.	EFRR/FS.CP2.I - Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych.

Cel Strategii ZIT	Odpowiadający priorytet w Funduszach Europejskich dla Lubelskiego w latach 2021-2027	Odpowiadający cel szczegółowy Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027
<p>2. Ochrona walorów środowiska i wzrost bezpieczeństwa energetycznego.</p>	<p>Priorytet FELU.11 Rozwój zrównoważony terytorialnie.</p>	<p>EFRR.CP5.I – Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.</p>
<p>3. Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej.</p>	<p>Priorytet FELU.02 Transformacja gospodarcza i cyfrowa regionu.</p>	<p>EFRR.CP1.II – Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych.</p>
<p>3. Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej.</p>	<p>Priorytet FELU.05 Zrównoważona mobilność miejska.</p>	<p>EFRR/FS.CP2.VIII – Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej.</p>

Źródło: Opracowanie własne.

**Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych
Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika do 2030 roku.**

Poniżej dokonano wyboru weryfikowalnych, mierzalnych wskaźników produktu i rezultatu, które są przyporządkowane do każdego Celu Programu. W celu zapewnienia przejrzystości późniejszego procesu monitorowania Strategii ZIT, wskaźniki produktu i rezultatu przyporządkowano do poszczególnych celów strategicznych przyjętych w niniejszym dokumencie.

Tabela 7. Wskaźniki produktu i rezultatu dla celu strategicznego 1.

Cel Strategii ZIT.	Odpowiadający cel szczegółowy Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027.	Wskaźniki produktu.	Wskaźniki rezultatu.
1. Poprawa jakości życia mieszkańców MOF w wymiarze społecznym i gospodarczym.	EFRR.CP4.II – Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online.	WLWK-PLRO124 - Liczba doposażonych przedszkoli WLWK-PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) WLWK-PLRO199 - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) WLWK-PLRO123 - Liczba przebudowanych lub rozbudowanych przedszkoli WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego WLWK-RCO066 - Pojemność klas w nowych lub zmodernizowanych placówkach opieki nad dziećmi WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	WLWK-RCR070 - Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek opieki nad dziećmi PROG-FELCR09 - Liczba osób z niepełnosprawnościami korzystających ze wspartych dostosowanych obiektów
1. Poprawa jakości życia mieszkańców MOF w wymiarze społecznym i gospodarczym.	EFRR.CP4.II – Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online.	WLWK-PLRO191 - Liczba doposażonych szkół WLWK-PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) WLWK-PLRO199 - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) WLWK-PLRO127 - Liczba przebudowanych lub rozbudowanych szkół WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego WLWK-RCO066 - Pojemność klas w nowych lub zmodernizowanych placówkach opieki nad dziećmi WLWK-RCO067 - Pojemność klas w nowych lub zmodernizowanych placówkach oświatowych WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	WLWK-RCR071 - Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek oświatowych PROG-FELCR09 - Liczba osób z niepełnosprawnościami korzystających ze wspartych dostosowanych obiektów
1. Poprawa jakości życia mieszkańców MOF w wymiarze	EFRR.CP4.III – Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych,	WLWK-PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) WLWK-PLRO199 - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty	PROG-FELCR02 - Roczna liczba użytkowników nowych lub

**Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych
Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika do 2030 roku.**

<p>społecznym i gospodarczym.</p>	<p>gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne</p>	<p>racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) WLWK-PLRO205 - Liczba wspartych obiektów, w których realizowane są usługi społeczne WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego WLWK-RCO075 - Wspierane strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego</p>	<p>zmodernizowanych podmiotów realizujących usługi społeczne</p>
<p>1. Poprawa jakości życia mieszkańców MOF w wymiarze społecznym i gospodarczym.</p>	<p>EF5+.CP4.K – Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej.</p>	<p>WLWK-PLOCO02 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami WLWK-EECO18 - Liczba objętych wsparciem podmiotów administracji publicznej lub służb publicznych na szczeblu krajowym, regionalnym lub lokalnym WLWK-PLKLC003 - Liczba opiekunów faktycznych/niefORMALNYCH objętych wsparciem w programie WLWK-EECO02 - Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie WLWK-EECO04 - Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie WLWK-EECO15 - Liczba osób należących do mniejszości, w tym społeczności marginalizowanych takich jak Romowie, objętych wsparciem w programie WLWK-EECO14 - Liczba osób obcego pochodzenia objętych wsparciem w programie WLWK-PLKLC002 - Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie WLWK-PLKLC001 - Liczba osób objętych usługami w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej WLWK-EECO05 - Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, objętych wsparciem w programie WLWK-EECO16 - Liczba osób w kryzysie bezdomności lub dotkniętych wykluczeniem z dostępu do mieszkań, objętych wsparciem w programie WLWK-EECO13 - Liczba osób z krajów trzecich objętych wsparciem w programie WLWK-EECO12 - Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie WLWK-PLOCO01 - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami</p>	<p>WLWK-PLKLCR05 - Liczba osób, które opuściły opiekę instytucjonalną dzięki wsparciu w programie WLWK-EECR03 - Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu WLWK-PLKLCR04 - Liczba osób świadczących usługi w społeczności lokalnej dzięki wsparciu w programie (osoby) WLWK-PLKLCR03 - Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia lub podniosły jakość oferowanych usług WLWK-PLKLCR02 - Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej WLWK-PLKLCR06 - Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej istniejących po zakończeniu projektu</p>

**Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych
Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika do 2030 roku.**

<p style="text-align: center;">2. Ochrona walorów środowiska i wzrost bezpieczeństwa energetycznego.</p>	<p style="text-align: center;">EFRR/FS.CP2.V – Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej.</p>	<p>WLWK-PLRO046 - Długość zmodernizowanej sieci wodociągowej WLWK-PLRO056 - Liczba doposażonych stacji uzdatniania wody WLWK-PLRO199 - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) WLWK-PLRO233 - Liczba przebudowanych / zmodernizowanych ujęć wody WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego</p>	<p>WLWK-RCR041 - Ludność przyłączona do udoskonalonych zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę WLWK-RCR043 - Straty wody w zbiorowych systemach zaopatrzenia w wodę</p>
<p style="text-align: center;">2. Ochrona walorów środowiska i wzrost bezpieczeństwa energetycznego.</p>	<p style="text-align: center;">EFRR/FS.CP2.VI – Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej.</p>	<p>WLWK-RCO034 - Dodatkowe zdolności w zakresie recyklingu odpadów WLWK-RCO107 - Inwestycje w obiekty do selektywnego zbierania odpadów WLWK-PLRO064 - Liczba doposażonych zakładów zagospodarowania odpadów WLWK-PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) WLWK-PLRO199 - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) WLWK-PLRO228 - Liczba przeprowadzonych kampanii informacyjno-edukacyjnych w zakresie gospodarki o obiegu zamkniętym WLWK-PLRO060 - Liczba wspartych punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK) WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego WLWK-PLRO067 - Masa nieszkodliwionych odpadów niebezpiecznych WLWK-PLRO065 - Masa wycofanych z użytkowania i nieszkodliwionych wyrobów medycznych WLWK-RCO119 - Odpady przygotowane do ponownego użycia WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego</p>	<p>WLWK-PLRR066 - Liczba osób, do których zostały skierowane kampanie informacyjno-edukacyjne w zakresie gospodarki o obiegu zamkniętym WLWK-PLRR019 - Liczba osób objętych selektywnym zbieraniem odpadów komunalnych WLWK-RCR047 - Odpady poddane recyklingowi WLWK-RCR048 - Odpady wykorzystywane jako surowce WLWK-RCR103 - Odpady zbierane selektywnie PROG-FELCR08 - Masa odpadów medycznych i weterynaryjnych poddanych unieszkodliwieniu</p>
<p style="text-align: center;">2. Ochrona walorów środowiska i wzrost bezpieczeństwa</p>	<p style="text-align: center;">EFRR/FS.CP2.I – Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych.</p>	<p>WLWK-RCO019 - Budynek publiczny o udoskonalonej charakterystyce energetycznej WLWK-PLRO027 - Dodatkowa zdolność wytwarzania energii cieplnej ze źródeł OZE</p>	<p>WLWK-PLRR017 - Ilość wytworzonej energii cieplnej w warunkach wysokosprawnej</p>

**Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych
Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika do 2030 roku.**

<p>energetycznego.</p>		<p>WLWK-PLRO026 - Dodatkowa zdolność wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł OZE WLWK-PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) WLWK-PLRO199 - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) WLWK-PLRO036 - Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE WLWK-PLRO034 - Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE WLWK-PLRO023 - Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków WLWK-PLRO037 - Liczba zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE WLWK-PLRO035 - Liczba zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE WLWK-PLRO025 - Liczba zmodernizowanych źródeł ciepła (innych niż indywidualne) WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego</p>	<p>kogeneracji WLWK-PLRR014 - Ilość wytworzonej energii cieplnej ze źródeł OZE WLWK-PLRR016 - Ilość wytworzonej energii elektrycznej w warunkach wysokosprawnej kogeneracji WLWK-PLRR013 - Ilość wytworzonej energii elektrycznej ze źródeł OZE WLWK-PLRR012 - Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej WLWK-PLRR011 - Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej WLWK-RCR050 - Ludność odnosząca korzyści ze środków na rzecz jakości powietrza WLWK-PLRR073 - Roczne zużycie energii pierwotnej w: budynkach publicznych WLWK-RCR029 - Szacowana emisja gazów cieplarnianych</p>
<p>2. Ochrona walorów środowiska i wzrost bezpieczeństwa energetycznego.</p>	<p>EFRR.CP5.I – Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach</p>	<p>WLWK-PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) WLWK-RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem WLWK-PLRO199 - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) WLWK-PLRO144 - Liczba wspartych obiektów w miejscach dziedzictwa naturalnego WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii</p>	<p>WLWK-RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem WLWK-RCR001 - Miejsca pracy utworzone we wspieranych jednostkach</p>

**Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych
Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika do 2030 roku.**

	miejskich.	<p>zintegrowanego rozwoju terytorialnego</p> <p>WLWK-RCO114 - Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich</p> <p>WLWK-RCO112 - Podmioty zaangażowane w przygotowanie i realizację strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego</p> <p>WLWK-PLRO145 - Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych</p> <p>WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego</p> <p>WLWK-RCO076 - Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego</p>	
3. Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej.	EFRR.CP1.II – Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych.	<p>WLWK-RCO014 - Instytucje publiczne otrzymujące wsparcie na opracowywanie usług, produktów i procesów cyfrowych</p> <p>WLWK-PLRO013 - Liczba osób objętych szkoleniami w zakresie kompetencji cyfrowych</p> <p>WLWK-PLRO010 - Liczba podmiotów, które udostępniły informacje sektora publicznego/dane prywatne on-line</p> <p>WLWK-PLRO014 - Liczba podmiotów wspartych w zakresie cyberbezpieczeństwa</p> <p>WLWK-PLRO008 - Liczba podmiotów wspartych w zakresie rozwoju usług, produktów i procesów cyfrowych</p> <p>WLWK-PLRO199 - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS)</p> <p>WLWK-PLRO160 - Liczba rozwiązań wykorzystujących informacje sektora publicznego/dane prywatne</p> <p>WLWK-PLRO012 - Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 4 - transakcja</p> <p>WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego</p> <p>WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego</p>	WLWK-RCR011 - Użytkownicy nowych i zmodernizowanych publicznych usług, produktów i procesów cyfrowych
3. Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej.	EFRR/FS.CP2.VIII – Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej.	<p>WLWK-PLRO079 - Długość nowych linii autobusowych</p> <p>WLWK-PLRO080 - Długość nowych linii trolejbusowych</p> <p>WLWK-PLRO082 - Długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii autobusowych</p> <p>WLWK-PLRO083 - Długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii trolejbusowych</p> <p>WLWK-RCO059 - Infrastruktura paliw alternatywnych (punkty tankowania/ładowania)</p> <p>WLWK-PLRO093 - Liczba doposażonych obiektów „parkuj i jedź”</p>	WLWK-PLRR047 - Liczba ludności korzystającej z nowych lub zmodernizowanych cyfrowych systemów transportu miejskiego WLWK-PLRR021 - Liczba pojazdów korzystających z miejsc postojowych w

Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych
Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika do 2030 roku.

		<p>WLWK-PLRO094 - Liczba miejsc postojowych dla osób z niepełnosprawnościami w wybudowanych, przebudowanych lub doposażonych obiektach „parkuj i jedź”</p> <p>WLWK-PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS)</p> <p>WLWK-PLRO199 - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS)</p> <p>WLWK-PLRO099 - Liczba przebudowanych i rozbudowanych zintegrowanych węzłów przesiadkowych</p> <p>WLWK-PLRO073 - Liczba przeprowadzonych kampanii informacyjno-edukacyjnych kształtujących świadomość ekologiczną</p> <p>WLWK-PLRO096 - Liczba stanowisk postojowych w wybudowanych obiektach „Bike&Ride”</p> <p>WLWK-PLRO184 - Liczba wspartych publicznych systemów wypożyczania rowerów</p> <p>WLWK-PLRO095 - Liczba wybudowanych obiektów „Bike&Ride”</p> <p>WLWK-PLRO091 - Liczba wybudowanych obiektów „parkuj i jedź”</p> <p>WLWK-PLRO098 - Liczba wybudowanych zintegrowanych węzłów przesiadkowych</p> <p>WLWK-PLRO088 - Liczba zakupionych jednostek taboru autobusowego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej i metropolitarnej</p> <p>WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego</p> <p>WLWK-RCO060 - Miasta z nowymi lub zmodernizowanymi cyfrowymi systemami transportu miejskiego</p> <p>WLWK-RCO057 - Pojemność ekologicznego taboru do zbiorowego transportu publicznego</p> <p>WLWK-RCO058 - Wspierana infrastruktura rowerowa</p> <p>WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego</p>	<p>wybudowanych, przebudowanych lub doposażonych obiektach „parkuj i jedź”</p> <p>WLWK-PLRR051 - Liczba przedsięwzięć proekologicznych</p> <p>WLWK-RCR064 - Roczna liczba użytkowników infrastruktury rowerowej</p> <p>WLWK-RCR062 - Roczna liczba użytkowników nowego lub zmodernizowanego transportu publicznego</p> <p>WLWK-RCR029 - Szacowana emisja gazów cieplarnianych</p>
--	--	--	---

4. Warunki i procedury obowiązujące w realizacji Strategii ZIT (system zarządzania strategią).

4.1 Merytoryczne mechanizmy wdrażania opracowanej Strategii.

Strategia ZIT MOF Kraśnika jest zgodna z dokumentami wyższego i niższego rzędu. W celu zapewnienia przejrzystości zgodność celów poszczególnych strategii z niniejszym dokumentem zaprezentowano w formie tabelarycznej, oznaczając znakiem zapisy, w których ta zgodność występuje.

4.1.1 Zgodność Strategii ZIT z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030.

Strategia ZIT MOF Kraśnika jest spójna z celem głównym określonym w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego. Dokument szczebla krajowego określa, że „głównym celem polityki regionalnej jest efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.”

Tabela 8. Zgodność Strategii ZIT z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego.

Cele.	Cel 1. Poprawa jakości życia mieszkańców MOF w wymiarze społecznym i gospodarczym.	Cel 2. Ochrona walorów środowiska i wzrost bezpieczeństwa energetycznego.	Cel 3. Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej.
Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.			
Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych.			
Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.			

Źródło: Opracowanie własne.

4.1.2 Zgodność Strategii ZIT ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) – SOR.

Zapisy Strategii ZIT MOF Kraśnika są spójne z celem głównym SOR jakim jest „tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Rzeczypospolitej Polskiej przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”. Zgodnie z SOR jednym z kluczowych czynników wpływających na realizację tego celu jest zapewnienie skutecznie

działającego państwa i instytucji służących wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu, m.in. dzięki cyfrowemu rozwojowi kraju. Podstawowe założenia transformacji cyfrowej państwa zostały wyrażone w ramach celu szczegółowego III SOR „Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu”, w zakresie obszaru „E-państwo” (kierunek interwencji: Budowa i rozwój e-administracji – orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe), jak również w jednym z obszarów wspomagających proces rozwoju kraju – „Cyfryzacji”.

Tabela 9. Zgodność Strategii ZIT ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) – SOR

Cele.	Cel 1. Poprawa jakości życia mieszkańców MOF w wymiarze społecznym i gospodarczym.	Cel 2. Ochrona walorów środowiska i wzrost bezpieczeństwa energetycznego.	Cel 3. Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej.
1. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną.			
2. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony.			
3. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.			

Źródło: Opracowanie własne.

4.1.3 Zgodność Strategii ZIT ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku (SRWL).

Strategia ZIT MOF Kraśnika jest spójna z wizją rozwoju województwa lubelskiego do 2030 roku, w tym z zaplanowanymi w dokumencie celami strategicznymi. Zgodność dokumentów strategicznych została wykazana w formie tabelarycznej.

Tabela 10. Zgodność Strategii ZIT ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) – SOR

Cele.	Cel 1. Poprawa jakości życia mieszkańców MOF w wymiarze społecznym i gospodarczym.	Cel 2. Ochrona walorów środowiska i wzrost bezpieczeństwa energetycznego.	Cel 3. Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej.
Kształtowanie strategicznych zasobów rolnych.			
Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych.			

Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu.			
Wzmacnianie kapitału społecznego.			

Źródło: Opracowanie własne.

Realizacja zapisów niniejszej Strategii ZIT będzie prowadziła do osiągnięcia założonej wizji rozwoju województwa określonej w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku, którą zdefiniowano w następujący sposób:

„Województwo lubelskie racjonalnie wykorzystując specyfikę społeczno-gospodarczą, zasoby środowiska, a także policentryczność sieci ośrodków miejskich rozwija się w sposób zrównoważony. Kreatywność i otwartość mieszkańców, aktywność naukowo-badawcza, tworzenie i stosowanie rozwiązań innowacyjnych oraz partnerstwo w zarządzaniu kształtują nowoczesny charakter regionu. Wzrasta jego znaczenie jako strategicznego producenta finalnych wyrobów bazujących na surowcach rolniczych, dostarczyciela usług prozdrowotnych i czasu wolnego. W efekcie region oferuje atrakcyjną przestrzeń do życia, pracy i inwestowania w zdrowym i bezpiecznym otoczeniu.”

Strategia ZIT jest zgodna z założonym w dokumencie nadrzędnym modelem rozwoju regionu zakładającym, że rozwój województwa będzie:

- Zrównoważony,
- Ukierunkowany na wysoką jakość życia,
- Stymulowany racjonalnymi wyborami strategicznymi,
- Integrujący zasoby i potencjały.

4.1.4 Zgodność Strategii ZIT ze Strategią Rozwoju Ponadlokalnego obszaru obejmującego Miasto Kraśnik, Gminę Kraśnik, Gminę Annapol, Gminę Dzierzkowice, Gminę Gościeradów, Gminę Trzydnik Duży, Gminę Urzędów, Gminę Wilkołaz, Gminę Zakrzówek na lata 2023-2027 z perspektywą do 2035 roku.

Strategia ZIT MOF Kraśnika jest zgodna ze Strategią Rozwoju Ponadlokalnego obszaru obejmującego Miasto Kraśnik, Gminę Kraśnik, Gminę Annapol, Gminę Dzierzkowice, Gminę Gościeradów, Gminę Trzydnik Duży, Gminę Urzędów, Gminę Wilkołaz, Gminę Zakrzówek na lata 2023-2027 z perspektywą do 2035 roku. Strategia ponadlokalna nie definiuje celu głównego, natomiast naznacza następującą wizję rozwoju „W 2035 roku, obszar współpracy ponadlokalnej będzie odznaczał się efektywną współpracą tworzących go gmin, ze szczególną rolą Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika jako rdzenia i źródła działań rozwojowych w sferze środowiskowej, przestrzennej, gospodarczej i społecznej. Współdziałanie gmin pozwoli na osiągnięcie wysokiego poziomu rozwoju obszaru oraz zbudowanie jego konkurencyjności na tle regionalnym i krajowym poprzez odpowiednie wykorzystanie walorów środowiskowych, rozbudowę systemu komunikacyjnego, specjalizację gospodarczą opartą na klastrach tematycznych i rozwój mieszkalnictwa.”.

Tabela 11. Zgodność Strategii ZIT ze Strategią Rozwoju Ponadlokalnego obszaru obejmującego Miasto Kraśnik, Gminę Kraśnik, Gminę Annapol, Gminę Dzierzkowice, Gminę Gościeradów, Gminę Trzydnik Duży, Gminę Urzędów, Gminę Wilkołaz, Gminę Zakrzówek na lata 2023-2027 z perspektywą do 2035 roku.

Cele.	Cel 1. Poprawa jakości życia mieszkańców MOF w wymiarze społecznym i gospodarczym.	Cel 2. Ochrona walorów środowiska i wzrost bezpieczeństwa energetycznego.	Cel 3. Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej.
Obszar: Środowisko: 1. Zwiększenie wykorzystania OZE 2. Skuteczne zagospodarowanie odpadów.			
Obszar: Przestrzeń: 1. Poprawa dostępności komunikacyjnej i jakości taboru.			
Obszar: Gospodarka: 1. Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej.			
Obszar: Społeczeństwo: 1. Poprawa jakości życia społeczeństwa i rozwój mieszkalnictwa.			

Źródło: Opracowanie własne.

4.1.5 Zgodność Strategii ZIT ze Strategiami Rozwoju Lokalnego.

Żaden z samorządów wchodzących w skład MOF Kraśnika nie posiada aktualnie obowiązującej Strategii Rozwoju Lokalnego. Ostatnimi dokumentami strategicznymi przyjętymi przez Rady Miasta i Rady Gminy samorządów wchodzących w skład MOF Kraśnika są:

- Strategia Rozwoju Miasta Kraśnik na lata 2010 – 2020,
- Strategia Rozwoju Gminy Kraśnik na lata 2008 – 2015,
- Strategia Rozwoju Gminy Dzierzkowice na lata 2016 - 2022,
- Strategia Rozwoju Gminy Urzędów na lata 2016 - 2022.

4.1.6 Zgodność Strategii ZIT z innymi dokumentami strategicznymi w toku wdrażania zapisów dokumentu.

Bieżący monitoring zgodności Strategii ZIT z dokumentami planistycznymi, takimi jak studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, będzie prowadzony przez Zespół ds. wdrażania i monitorowania Strategii ZIT MOF

Kraśnika wraz z Koordynatorem. W skład Zespołu wejdą wyznaczeni przez Członków Porozumienia pracownicy poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego. Zaleca się, aby Koordynatorem Zespołu została osoba reprezentująca Lidera Porozumienia.

4.2 Organizacyjne mechanizmy wdrażania opracowanej Strategii

Sposób zarządzania wdrażaniem Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych został określony w porozumieniu międzygminnym z dnia 10 marca 2022 r. w sprawie współpracy celem realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika.

Struktura Zarządzania Strategią obejmuje:

Lidera Porozumienia – Miasto Kraśnik. W skład jego kompetencji wchodzi:

- a) przedkładanie Strategii ZIT MOF Kraśnika do zaopiniowania Zarządowi Województwa Lubelskiego oraz innym podmiotom po uprzednim przyjęciu przez Strony Porozumienia;
- b) uczestnictwo w spotkaniach i konferencjach związanych z realizacją i promocją Strategii ZIT MOF Kraśnika, co nie wyklucza udziału przedstawicieli pozostałych Stron Porozumienia;
- c) informowanie Stron Porozumienia o ustaleniach, działaniach i faktach mających wpływ na realizację celów Porozumienia;
- d) koordynowanie prac Rady Sterującej ZIT MOF Kraśnika.

Radę Sterującą. Przedstawicielami poszczególnych Stron Porozumienia są Burmistrz/Wójt lub osoba przez niego upoważniona. Do zadań Rady Sterującej ZIT MOF należy:

- a) opiniowanie projektu Strategii ZIT MOF Kraśnika oraz jej zmian;
- b) przyjmowanie Strategii ZIT MOF oraz jej zmian;
- c) przedkładanie sprawozdań z realizacji Strategii ZIT MOF;
- d) opiniowanie innych dokumentów wymaganych przez Zarząd Województwa Lubelskiego oraz inne podmioty.

Przewodniczącym Rady Sterującej ZIT MOF jest Burmistrz Miasta Kraśnik. Przewodniczący Rady Sterującej ZIT MOF Kraśnika jest upoważniony do reprezentacji Stron Porozumienia przed organami administracyjnymi wszystkich instancji we wszelkich postępowaniach administracyjnych dotyczących wydania decyzji, uzgodnień, opinii i innych aktów związanych z realizacją zadań na rzecz opracowania Strategii ZIT MOF Kraśnika i innych dokumentów wymaganych do skutecznej realizacji i monitorowania Strategii ZIT. Zadania, które należą wyłącznie do kompetencji Przewodniczącego Rady Sterującej ZIT MOF Kraśnika, obejmują:

- a) kierowanie pracami Rady Sterującej ZIT MOF;
- b) koordynowanie działań związanych z opracowaniem Strategii ZIT MOF Kraśnika;
- c) koordynowanie innych dokumentów niezbędnych do rozwoju ZIT MOF Kraśnik.

W przypadku nieobecności Przewodniczącego, pracami Rady Sterującej ZIT MOF kieruje upoważniony przez niego Burmistrz/Wójt.

Decyzje Rady Sterującej ZIT MOF podejmowane są w drodze głosowania. Głosowanie Rady Sterującej ZIT MOF odbywa się zgodnie z zasadą zwykłej większości głosów. Każdy Członek Rady Sterującej posiada jeden głos. Posiedzenia Rady Sterującej odbywają się w zależności od potrzeb. Przewodniczący Rady Sterującej wyznacza termin posiedzenia Rady.

Obsługę merytoryczną i administracyjną Rady Sterującej ZIT MOF oraz działań realizowanych w celu programowania, negocjowania i przygotowywania dokumentów strategicznych oraz wszelkich dokumentów niezbędnych do realizacji ZIT MOF Kraśnika w ramach perspektywy finansowej 2021-2027 zapewnia Lider Porozumienia.

4.3 Społeczne mechanizmy wdrażania opracowanej Strategii

Zasada partnerstwa, gwarantująca kontrolę społeczną i zaangażowania różnych podmiotów w realizację Strategii, jest fundamentem podejmowanych działań w ramach ZIT MOF Kraśnika. Kierując się tą zasadą, Burmistrz Kraśnika, Wójt Kraśnika, Wójt Dzierzkowic i Burmistrz Urzędowa ogłosili otwarty nabór na członków Rady Społeczno-Gospodarczej ZIT MOF Kraśnika skierowany do przedstawicieli:

- społeczeństwa obywatelskiego (stowarzyszenia, fundacje),
- podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska,
- podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób ze specjalnymi potrzebami, równości płci i niedyskryminacji,
- podmiotów gospodarczych z terenu MOF Kraśnika,
- instytucji kultury i innych funkcjonujących w obszarze ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego i naturalnego,
- innych, stanowiących potencjalne partnerstwo społeczno-gospodarcze.

Rada Społeczno-Gospodarcza stanowi forum współpracy i dialogu w ramach MOF Kraśnika. Jest również uprawniona do opiniowania niniejszej Strategii na etapie opracowania, a następnie wdrażania, monitorowania i ewaluacji. Rada składa się z członków powołanych przez Radę Sterującą ZIT MOF.

Pierwsze posiedzenie Rady zwołał Lider Porozumienia powiadamiając o tym Członków Rady drogą elektroniczną. Podczas pierwszego posiedzenia Rada spośród swoich Członków wybrała Przewodniczącego i Sekretarza.

Przewodniczący Rady, a w przypadku jego nieobecności upoważniony przez niego Członek, kieruje pracami Rady, w tym:

- a) zwołuje posiedzenia,
- b) ustala termin, miejsce i porządek obrad,
- c) organizuje prace,
- d) reprezentuje Radę na zewnątrz,
- e) zaprasza na posiedzenia przedstawicieli organów, instytucji i organizacji.

Uprawnienia, sposób działania oraz obowiązki Rady Społeczno-Gospodarczej ZIT MOF Kraśnika określa Regulamin. Zgodnie ze wspomnianym dokumentem w pracach Rady mogą uczestniczyć eksperci zaproszeni przez Przewodniczącego. Zaproszeni goście biorą udział w posiedzeniu z głosem doradczym, bez prawa udziału w głosowaniu. Rada zajmuje stanowisko w sprawach w formie opinii. Z posiedzenia Rady sporządzany jest protokół oraz lista obecności. Protokół sporządza Sekretarz, a w przypadku jego nieobecności osoba wyznaczona przez Przewodniczącego. Przewodniczący Rady zatwierdza protokół każdego posiedzenia składając na nim swój podpis.

Obsługę organizacyjną i techniczną Rady zapewnia Biuro Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Kraśnik. W sprawach nieobjętych zapisami niniejszego Regulaminu decyzje podejmuje Przewodniczący Rady w porozumieniu z Radą Sterującą.

Poza działalnością Rady Społeczno-Gospodarczej, działania uspołeczniające mogą przyjąć różnorodny kształt uwzględniający warunki lokalne, np. informowanie o treści i zaawansowaniu realizacji Strategii w BIP i na stronach Urzędów Miast i Gmin Porozumienia, prowadzenie badań ankietowych wśród mieszkańców, wypracowywanie wspólnych stanowisk samorządu i społeczności lokalnych podczas debat i spotkań.

Za działania uspołeczniające na etapie wdrażania projektów strategicznych odpowiedzialne będą samorządy realizujące dany projekt.

4.4 Opis systemu monitoringu i oceny skuteczności realizacji Strategii.

4.4.1 Monitorowanie wdrażania Strategii ZIT.

Monitorowanie wdrażania Strategii jest procesem, w którym na bieżąco prowadzona jest obserwacja realizowanych projektów i powstających produktów.

Systematyczne gromadzenie i przetwarzanie danych z procesu monitoringu ukierunkowane jest przede wszystkim na terminowości realizowanych zadań zgodnie z przyjętymi harmonogramami oraz osiągnięciem produktów w wyznaczonych terminach. Proces monitorowania jest równocześnie narzędziem zarządczym realizacji Strategii, stanowi źródło informacji o ewentualnych trudnościach i opóźnieniach w realizacji założeń Strategii. Tym samym daje możliwość oceny skali ryzyka i zaplanowania środków zaradczych.

System monitoringu opiera się o:

- a) Radę Sterującą – na podstawie przyjętych sprawozdań z realizacji Strategii podejmuje decyzje zarządcze w zakresie realizowanych projektów i Strategii,
- b) Zespół ds. wdrażania i monitorowania Strategii ZIT MOF Kraśnika wraz z Koordynatorem – jego celem jest agregowanie informacji dotyczących monitoringu, weryfikacja stopnia osiągniętych wskaźników i przedstawianie ich Radzie Sterującej,
- c) właściwe komórki merytoryczne w samorządach realizujących projekty strategiczne – realizują proces monitorowania projektów wg ustalonych procedur w zakresie rzeczowym i finansowym.

Monitorowanie realizacji Strategii odbywać się będzie na poziomie realizacji Strategii oraz realizacji projektów strategicznych wg przyjętych założeń. Proces ten powinien być realizowany jako:

- monitoring rzeczowy - odnoszący się do weryfikacji osiągania kolejnych etapów projektów oraz powstawania produktów zgodnie z założonymi harmonogramami,
- monitoring finansowy – obejmujący stopień wykonania założonych budżetów i analizę przepływów finansowych projektów.

Koordynator wraz z Zespołem ds. wdrażania i monitorowania Strategii ZIT MOF Kraśnika, we współpracy z zaangażowanymi komórkami w poszczególnych samorządach, ustalą procedurę monitorowania wskaźników produktu i rezultatu na poziomie realizowanych projektów. Proces monitorowania ww. wskaźników powinien odnosić się do wskaźników zdefiniowanych w danym projekcie, częstotliwości pomiaru oraz jednostki odpowiedzialnej za dokonanie pomiaru. Koordynator Zespołu gromadzi informacje dotyczące postępów w realizacji Strategii przekazywane od Członków Zespołu i dokonuje oceny stopnia realizacji założonych wskaźników. Na podstawie osiągniętych postępów w realizacji projektów strategicznych Koordynator wraz z Zespołem dokonują pomiaru stopnia osiągnięcia wskaźników rezultatu strategicznego. Jeden raz w roku zebrane informacje prezentowane będą w formie sprawozdania Radzie Sterującej.

Ewaluacja skuteczności działań ZIT obejmie wskaźniki realizacji Strategii ZIT w powiązaniu ze wskaźnikami programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027.

Szczegółowy katalog wskaźników monitorowania niniejszej Strategii został przedstawiony w rozdziale 3 Powiązania z programem regionalnym (i/lub krajowym) i oczekiwane wskaźniki produktu oraz rezultatu.

W celu przygotowania rocznych sprawozdań z realizacji niniejszej Strategii ZIT MOF, poza katalogiem wskaźników wynikającym z programu Fundusze Europejskie, zaleca się również przyjęcie wskaźników, których selekcji dokonano ze względu na konieczność zachowania spójności z wynikami diagnozy obszaru wsparcia. Wykaz wskaźników monitorowania Strategii znajduje się w tabeli 12.

Tabela 12. Wskaźniki ogólne realizacji Strategii - powiązane z diagnozą przeprowadzoną na potrzeby sporządzenia niniejszego opracowania.

Nazwa wskaźnika rezultatu strategicznego.	Jednostka miary.	Wartość bazowa (rok 2021).	Źródło danych.	Częstotliwość pomiaru.
Liczba mieszkańców MOF.	Osoby	52 772	BDL GUS	Corocznie
Przyrost naturalny.	Osoby	- 462	BDL GUS	Corocznie
Saldo migracji.	Osoby	-246	BDL GUS	Corocznie
Obciążenie demograficzne.	Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób	73,2	BDL GUS	Corocznie
Liczba podmiotów gospodarki narodowej.	Sztuka	4 452	BDL GUS	Corocznie
Liczba osób bezrobotnych.	Osoby	1 967	BDL GUS/ Powiatowy Urząd Pracy w Kraśniku	Corocznie
Liczba popełnionych przestępstw/1000 mieszkańców.	Sztuka	12,3	Dane Komendy Powiatowej Policji w Kraśniku	Corocznie
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 1 000 mieszkańców.	Osoby	39	BDL GUS	Corocznie

Źródło: Opracowanie własne.

4.4.2 Ewaluacja - ocena skuteczności realizacji Strategii.

Proces ewaluacji polegał będzie na zbadaniu stopnia osiągnięcia wyznaczonych celów strategicznych. Ocena ta koncentruje się na kwestiach jakościowych oraz ilościowych realizacji wskaźników strategicznych.

Pod względem jakościowym ocenie będzie podlegać osiągnięcie rezultatów bezpośrednich, czyli mierzalna korzyść beneficjentów końcowych uzyskana na zakończenie danego projektu. Korzyść ta wyrażać będzie pozytywną zmianę sytuacji beneficjentów końcowych wypracowaną w skutek realizacji danego projektu strategicznego. Drugim, wyższym poziomem ewaluacji, jest weryfikacja skuteczności osiągnięcia celów strategicznych, wyrażona oceną stopnia osiągnięcia rezultatów strategicznych.

Kryteriami stosowanymi w procesie ewaluacji będą:

- trafność – stopień dopasowania celów Strategii do realnych potrzeb mieszkańców, które mogą ulec zmianie w trakcie realizacji Strategii; skala i adekwatność podejmowanej interwencji na zidentyfikowane problemy,
- skuteczność – stopień osiągniętych celów strategicznych mierzony wskaźnikami rezultatu strategicznego,
- efektywność – stosunek uruchomionych zasobów i nakładów ponoszonych na projekty, do osiągniętych produktów i rezultatów,

- użyteczność – skala użyteczności osiągniętych produktów i rezultatów w ramach realizowanych projektów strategicznych dla mieszkańców, ich funkcjonalność, chęć i częstotliwość korzystania, wypracowane efekty pozytywne i negatywne,
- trwałość – rodzaj i trwałość osiągniętych zmian oraz horyzont czasowy ich użyteczności dla mieszkańców.

Obowiązkową ewaluację należy przeprowadzić na zakończenie okresu obowiązywania Strategii. Raport przedstawiający wyniki realizacji Strategii powinien zostać upubliczniony wśród mieszkańców powiatu. Zalecanym rozwiązaniem jest również wykonanie ewaluacji okresowej, po zakończeniu realizacji danego projektu strategicznego. W przypadku projektów, których okres funkcjonowania jest dłuższy niż okres obowiązywania Strategii, ewaluację taką można zrealizować w fazie projektu, w której osiągnie on wysoki stopień rozwoju i funkcjonalności.

Ewaluację przeprowadza Koordynator wraz z Zespołem ds. wdrażania i monitorowania Strategii ZIT MOF Kraśnika. Możliwe jest również wykonanie tego elementu Strategii przez podmiot zewnętrzny we współpracy z Zespołem. Koordynator Zespołu prezentuje Radzie Sterującej wyniki przeprowadzonej ewaluacji.

5. Opis procesu zaangażowania lokalnych interesariuszy zgodnie z zasadą partnerstwa i partycypacji społecznej.

5.1 Etap przygotowania Strategii ZIT.

5.1.1 Procedura wyboru interesariuszy wraz ze wskazaniem reprezentatywności i kompletności.

Realizując zasadę partnerstwa, będącą fundamentem podejmowanych działań w ramach ZIT MOF Kraśnika, Burmistrz Kraśnika, Wójt Kraśnika, Wójt Dzierzkowic i Burmistrz Urzędowa ogłosili otwarty nabór na członków Rady Społeczno-Gospodarczej ZIT MOF Kraśnika. Organ ten stanowi forum współpracy i dialogu w ramach MOF Kraśnika. Jest również uprawniona do opiniowania niniejszej Strategii na etapie opracowania, a następnie wdrażania, monitorowania i ewaluacji.

Do udziału w naborze do Rady, Gminy wchodzące w skład porozumienia, zaprosiły osoby fizyczne, będące przedstawicielami m.in.:

- społeczeństwa obywatelskiego (stowarzyszenia, fundacje),
- podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska,
- podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób ze specjalnymi potrzebami, równości płci i niedyskryminacji,
- podmiotów gospodarczych z terenu MOF Kraśnika,
- instytucji kultury i innych funkcjonujących w obszarze ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego i naturalnego,
- innych, stanowiących potencjalne partnerstwo społeczno-gospodarcze.

Rada Społeczno-Gospodarcza została powołana przez Radę Sterującą 8 marca 2023 r. w głosowaniu jawnym. W skład rady weszli przedstawiciele:

- podmiotów społeczeństwa obywatelskiego (NGO) – 5 osób,
- podmiotów gospodarczych – 2 osoby,
- instytucji kultury (biblioteka) – 1 osoba.

Zgodnie z Umową Partnerstwa i ustawą wdrożeniową zapewniono włączenie w prace nad przygotowaniem i wdrażaniem Strategii ZIT MOF właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji.

Pierwsze posiedzenie, podczas którego Rada spośród swoich członków wybrała Przewodniczącą i Sekretarza Rady, zostało zwołane przez Lidera Porozumienia.

5.1.2 Wskazanie rodzajów oraz wyników badań ilościowych i jakościowych towarzyszących etapowi diagnozy.

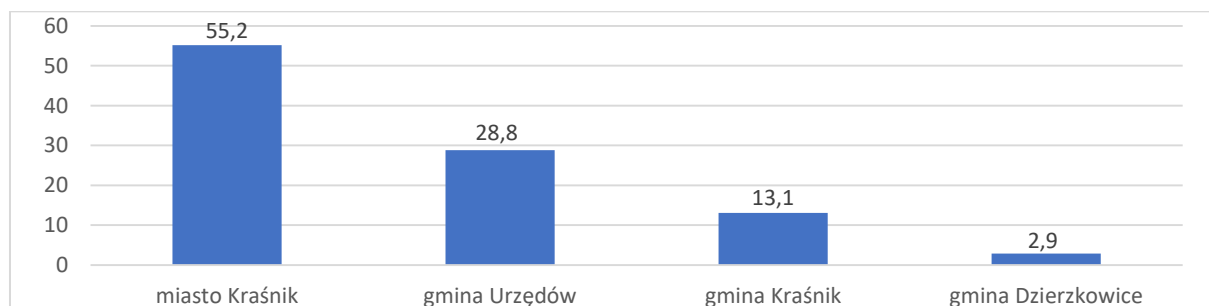
Spotkanie konsultacyjne. W dn. 19.01.2023 r. o godzinie 13:00 w oddziale Centrum Kultury i Promocji, ul. Kościuszki 26 w Kraśniku, odbyło się spotkanie konsultacyjne z Radą Sterującą ZIT MOF oraz z zaangażowanymi w opracowanie Strategii pracownikami jednostek samorządu terytorialnego. Celem spotkania było:

- omówienie najważniejszych problemów i potencjałów obszarów ZIT,
- możliwości w zakresie pozyskania zewnętrznych środków finansowych,
- poznanie najpilniejszych potrzeb inwestycyjnych jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład MOF Kraśnika.

Badanie ankietowe. Pierwsze badanie ankietowe zostało przeprowadzone w dniach 26.01.2023 r. – 16.02.2023 r. metodą CAWI oraz PAPI. Formularz został uzupełniony przez 344 osoby z terenu ZIT MOF Kraśnika. Wyniki ankiet przedstawiono poniżej.

Wśród ankietowanych, najwięcej osób zamieszkiwało na terenie miasta Kraśnik (55,2%) a następnie gminy Urzędów (28,8%), gminy Kraśnik (13,1%) oraz gminy Dzierzkowice (2,9%).

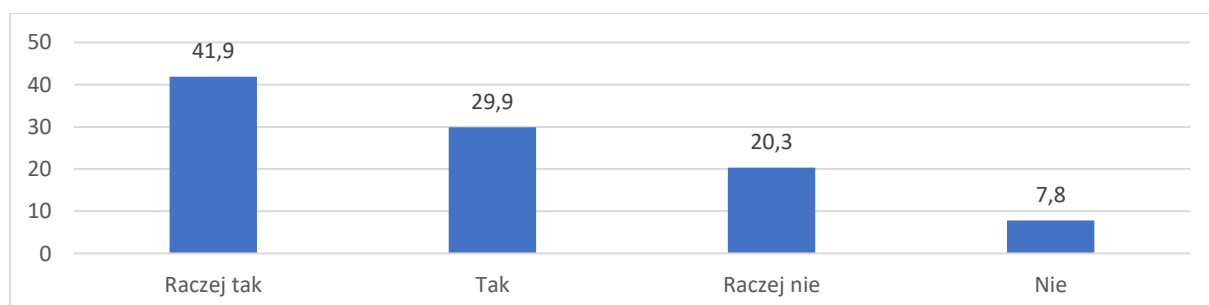
Wykres 1. Proszę zaznaczyć gminę, w której Pan/i mieszka (%).

Źródło: Opracowanie własne.

Zdaniem 71,8% badanych obszar MOF jest lub raczej jest dobrym miejscem do życia i rozwoju.

Wykres 2. Czy opisany powyżej obszar Partnerstwa jest Pana/i zdaniem dobrym miejscem do życia i rozwoju? (%)

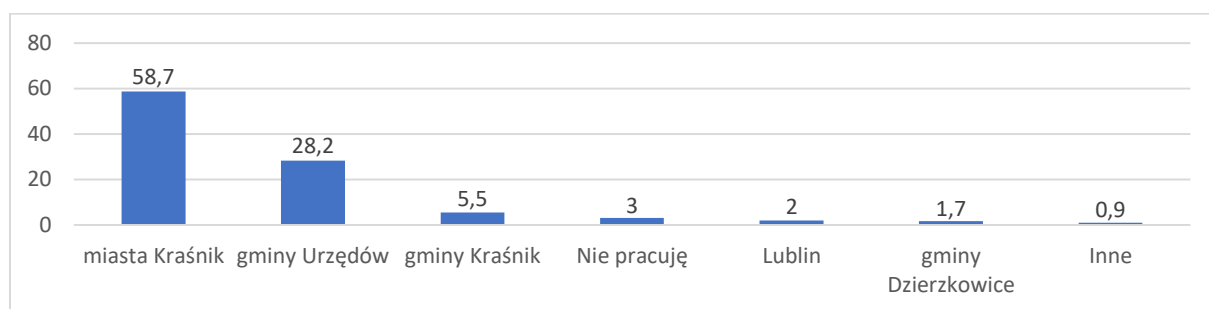

Źródło: Opracowanie własne.

Spośród osób uzupełniających formularz ankiety, najwięcej pracowało na terenie miasta Kraśnik (58,7%), a następnie gminy Urzędów (28,2%), gminy Kraśnik (5,5%).

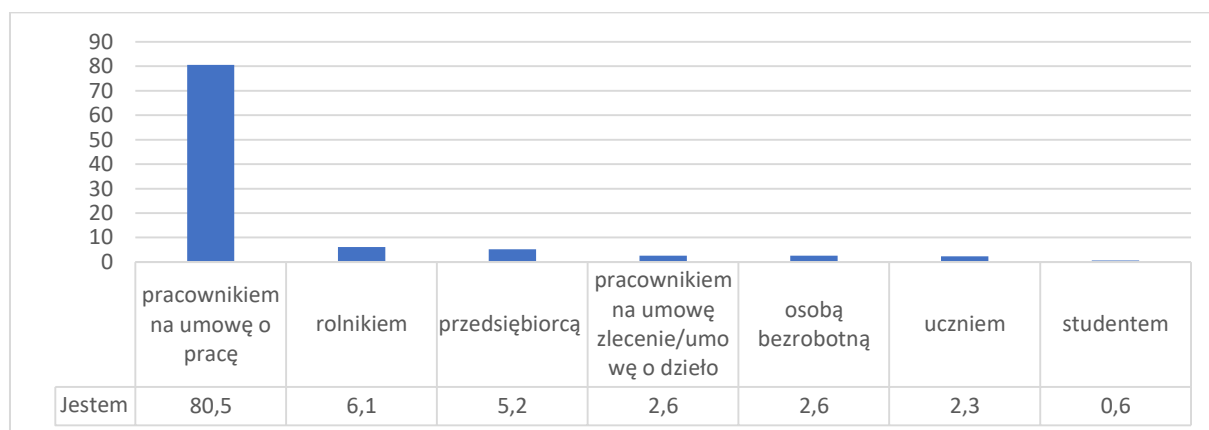
Wykres 3. Pracuję na terenie gminy. (%)

Źródło: Opracowanie własne.

Największy odsetek osób, które uzupełniły formularz było zatrudnionych w oparciu o umowę o pracę. Ponadto wśród ankietowanych znaleźli się rolnicy (6,1%), przedsiębiorcy (5,2%), pracownicy na umowę zlecenie / umowę o dzieło (2,6%), osoby bezrobotne (2,6%), uczniowie (2,3%) oraz studenci (0,6%).

Wykres 4. Jestem. (%)

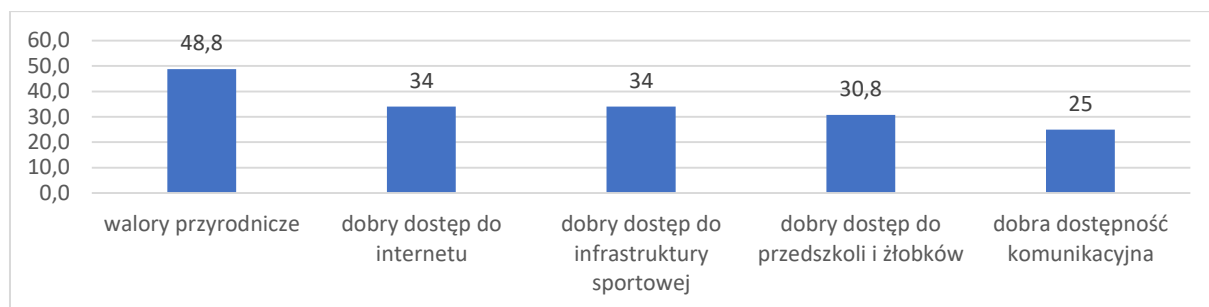

Źródło: Opracowanie własne.

Badani byli proszeni o wybranie 5 spośród szerokiej listy potencjalnych silnych stron MOF. Najczęściej pojawiające się mocne strony to: walory przyrodnicze (48,8%), dobry dostęp do Internetu (34%), dobry dostęp do infrastruktury sportowej (34%), dobry dostęp do przedszkoli i żłobków (30,8%)⁴, dobra dostępność komunikacyjna (25%).

⁴ Z przeprowadzonego badania ankietowanego wynika, że dobry dostęp do przedszkoli i żłobków był wskazywany jako mocna strona MOF wyłącznie przez osoby deklarujące jako miejsce zamieszkania miasto Kraśnik. Osoby zamieszkujące pozostałe jednostki samorządu terytorialnego wchodzące w skład MOF, dostęp do infrastruktury przedszkolnej i żłobkowej oceniali jako słabą stronę obszaru objętego Porozumieniem.

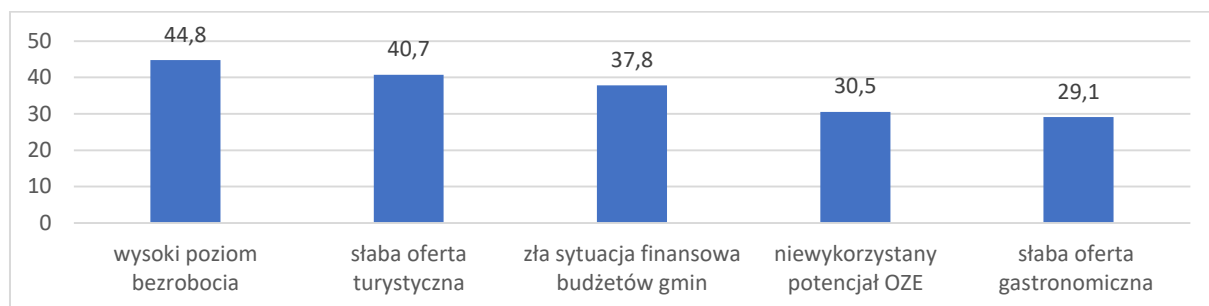
Wykres 5. Proszę wskazać maksymalnie 5 najważniejszych silnych stron (potencjałów) dla obszaru funkcjonalnego obejmującego teren gmin wchodzących w skład MOF Kraśnika.

Źródło: Opracowanie własne.

Z kolei listę 5 najłabszych, zdaniem respondentów, stron MOF otwiera wysoki poziom bezrobocia (44,8%), a w dalszej kolejności: słaba oferta turystyczna (40,7%), zła sytuacja finansowa budżetów gmin (37,8%), niewykorzystany potencjał OZE (30,5%), słaba oferta gastronomiczna (29,1%).

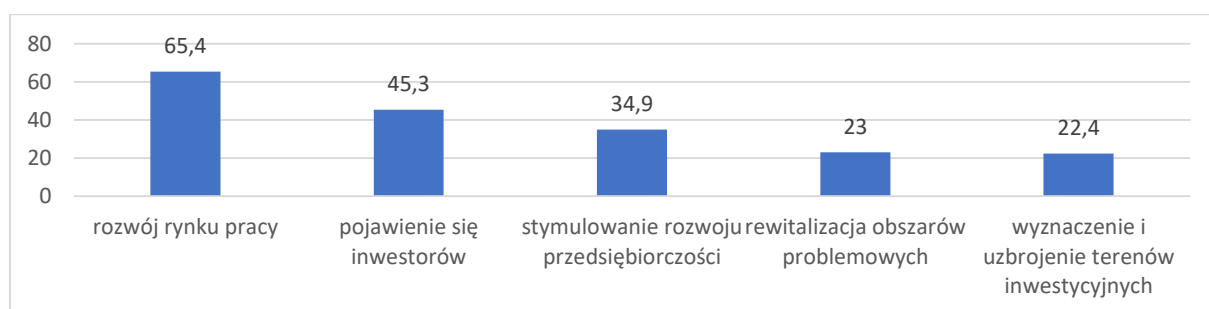
Wykres 6. Proszę wskazać maksymalnie 5 najważniejszych słabych stron (problemów) dla obszaru funkcjonalnego obejmującego teren gmin wchodzących w skład MOF Kraśnika.

Źródło: Opracowanie własne.

Wśród 5 najważniejszych szans dla MOF najczęściej wskazywano: rozwój rynku pracy (65,4%), pojawienie się inwestorów (45,3%), stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości (34,9%), rewitalizację obszarów problemowych (23%) oraz wyznaczenie i uzbrojenie terenów inwestycyjnych (22,4%).

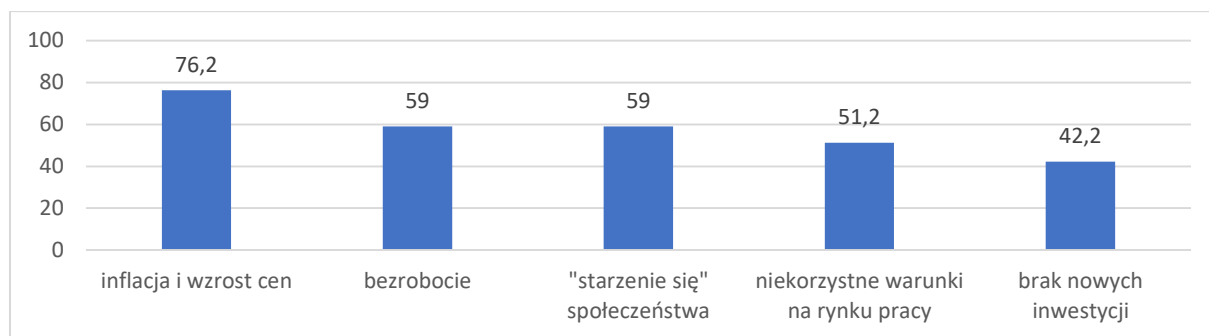
Wykres 7. Proszę wskazać maksymalnie 5 najważniejszych szans dla obszaru funkcjonalnego obejmującego teren gmin wchodzących w skład MOF Kraśnika.

Źródło: Opracowanie własne.

Wśród 5 najważniejszych zagrożeń dla MOF najczęściej wskazywano: inflację i wzrost cen (76,2%), bezrobocie (59%), „starzenie się” społeczeństwa (59%), niekorzystne warunki na rynku pracy (51,2%) i brak nowych inwestycji (42,2%).

Wykres 8. Proszę wskazać maksymalnie 5 najważniejszych zagrożeń dla obszaru funkcjonalnego obejmującego teren gmin wchodzących w skład MOF Kraśnika.

Źródło: Opracowanie własne.

Ankietowani byli również proszeni o określenie kategorii projektów, które ich zdaniem powinny być realizowane w obszarze objętym Porozumieniem. Wśród najczęściej wymienianych typów projektów znalazły się: infrastruktura drogowa, inwestycje w Odnawialne Źródła Energii, tereny inwestycyjne, stymulowanie przedsiębiorczości oraz infrastruktura społeczna (edukacyjna, żłobki, przedszkola, baza sportowa).

Osoby badane miały możliwość proponowania własnych projektów inwestycyjnych. Wśród najciekawszych propozycji należy wymienić (pisownia oryginalna):

1. Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego. Wsparcie rozwoju kształcenia i szkolenia zawodowego osób dorosłych.
2. Kluby Seniora na terenie wszystkich gmin.
3. Utworzenie Centrum Usług Społecznych, które obejmie swoim działaniem obszar partnerskich gmin.
4. Inkubator przedsiębiorczości.
5. Jednolita sieć ścieżek rowerowych łączących atrakcyjne przyrodniczo tereny miasta i okolicznych gmin, powstanie wspólnej komunikacji publicznej.
6. Wsparcie edukacyjne dla dzieci i młodzieży – systemowa oferta zajęć pozalekcyjnych.
7. Wewnętrzna sieć dostaw usług/towarów i sprzedaży, czyli stworzenie najkrótszej drogi od wytwórcy do klienta, zarówno jeśli chodzi o przedsiębiorców, jak i o klientów indywidualnych. Chodzi mi o zbadanie, jakie towary i usługi kupują przedsiębiorcy z terenu MOF i czy ktoś z tego terenu mógłby to im dostarczyć, jakiś inny przedsiębiorca, rolnik itp. Od lat mówiło się też o sprzedaży towarów z naszego terenu w sklepach "kraśnickich". Może trzeba podjąć negocjacje z sieciami handlowymi z naszego terenu, a jest ich pełno i w gminach, żeby np. produkty rolne kupowali od naszych. Fajnie brzmiało hasło "Dobre, bo kraśnickie", czas je ożywić.
8. Skoordynowany transport publiczny.
9. Wspólna linia komunikacji miejskiej dostępna od 4 do 24. Wyznaczenie stref na inwestycje by nie rozlewały się chaotycznie po całym obszarze. Zakaz zabudowy przy drogach powiatowych i wojewódzkich i docelowe usunięcie wszystkich wjazdów z posesji na te drogi dopuszczalne jedynie na drogi gminne. Opanowanie chaotycznej zabudowy centralizacja ośrodków.
10. Budowa farm fotowoltaicznych, rozwój transportu komunikacyjnego międzygminnego.
11. Pozyskanie terenów inwestycyjnych.

12. Wspólna realizacja przez gminy inwestycji dot. OZE typu: pompy ciepła, fotowoltaika, geotermia.
13. Budownictwo mieszkaniowe komunalne i wspomagane w tym mieszkania chronione i treningowe wraz z kompleksowymi usługami społecznymi na rzecz osób z różnymi niepełnosprawnościami.
14. Monitoring smogu i kontrola za pomocą specjalistycznych dronów lokalnych zanieczyszczeń powietrza.
15. Budowa miejskich, miejsko-gminnych sieci ciepłowniczych (bez spalarni odpadów).
16. Wykorzystanie walorów przyrodniczych do rozwoju turystyki, wypoczynku, zapobieganie niszczyielskiej działalności, np. wycinka lasów.

Spotkanie konsultacyjne z mieszkańcami jednostek samorządu terytorialnego, wchodzących w skład MOF Kraśnika. W dniu 10 marca 2023 r. o godzinie 13:00 w oddziale Centrum Kultury i Promocji, ul. Kościuszki 26 w Kraśniku, odbyło się spotkanie konsultacyjne z mieszkańcami. Jego celem były:

- prezentacja najważniejszych wniosków wynikających z opracowanej diagnozy MOF Kraśnika,
- weryfikacja zapisów analizy SWOT zawartej w diagnozie,
- przedstawienie informacji na temat możliwości finansowania działań rozwojowych z programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027,
- poznanie potrzeb i oczekiwań lokalnych społeczności dotyczących kierunków działań rozwojowych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego,
- opracowanie celów strategicznych, na podstawie propozycji przygotowanych przez ekspertów zewnętrznych,
- zaproszenie do zgłaszania własnych projektów inwestycyjnych.

Rysunek 2. Ogłoszenie o spotkaniu.

The screenshot shows the official website of Krasnik. The main navigation bar includes: NASZE MIASTO, URZĄD MIASTA, GOSPODARKA, KULTURA I EDUKACJA, SPORT I TURYSTYKA, MULTIMEDIA, and KONTAKT. The page title is "Spotkanie konsultacyjne". The main content area features a graphic with people icons and the text: "Zapraszamy na spotkanie konsultacyjne 10 marca 2023 r., godzina 13:00 Oddział CKIP ul. Kościuszki 26". Below this, it says "Szanowni Państwo, w marcu 2022 roku Miasto Krasnik wraz z gminami Krasnik, Dzierzkowice i Urzędów zawarło Porozumienie w sprawie współpracy celem realizacji Zintegrowanych". On the right, there is a "NA SKRÓTY" section with links to "Informacja dla niesłyszących", "Budujemy nowoczesną pływalnię", "Koronawirus - ważne informacje", and "Numery kont".

Źródło: <https://www.krasnik.eu/nasze-miasto/spotkanie-konsultacyjne>

W ramach przeprowadzonego spotkania odpowiadano również na zadawane pytania, które odnosiły się w dużej mierze do możliwości finansowania z ZIT potencjalnych projektów inwestycyjnych.

5.1.3 Konsultacje społeczne.

Konsultacje społeczne projektu „Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika do 2030 roku” zostaną przeprowadzone zgodnie z Zarządzeniami Burmistrzów i Wójtów.

Ogłoszenie o rozpoczęciu konsultacji zostanie zamieszczone na stronach internetowych partnerów oraz w Biuletynach Informacji Publicznej.

Projekt strategii zostanie udostępniony w okresie konsultacji poprzez:

- 1) wyłożenie wersji papierowej do publicznego wglądu w siedzibach poszczególnych Partnerów,
- 2) zamieszczenie wersji elektronicznej na stronach internetowych Partnerów,
- 3) zamieszczenie wersji elektronicznej w Biuletynach Informacji Publicznej,
- 4) przedstawienie projektu Strategii na spotkaniach konsultacyjnych,
- 5) dodatkowo projekt „Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika do 2030 roku” został przekazany do konsultacji:
 - a) sąsiednim gminom,
 - b) Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie w Lublinie,
 - c) Dyrektorowi Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie,

- d) Lubelskiemu Państwowemu Wojewódzkiemu Inspektorowi Sanitarnemu w Lublinie.
- 6) Osoby i podmioty zainteresowane tematyką objętą zakresem konsultacji mogły składać opinie i wnioski do projektu Strategii w formach określonych w Zarządzeniach Burmistrzów i Wójtów jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład MOF Kraśnika.

5.2 Etap realizacji Strategii ZIT.

5.2.1 Mechanizmy planowanego włączenia w proces wdrażania Strategii mieszkańców, przedsiębiorców oraz innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gmin tworzących Partnerstwo ZIT.

Realizacja Strategii będzie kolejnym etapem, na którym powinno być realizowane włączenie społeczne w działania władz samorządowych wynikające z realizacji Strategii.

Na poziomie zarządczym społeczność lokalna powinna być systematycznie informowana o stopniu realizacji Strategii i osiągniętych rezultatach strategicznych oraz celach. Informacje te mogą być przekazywane poprzez roczne komunikaty na podstawie przyjętych przez Radę Sterującą Partnerstwa sprawozdań, jak również stanowić część raportów o stanie gmin podawanych corocznie do wiadomości publicznej przez władze lokalne.

W trakcie wdrażania zaplanowanych projektów strategicznych, istotnym elementem jest uspołecznienie tego procesu, w szczególności w zakresie wypracowania koncepcji i ostatecznego kształtu przedsięwzięcia wraz ze społecznością lokalną.

Partycypacyjny proces planowania pozwoli na ściślejsze i bardziej trafne dopasowanie projektu do realnych potrzeb jego odbiorców.

Udział mieszkańców na etapie realizacji Strategii będzie przyjmował różne formy: od bardziej biernych polegających na komunikowaniu zagadnień, informowaniu o kolejnych etapach, po bardziej czynne, np. spotkania, dialog, pozyskiwanie informacji.

Wybór stosownych działań włączających społeczność lokalną spośród szerokiego katalogu możliwości, będzie zależał od etapu wdrażania poszczególnych projektów.

5.2.2 Struktury społeczne biorące udział w monitoringu.

Istotną rolę na etapie realizacji Strategii będzie również pełnić opisana w rozdziale 5.1.1. Rada Społeczno-Gospodarcza ZIT MOF Kraśnika.

5.2.3 Zasady współpracy pomiędzy sektorem publicznym, społecznym i gospodarczym.

Tworząc zasady współpracy pomiędzy sektorem publicznym, społecznym i gospodarczym uwzględniono zapisy Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku. W dokumencie wskazano

zasady horyzontalne, które obowiązują wszystkich interesariuszy regionalnej polityki rozwoju oraz determinują sposób osiągania celów rozwoju przyjętych w SRWL.

Udział partnerów w przygotowaniu i realizacji Strategii jest zgodny z art. 8 rozporządzenia ogólnego.

Skuteczne wdrożenie zapisów niniejszej Strategii, będzie uwarunkowane zastosowaniem następujących zasad:

1. **Równość partnerów.** Istotne, aby zaplanowane i później wykorzystywane mechanizmy zarządzania w realny sposób uwzględniały równość partnerów (nawet jeśli różnice w wielkości, potencjale i finansach gmin determinują określony kształt tych mechanizmów).
2. **Partnerstwo.** Proces opracowania i wdrażania Strategii powinien polegać na kreowaniu partnerskich warunków współpracy między interesariuszami (oznacza to odpowiedni dobór i kształtowanie przedsięwzięć zawartych w Strategii, mechanizmów ich finansowania oraz korzystania z ich efektów przez mieszkańców gmin MOF Kraśnika) jak również odpowiednich relacji między poszczególnymi podmiotami (publicznymi, prywatnymi, organizacjami społecznymi) oraz osobami zaangażowanymi w opracowanie i wdrażanie Strategii. Szczególnie ważne jest, aby zasada ta stosowana była w sytuacjach, w których dochodzi do interakcji między władzami samorządów, a ich mieszkańcami lub organizacjami ich reprezentującymi.
3. **Solidarność.** Oznacza podejmowanie działań na rzecz osób i grup społecznych zagrożonych wszelkimi formami wykluczenia, sprzyjających aktywizacji społecznej i obywatelskiej. Istotnym elementem tej zasady jest solidarność międzypokoleniowa nakazująca uwzględnianie potrzeb osób starszych w planowaniu działań rozwojowych oraz zapewnienie im godnych warunków życia.
4. **Tworzenie możliwie elastycznych rozwiązań.** Konieczność zachowania elastyczności w procesie wdrażania Strategii uwarunkowana jest przede wszystkim: dynamicznie zmieniającą się sytuacją społeczną i gospodarczą MOF, trendami demograficznymi, opiniami i potrzebami mieszkańców, wpływem inwestycji krajowych i regionalnych, możliwościami finansowania projektów w perspektywie finansowej UE 2021 – 2027, sytuacją budżetową JST, sytuacją ekonomiczną i społeczną związaną z wojną w Ukrainie i kryzysem gospodarczym, konsekwencjami społecznymi i ekonomicznymi epidemii COVID-19, zmianami klimatycznymi oraz realizacją celów Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 i Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030.
5. **Wielopoziomowe zarządzanie.** Aby działania samorządów MOF Kraśnika na rzecz realizacji celów Strategii miały realny i skuteczny wymiar, współpraca interesariuszy musi pojawiać się na różnych szczeblach zarządzania, w różnych formułach i przy realizacji poszczególnych projektów czy przedsięwzięć partnerskich. Całkowite ograniczenie zarządzania do jednego podmiotu może skutkować ograniczoną akceptacją społeczną części działań lub innymi problemami zarządczymi.
6. **Sieciowanie i stała współpraca.** W procesie opracowania i realizacji Strategii, należy stwarzać warunki do budowania sieciowych relacji między instytucjami, organizacjami, grupami ludzi i poszczególnymi mieszkańcami. Stanowi to dobrą bazę dla dalszej współpracy i przyszłej realizacji kolejnych, wspólnych przedsięwzięć. Zasady zarządzania procesem przygotowania i wdrażania Strategii powinny być proste i jasno sformułowane, a wszyscy zaangażowani interesariusze powinni wiedzieć, w ramach jakich mechanizmów i zasad działają.
7. **Proste i jasne zasady komunikacji.** Określenie zasad i kanałów komunikacji jest niezbędne szczególnie na początku współpracy partnerów instytucjonalnych. Działanie takie pozwoli na efektywny przepływ informacji, ułatwi sprawne podejmowanie decyzji i spowoduje,

że partnerzy będą współodpowiedzialni za działania rozwojowe realizowane na całym obszarze MOF Kraśnika. Co istotne, proste i jasne zasady komunikacji znacznie ułatwiają realizację przedsięwzięć zintegrowanych i partnerskich w ramach ZIT.

8. **Spójność z celami i zasadami polityki regionalnej.** Zasadą horyzontalną (zarówno w procesie opracowania jak też wdrażania Strategii) powinno być zachowanie spójności dokumentu (cele - kierunki działań - wskaźniki - zakres poszczególnych przedsięwzięć) z dokumentami strategicznymi i operacyjnymi na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym oraz europejskim – ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań perspektywy finansowej UE 2021 – 2027 w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

5.3 Etap oceny efektów Strategii ZIT.

Włączenie społeczne na etapie oceny efektów Strategii będzie odbywało się dwutorowo. Z jednej strony społeczność lokalna będzie informowana o stopniu realizacji wskaźników, z drugiej sama będzie uczestniczyć w ocenie ich realizacji (działanie Rady Społeczno-Gospodarczej ZIT MOF Kraśnika).

Informacja o poczynionych postępach w realizacji zostanie upubliczniona poprzez zamieszczenie na stronach internetowych wszystkich samorządów w formie raportu. Jednocześnie monitoring niektórych wskaźników będzie odbywał się na podstawie badań opinii publicznej, które przyjmą formę badań ankietowych, sond lub wywiadów. Na koniec realizacji Strategii przewidziana jest przynajmniej jedna ankietowa rozpowszechniona we wszystkich jednostkach samorządu terytorialnego wchodzących w skład MOF, badająca opinię lokalnej społeczności na temat uzyskanych rezultatów związanych z realizacją projektów. Ankieta będzie obejmować ocenę usług publicznych oraz oferty rekreacyjnej po zrealizowaniu projektów z tego zakresu. W razie potrzeby badanie może zostać uzupełnione sondą internetową lub pogłębione wywiadami oraz ankietami skierowanymi do zdefiniowanych grup interesariuszy np. lokalnych liderów czy użytkowników aplikacji internetowej bądź ścieżki rowerowej.

Wyniki badań opinii publicznej podobnie jak wskaźniki oparte na innych zebranych danych zostaną upowszechnione i podane do wiadomości lokalnej społeczności.

6. Planowane źródła i formy finansowania

W perspektywie finansowej 2021-2027 w ramach programów operacyjnych, współfinansowanych ze środków UE, kontynuowane są dotychczasowe europejskie mechanizmy wdrażania polityki spójności: Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność, a także inne mechanizmy współpracy wypracowane na poziomie regionalnym i subregionalnym. Szczegółowe zestawienie źródeł finansowania umieszczono w poniższej tabeli.

Tabela 13. Źródła finansowania.

Źródło finansowania.	Opis źródła finansowania.
Środki budżetu JST w granicach obszaru funkcjonalnego.	Dochody gminy – dochodami jednostek samorządu terytorialnego są dochody własne, subwencja ogólna i dotacje celowe z budżetu państwa.
Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027.	<p>Podstawą opracowania Funduszy Europejskich dla Lubelskiego na lata 2021-2027 jest Umowa Partnerstwa. Umowa ta określa cele i sposób inwestowania funduszy unijnych z polityki spójności, w tym także środków z Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji.</p> <p>Pieniądze na programy regionalne w nowej perspektywie finansowej podzielono według algorytmu opartego na obiektywnych kryteriach. Brano pod uwagę między innymi liczbę ludności, wartość PKB na mieszkańca, ubytek ludności, nakłady na B+R na mieszkańca, emisję zanieczyszczeń pyłowych przez zakłady szczególnie uciążliwe, wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej (kolejowy/pasażerski), stopę bezrobocia osób w wieku 50+ (według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności) oraz funkcjonowanie organizacji według głównej dziedziny działalności (rozwój lokalny). Warto zaznaczyć, że zostało dotychczas podzielonych około 75% środków, a blisko 25% pozostałych środków planuje się rozdysponować pomiędzy programy regionalne na późniejszym etapie programowania (w ramach negocjacji kontraktu programowego). Powyższa kwota wynosi 7,104 mld euro środków UE i rozdysponowana zostanie na 16 województw.</p> <p>Zapisy RPO wynikają ponadto z Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 oraz Strategii Rozwoju Województw. Wsparciem obligatoryjnym objęte zostaną Obszary Strategicznej Interwencji (OSI), tj. obszary zagrożone trwałą marginalizacją.</p>
Krajowe Programy Operacyjne.	Krajowe Programy Operacyjne będą uwzględniały cele polityki regionalnej i zostaną ukierunkowane na: a) innowacje, inteligentny wzrost - wsparcie wszystkich etapów tworzenia innowacji, b) rynek pracy i adaptacyjność, włączenie społeczne i walkę z ubóstwem, edukację, c) dobre rządzenie, d) poprawę jakości powietrza, niską energochłonność, czystą energię, ograniczenie ekstremalnych skutków zmian klimatu, czystą wodę, ochronę przed powodzią i suszą, różnorodność biologiczną i ochronę przyrody oraz gospodarkę o obiegu zamkniętym, e) bezpieczeństwo energetyczne, f) dostępność transeuropejską i międzyregionalną, g) spójność terytorialną.
Polski Fundusz Rozwoju.	Polski Fundusz Rozwoju to grupa instytucji finansowych i doradczych dla przedsiębiorców, samorządów i osób prywatnych inwestująca w zrównoważony rozwój społeczny i gospodarczy kraju. Priorytetami PFR są: inwestycje infrastrukturalne, innowacje, rozwój przedsiębiorczości, eksport i ekspansja zagraniczna polskich przedsiębiorstw, wsparcie samorządów, realizacja programu Pracowniczych Planów Kapitałowych oraz obsługa inwestycji zagranicznych.
Regionalny Fundusz Rozwoju.	Regionalne Fundusze Rozwoju są jednostkami odpowiedzialnymi za ponowne wykorzystanie środków publicznych o charakterze zwrotnym. Po rozliczeniu z Komisją Europejską regionalnych programów operacyjnych, zwrócone w ramach pożyczek czy poręczeń środki tworzą kapitał, który może być ponownie wykorzystywany dla przyszłych inwestycji. W praktyce oznacza to, że im więcej instrumentów zwrotnych będzie wdrażanych z funduszy strukturalnych, tym więcej środków na kolejne

	inwestycje pozostanie w regionie.
Porozumienie terytorialne.	<p>Porozumienie terytorialne może być zawierane przez:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) zarząd województwa z jednostkami samorządu terytorialnego z obszaru tego województwa lub ich związkami, porozumieniami lub stowarzyszeniami, realizującymi zadania w zakresie polityki rozwoju wynikające ze Strategii rozwoju województwa; 2) ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, a także właściwego ministra, jeżeli zakres porozumienia terytorialnego tego wymaga, z gminą lub powiatem, lub ich związkami, porozumieniami lub stowarzyszeniami, w przypadku, gdy jego zasadność wynika z krajowej Strategii rozwoju regionalnego; 3) jednostki samorządu terytorialnego realizujące zadania w zakresie polityki rozwoju wynikające ze Strategii rozwoju ponadlokalnego albo Strategii rozwoju gmin objętych tym porozumieniem.
Programy współpracy terytorialnej Interreg.	<p>Celem programu jest unowocześnianie polityk i programów rozwoju regionalnego, szczególnie regionalnych i krajowych programów operacyjnych, a także programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej. Interreg Europa wspiera wymianę doświadczeń i pogłębianie wiedzy wśród instytucji, które współpracują nad wybraną dziedziną polityki.</p> <p>Rezultatem, indywidualnym dla każdego z partnerów, może być np. opracowanie nowego projektu do finansowania ze środków wybranego programu operacyjnego (RPO, PO Infrastruktura i Środowisko, PO Polska Wschodnia itp.), wprowadzenie zmiany w systemie zarządzania programem w regionie (np. nowe metody oceny wniosków lub zmiany w systemie naboru projektów do RPO), wprowadzenie zmian o charakterze strategicznym (np. dodanie do Strategii nowego celu, zmiany planu/Strategii województwa, planów niskoemisyjnych gmin itp.).</p> <p>Podstawowym celem programów współpracy terytorialnej Interreg będzie pogłębianie integracji, poprzez otwieranie społeczeństw na różnice kulturowe oraz budowanie wzajemnego zaufania, a także współpracę instytucjonalną. Działania w ramach tych programów powinny redukować bariery w funkcjonowaniu obszarów przygranicznych i w konsekwencji zmniejszać stopień peryferyzacji pogranicza.</p>
Programy rozwoju i inne instrumenty finansowane ze środków krajowych.	<p>Projekty strategiczne istotne dla realizacji celów Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego: Racjonalny system finansowania JST, Narodowy Program Mieszkaniowy, Pakt dla obszarów wiejskich, SUMP, System Koordynacji KIS i RIS, Kompetencje w społeczeństwie informacyjnym, Dostępność Plus czy Centralny Port Komunikacyjny.</p>

Źródło: Opracowanie własne.

Głównym źródłem finansowania przedsięwzięć strategicznych będą środki z regionalnego Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021 – 2027, w ramach puli przeznaczonej na instrument Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

Planowane źródła i formy finansowania przedstawia tabela.

Tabela 14. Źródła finansowania projektów Strategii ZIT MOF Kraśnika

Lp.	Nazwa projektu	Źródła finansowania
1.	Realizacja strategii ZIT MOF Kraśnika poprzez rozwój e-usług.	Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027, KPO, środki własne gmin.
2.	Poprawa jakości środowiska poprzez zwiększenie dostępności komunikacyjnej w oparciu o zrównoważoną multimodalną mobilność miejską.	Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027, KPO, środki własne gmin.
3.	Poprawa jakości usług wodociągowych dla mieszkańców MOF w oparciu o inwestycje w nowoczesną infrastrukturę.	Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027, KPO, środki własne gmin.
4.	Prawidłowe gospodarowanie odpadami komunalnymi w oparciu o infrastrukturę PSZOK.	Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027, KPO, środki własne gmin.
5.	Głęboka termomodernizacja wybranych budynków użyteczności publicznej na terenie MOF Kraśnika.	Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027, KPO, środki własne gmin.
6.	Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych dzięki utworzeniu Regionalnego Centrum Turystyki i Wypoczynku w Kraśniku.	Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027, KPO, środki własne gmin.
7.	Przedszkole miejscem edukacji inkluzyjnej.	Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027, KPO, środki własne gmin.
8.	Szkoła miejscem edukacji inkluzyjnej.	Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027, KPO, środki własne gmin.
9.	Adaptacja infrastruktury na potrzeby realizacji usług społecznych na terenie MOF Kraśnika.	Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027, KPO, środki własne gmin.
10.	Bądźmy bliżej – usługi społeczne dla mieszkańców MOF Kraśnika.	Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027, KPO, środki własne gmin.

Źródło: Opracowanie własne.

7. Lista projektów zintegrowanych i elementy projektu zintegrowanego.

7.1 Sposób wskazania projektów zawartych na liście.

Zdefiniowane w ramach niniejszej Strategii projekty zostały zdefiniowane w następujący sposób:

- w toku spotkań konsultacyjnych z przedstawicielami MOF Kraśnika, Członkami Rady Społeczno-Gospodarczej i z mieszkańcami obszaru;
- przy wykorzystaniu wyników ankiety przeprowadzonej drogą elektroniczną, opisaną szczegółowo w rozdziale 5.1.2. Wskazanie rodzajów i wyników badań ilościowych i jakościowych towarzyszących etapowi diagnozy. Jednym z celów badania metodą CAWI⁵ było określenie kategorii projektów istotnych dla lokalnej społeczności;
- jako odpowiedź na zdiagnozowane w Strategii problemy. Szczegółowe dane na ten temat są zawarte w „Diagnozie na potrzeby opracowania Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika”;
- jako mające na celu stymulowanie rozwoju lokalnych potencjałów;
- jako rezultat analizy dostępnych źródeł finansowania inwestycji (analiza SZOOP programu Fundusze Europejskie dla Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027);
- przy założeniu, że zdefiniowane projekty powinny cechować się pozytywnym lub co najmniej neutralnym oddziaływaniem na środowisko naturalne obszaru MOF.

⁵ (ang. Computer-Assisted Web Interview – wspomagany komputerowo wywiad przy pomocy strony WWW)

7.2 Lista projektów (wykaz operacji, które mają być wspierane).

Tabela 15. Lista projektów zintegrowanych i elementy projektu zintegrowanego.

Nr projektu	Nazwa projektu	Wnioskodawca	Partnerzy	Cel projektu	Szacunkowa wartość	Powiązanie z celem Strategii ZIT MOF Kraśnika	Komplementarność
1.	Realizacja strategii ZIT MOF Kraśnika poprzez rozwój e-usług.	Miasto Kraśnik.	Miasto Kraśnik, Gmina Kraśnik, Gmina Urzędów, Gmina Dzierzkowice.	Wdrożenie rozwiązań cyfrowych przynoszących korzyści mieszkańcom, przedsiębiorcom oraz JST na terenie MOF Kraśnika.	400 000,00 EUR	Cel 3. Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej.	E-usługi, które będą realizowane w ramach projektu, zgodne są z założeniami Architektury Informacyjnej Państwa. E-usługi realizowane przez gminy będą komplementarne z systemami ogólnopolskimi i regionalnymi, jak np. e-PUAP.
2.	Poprawa jakości środowiska poprzez zwiększenie dostępności komunikacyjnej w oparciu o zrównoważoną multimodalną mobilność miejską.	Miasto Kraśnik.	Miasto Kraśnik, Gmina Kraśnik, Gmina Urzędów, Gmina Dzierzkowice	Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej.	2 735 294,12 EUR	Cel 3. Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej.	Projekt będzie kontynuacją podjętej inicjatywy Powiatowo-Gminnego Związku Komunikacyjnego Ziemi Kraśnickiej mającej na celu uruchomienie wspólnej komunikacji publicznej na obszarze MOF. W ramach tego przedsięwzięcia związek otrzymał dofinansowanie na realizację przewozów komunikacji publicznej z Funduszu Rozwoju Przewozów Autobusowych.

**Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych
Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika do 2030 roku.**

Nr projektu	Nazwa projektu	Wnioskodawca	Partnerzy	Cel projektu	Szacunkowa wartość	Powiązanie z celem Strategii ZIT MOF Kraśnika	Komplementarność
3.	Poprawa jakości usług wodociągowych dla mieszkańców MOF w oparciu o inwestycje w nowoczesną infrastrukturę.	Gmina Dzierzkowice	Gmina Urzędów, Gmina Dzierzkowice.	Modernizacja sieci wodociągowej, dostarczenie wody do spożycia dla ludzi (uzdatnianie).	905 882,82 EUR	Cel 2. Ochrona walorów środowiska i wzrost bezpieczeństwa energetycznego.	Projekt jest komplementarny z: - inwestycją gminy Urzędów pn. „Budowa stacji i sieci wodociągowej zasilającej w wodę nowe tereny budowlane przy ul. Partyzantów” realizowaną w ramach Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych, - inwestycją gminy Dzierzkowice pn. „Modernizacja i rozbudowa infrastruktury wodociągowej w Gminie Dzierzkowice realizowaną w ramach Rządowego Funduszu Polki Ład: Program Inwestycji Strategicznych.
4.	Prawidłowe gospodarowanie odpadami komunalnymi w oparciu o infrastrukturę PSZOK.	Gmina Urzędów.	Gmina Urzędów, Gmina Dzierzkowice.	Zapobieganie powstawaniu odpadów.	600 000,00 EUR	Cel 2. Ochrona walorów środowiska i wzrost bezpieczeństwa energetycznego.	Projekt jest komplementarny z projektami i inwestycjami (finansowanymi ze środków UE i własnych) z zakresu ochrony środowiska przeprowadzonymi przez jednostki samorządu terytorialnego, wchodzące w skład MOF Kraśnika.

**Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych
Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika do 2030 roku.**

Nr projektu	Nazwa projektu	Wnioskodawca	Partnerzy	Cel projektu	Szacunkowa wartość	Powiązanie z celem Strategii ZIT MOF Kraśnika	Komplementarność
5.	Głęboka termomodernizacja wybranych budynków użyteczności publicznej na terenie MOF Kraśnika.	Miasto Kraśnik	Miasto Kraśnik, Gmina Urzędów, Gmina Kraśnik, Gmina Dzierzkowice.	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych.	1 487 213,65 EUR	Cel 2. Ochrona walorów środowiska i wzrost bezpieczeństwa energetycznego.	Projekt jest komplementarny z projektem z działania 5.2 – obydwa projekty będą miały pozytywny wpływ na ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i poprawę jakości środowiska. Projekt wpisuje się również w koncepcję rozwoju Kraśnickiego Klastra Energii, którego zasięg pokrywa się z obszarem gmin wchodzących w skład MOF Kraśnika.
6.	Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych dzięki utworzeniu Regionalnego Centrum Turystyki i Wypoczynku w Kraśniku.	Miasto Kraśnik	Miasto Kraśnik, Gmina Urzędów, Gmina Kraśnik, Gmina Dzierzkowice.	Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych.	2 072 254,00 EUR	Cel 2. Ochrona walorów środowiska i wzrost bezpieczeństwa energetycznego.	Projekt jest komplementarny z projektem „Rowerowe Roztocze. Drogi pieszo-rowerowe w obszarach miejskich”, który będzie realizowany przez Stowarzyszenie Samorządów Euroregion Roztocze. Teren Zalewu leży w obszarze rewitalizacji miasta Kraśnik.
7.	Przedszkole miejscem edukacji inkluzyjnej.	Miasto Kraśnik	Nie dotyczy.	Rozwój infrastruktury edukacji przedszkolnej.	441 017,65 EUR	Cel 1. Poprawa jakości życia mieszkańców MOF w wymiarze społecznym i gospodarczym.	Projekt będzie komplementarny z planowanym projektem EFS+ z działania 10.5 148 i realizowanym wcześniej projektem EFS (2019-2021). Przedszkole marzeń maluchów - tworzenie nowych miejsc dla dzieci w wieku 3 - 4 lata w PM nr 5.

**Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych
Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika do 2030 roku.**

Nr projektu	Nazwa projektu	Wnioskodawca	Partnerzy	Cel projektu	Szacunkowa wartość	Powiązanie z celem Strategii ZIT MOF Kraśnika	Komplementarność
8.	Szkoła miejscem edukacji inkluzyjnej.	Miasto Kraśnik	Nie dotyczy.	Rozwój infrastruktury edukacji szkolnej.	411 764,71 EUR	Cel 1. Poprawa jakości życia mieszkańców MOF w wymiarze społecznym i gospodarczym.	Projekt jest komplementarny z planowanym projektem EFS+ z działania FELU.07.05.121- tytuł „Przedszkole miejscem edukacji inkluzyjnej”.
9.	Adaptacja infrastruktury na potrzeby realizacji usług społecznych na terenie MOF Kraśnika.	Miasto Kraśnik	Nie dotyczy.	Rozwój infrastruktury usług i integracji społecznej.	120 000,00 EUR	Cel 1. Poprawa jakości życia mieszkańców MOF w wymiarze społecznym i gospodarczym.	Projekt jest komplementarny z: - projektem w ramach działania 08.07. „Bądźmy bliżej – usługi społeczne dla mieszkańców MOF Kraśnika”. Zmodernizowana infrastruktura będzie służyła realizacji usług społecznych planowanych w ramach w/w projektu, dotychczas realizowanych w sposób niewystarczający przez poszczególne gminy uczestniczące w projekcie; - projektem 4.3 Głęboka termomodernizacja wybranych budynków użyteczności publicznej na terenie MOF Kraśnika – w ramach projektu 4.3 przewidziana jest termomodernizacja budynku MOPS w Kraśniku.

Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych
Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika do 2030 roku.

Nr projektu	Nazwa projektu	Wnioskodawca	Partnerzy	Cel projektu	Szacunkowa wartość	Powiązanie z celem Strategii ZIT MOF Kraśnika	Komplementarność
10.	Bądźmy bliżej – usługi społeczne dla mieszkańców MOF Kraśnika.	Miasto Kraśnik	Gmina Kraśnik, Gmina Dzierzkowice.	Zwiększenie dostępności do dobrej jakości usług społecznych.	1 036 506,32 EUR	Cel 1. Poprawa jakości życia mieszkańców MOF w wymiarze społecznym i gospodarczym.	Projekt jest komplementarny z projektem z 07.07 Infrastruktura usług i integracji społecznej w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych pn. „Adaptacja infrastruktury na potrzeby świadczenie usług społecznych w MOF Kraśnika”, który ma na celu przygotowanie infrastruktury na potrzeby realizacji projektu Bądźmy bliżej - usługi społeczne dla mieszkańców MOF Kraśnika. Projekt przewiduje zapewnienie dostępności do budynku osobom ze szczególnymi potrzebami oraz adaptację pomieszczeń, w których może być realizowane poradnictwo indywidualne oraz zajęcia grupowe z wykorzystaniem technik terapeutycznych.

Źródło: Opracowanie własne

Podsumowanie

Procesy rozwoju gospodarczego, społecznego oraz środowiskowego, a także rosnące oczekiwania mieszkańców związane z komfortem życia, rodzą szereg problemów, w tym inwestycyjnych. Ich rozwiązanie powinno odbywać się w sposób zrównoważony oraz zintegrowany, tzn. przy zaangażowaniu różnych grup interesariuszy, skoordynowaniu polityk w poszczególnych sektorach, a także pomiędzy sąsiadującymi gminami.

Podpisane w dniu 10 marca 2022 roku z inicjatywy miasta Kraśnik pełniące rolę Lidera Porozumienie Międzygminne w sprawie współpracy celem realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika, stało się podstawą i pierwszym krokiem do budowania partnerstwa oraz współpracy sąsiadujących samorządów. Na mocy tego Porozumienia przystąpiono do opracowania Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika do 2030 roku będącej podstawowym dokumentem wytyczającym kierunki współpracy i umożliwiającym realizację zintegrowanych działań. Opracowanie Strategii poprzedzone było dokładną diagnozą i analizą obszaru realizacji ZIT, co pozwoliło na określenie głównych szans i wyzwań rozwojowych zidentyfikowanych na terenie MOF Kraśnika. Niniejszy dokument definiuje cele i wskazuje kierunki strategicznej interwencji w obszarze funkcjonalnym. Jest swoistym drogowskazem dla działań podejmowanych przez strony Porozumienia służącym partnerskiemu kreowaniu polityki rozwoju na obszarze ZIT, poprzez realizację wspólnie przygotowanych propozycji projektów. Opracowane na podstawie zdefiniowanych w dokumencie celów przedsięwzięcia przyczynią się do rozwiązywania zdiagnozowanych wspólnych problemów oraz skoordynowania działań zmierzających do poprawy jakości życia mieszkańców w wymierze społecznym, środowiskowym i gospodarczym. Dużą wagę przypisano zagadnieniom związanym ze środowiskiem, jego ochroną oraz zwiększeniem odporności na postępujący kryzys klimatyczny. Zaplanowano także przedsięwzięcia dotyczą wsparcia i rozwoju zrównoważonej mobilności, co przyczyni się do wzrostu integracji przestrzennej całego obszaru funkcjonalnego. Jednym z priorytetów pozostają kwestie społeczne, dotyczące poprawy dostępności i jakości oferowanych usług społecznych, których rozwój i wsparcie odgrywa kluczową rolę z uwagi na postępujące starzenie się społeczeństwa. Realizacja Strategii wzmocni partnerstwo pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego i przełoży się na rozwój oraz integrację całego obszaru MOF Kraśnika.

Przedstawione w Strategii działania uwzględniają możliwości finansowe poszczególnych jednostek samorządowych przy uwzględnieniu finansowania zewnętrznego skierowanego na wsparcie działań w ramach ZIT.

Strategię opracowano w modelu ekspercko-partycypacyjnym przy zaangażowaniu przedstawicieli JST, organizacji pozarządowych, podmiotów gospodarczych, instytucji działających na obszarze MOF Kraśnika oraz mieszkańców. Powołana Rada Społeczno-Gospodarcza, będąca organem doradczym Porozumienia, pozytywnie zaopiniowała projekt niniejszego dokumentu. Rada będzie czynnie uczestniczyć we wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji Strategii, zapewniając transparentność przebiegu tych procesów.

Załączniki:

- Załącznik 1.** Fiszki projektowe.
- Załącznik 2.** Diagnoza na potrzeby opracowania Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika.